

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ
ΣΕ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΚΤΑΚΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ
(ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ: ΣΕΙΣΜΟΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ)

Μετέχουσες Σπουδάστριες:

Δημοπούλου Κωνσταντίνα
Τριάντου Ελένη

Υπεύθυνος Καθηγητής:

Παπαδημητρίου Αθανάσιος
Καθηγητής Εφαρμογών



Πτυχιακή εργασία για τη λήψη του πτυχίου στην Κοινωνική Εργασία από το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (Τ.Ε.Ι.) Πάτρας.



ΠΑΤΡΑ 1991

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	560
----------------------	-----

Η Επιτροπή για την έγκριση της πτυχιακής εργασίας:

Υπογραφή :

Γεωργίου Κων/να
Καθηγήτρια Εφαρμογών και
Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας

Υπογραφή :

Γεωργοπούλου Α.
Καθηγήτρια Εφαρμογών του
Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας

Υπογραφή

Παπαδημητρίου Αθανάσιος
Επίκουρος Καθηγητής του
Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Έχοντας υπόψη τα περίπλοκα και έντονα προβλήματα που προκαλούνται από μια κατάσταση έκτακτης ανάγκης και ειδικότερα από ένα σεισμό θελήσαμε να μελετήσουμε τις δυνατότητες παρέμβασης του Κοινωνικού Λειτουργού στην πρόληψη και αντιμετώπιση παρόμοιων έκτακτων αναγκών. Συλλέχθηκαν στοιχεία που σχετίζονται με την πρόγνωση των σεισμών και την αντισεισμική πολιτική της χώρας μας, την αντιμετώπιση μεγάλων καταστροφών από πλευράς υγείας, την κοινωνική πολιτική και πρόνοια που μπορεί να εφαρμοσθεί σε μια κατάσταση έκτακτης ανάγκης και με τον ρόλο του Κοινωνικού Λειτουργού σε παρόμοιες καταστάσεις.

Ειδικότερα στο τμήμα της πρόγνωσης και αντισεισμικής πολιτικής εκθέτονται απόψεις μέσα από επιστημονικές βάσεις για τον σεισμό ως φυσικό φαινόμενο και για τον σεισμό σε σχέση με την επιστημονική γνώση. Ο σεισμός ως γεωφυσικό φαινόμενο δεν προκαλεί μόνο υλικές ζημιές αλλά τις περισσότερες φορές συνεπάγεται εκεί που εμφανίζεται και υγειονομικά προβλήματα. Μελετήθηκε η επίδραση που μπορεί να έχει μια καταστροφή στην υγεία των ατόμων μιας κοινότητας καθώς και τα στοιχεία που συνιστούν την υγειονομική προστασία.

Οι επιπτώσεις μιας καταστροφής δεν αντιμετωπίζονται μόνον από πλευράς οικονομικής και ιατρονοσηλευτικής αλλά εξίσου σημαντική είναι και η Κοινωνική Πολιτική του Κράτους, η οποία έχει την ευθύνη για τον σχεδιασμό και την εφαρμογή βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων προγραμμάτων δράσης, για την περίθαλψη και αποκατάσταση θυμάτων από καταστροφές, που εφαρμόζονται μέσα από τα προνοιακά προγράμματα.

Οι Κοινωνικές Υπηρεσίες είναι υπεύθυνες για την εφαρμογή των προγραμμάτων αυτών μέσω των Κοινωνικών Λειτουργών οι οποίοι έχουν την δυνατότητα παρέμβασης μέσα σε μια Κοινότητα, βάζοντας συγχρόνως σε εφαρμογή τις τρεις μεθόδους Κοινωνικής Εργασίας. Οι δυνατότητες παρέμβασης και ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού στην πρόληψη και αντιμετώπιση ενός σεισμού αποτελεί βασικό σημείο της μελέτης μας.

Μετά την θεωρητική προσέγγιση του θέματος θεωρήθηκαν απαραί-

τητες οι συνεντεύξεις με ειδικούς επαγγελματίες μέσα από την Κοι-
νότητα, οι οποίοι εργάσθηκαν από την πρώτη φάση της καταστροφής
έως και την φάση της αποκατάστασης.

Ύστερα από την μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας και την προ-
σωπική επαφή με επαγγελματίες που εργάσθηκαν στην πόλη της Καλαμά-
τας προχωρήσαμε στην αξιολόγηση των παραπάνω στοιχείων και καταλή-
ξαμε σε συμπεράσματα και εισηγήσεις.

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά τον καθηγητή κ. Παπαδημητρίου Αθανάσιο, αλλά και όσους συνεισέφεραν με τις γνώσεις και εμπειρίες τους και μας βοήθησαν στην συγγραφή της πτυχιακής μας εργασίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	ΣΕΛ.
ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	ii
ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ	ccc
ΚΕΦΑΛΑΙΟ I.	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
Το πρόβλημα	1
Σκοπός της μελέτης	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ II.	3
ΠΡΟΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΕΙΣΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	3
Η πρόγνωση των σεισμών	3
Αντισεισμική πολιτική	4
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΜΕΓΑΛΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ ΑΠΟ ΠΛΕΥΡΑ ΥΓΕΙΑΣ	8
ΕΠΙΔΗΜΙΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ	8
Ορισμός της καταστροφής	8
Είδη καταστροφών	8
Ιστορική αναδρομή	9
Η επίδραση των καταστροφών στην υγεία	9
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΥΓΕΙΑΣ (Π.Ο.Υ.) ΣΤΗΝ	
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ	11
Το πλαίσιο προετοιμασίας της Π.Ο.Υ. για καταστροφές	11
Αντικειμενικός σκοπός του προγράμματος	12
Το Ευρωπαϊκό πρόγραμμα της Π.Ο.Υ.	12
Ο ρόλος της συμμετοχής της κοινότητας και της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας	14
Επιδημιολογία	14
Υπηρεσίες	14
Επιμόρφωση	16

Εκπαίδευση	17
Άμεση Αντίδραση	17
Ρόλος - Υπευθυνότητες των εμπειρογνομόνων	18
ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΦΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ	19
Πληροφόρηση, το βασικό εργαλείο	19
Συλλογή στοιχείων πριν την καταστροφή - φάκελλος περιοχής	20
Κατάλογος βασικών πληροφοριών	21
Συλλογή στοιχείων ύστερα από μια καταστροφή	21
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΕΚΤΑΚΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΣΕΙΣΜΟ	24
Βραχυπρόθεσμες ενέργειες	24
Μεσοπρόθεσμες ενέργειες	26
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ ΣΕ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΚΤΑΚΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ	28
Στόχος σχεδιασμού και κοινωνικής πολιτικής	28
Επιμέρους στόχοι σχεδίου αντιμετώπισης εκτάκτων αναγκών.	28
Συστήματα υποστήριξης πληθυσμιακών ομάδων σε περιπτώσεις εκτάκτων αναγκών	30
Μέτρα προστασίας	32
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΣΕ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΚΤΑΚΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ	37
Σχετική νομοθεσία που αφορά την άσκηση του κοινωνικού λει- τουργού σε υπηρεσίες Κοινωνικής Πρόνοιας	37
Ενέργειες του κοινωνικού λειτουργού στις διάφορες φάσεις της καταστροφής (και συνήθειες αντιδράσεις των ατόμων) ..	38
Φάση πριν την καταστροφή	39
Η φάση της καταστροφής	41
Φάση μετά την καταστροφή (περίοδος αποκατάστασης)	46
Εργασία στους καταυλισμούς της Θεσσαλονίκης (Ένα παράδει- γμα κοινοτικής οργάνωσης)	50
Διαπιστώσεις	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ III.	54
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	54
Είδος της έρευνας	54

Σκοπός της έρευνας	54
Ερωτήματα	55
Ερωτηματολόγιο	55

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV. 57

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ 57

Συνέντευξη 1η: Διεύθυνση Κοινωνικής Πρόνοιας Καλαμάτας .. 57

Συνέντευξη 2η: Δήμος Καλαμάτας .. 60

Συνέντευξη 3η: Κοινωνική Πρόνοια Ε.Ε.Σ. 63

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ 73

ΠΙΝΑΚΕΣ 77

Συντομογραφίες 83 |

Βιβλιογραφία 84 |

Φωτογραφικό υλικό από τις συνέπειες των καταστροφικών
σεισμών της Καλαμάτας 85 |

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Το πρόβλημα

Ο σεισμός ως απρόβλεπτο γεωφυσικό φαινόμενο προκαλεί συνέπειες στο σύνολο σχεδόν του πληθυσμού της πληττόμενης περιοχής και σε βαθμό που συνήθως κυμαίνεται ανάλογα με την έντασή του και τις υφιστάμενες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές συνθήκες. Οι συνέπειες αυτές μπορεί να είναι όχι μόνο υλικές αλλά και να έχουν ανθρώπινα θύματα, δημιουργούν τόσο κατά την διάρκεια του σεισμού όσο και στην μετασεισμική περίοδο έντονα συναισθηματικά και κοινωνικά προβλήματα καθώς επίσης και προβλήματα προσαρμογής στις νέες συνθήκες ζωής, ιδιαίτερα σε άτομα εξαρτώμενα από το περιβάλλον τους όπως π.χ. βρέφη, παιδιά, άρρωστοι, ανάπηροι, ηλικιωμένοι.

Για το λόγο ότι ο σεισμός επηρεάζει άμεσα τα μέλη μιας Κοινότητας θα πρέπει να δοθεί έμφαση στον τομέα της ανθρωπιστικής αντιμετώπισης των συνεπειών του. Όταν τα μέλη μιας Κοινότητας αντιμετωπίζουν το γεγονός του σεισμού συγχρόνως διαταράσσεται το δικαίωμά τους για ζωή, υγεία, διατροφή, στέγαση και καλή διαβίωση γενικότερα.

Ένα όμως από τα προβλήματα της συγγραφής της πτυχιακής εργασίας μας, ήταν η απουσία αναφορών κατά την διάρκεια της εκπαίδευσής μας στο ρόλο του κοινωνικού λειτουργού σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, καθώς και η ελάχιστη ελληνική βιβλιογραφία που αναφέρεται σε αυτό το θέμα.

2. Σκοπός της μελέτης

Σκοπός της μελέτης είναι η συλλογή στοιχείων που είναι ενδεικτικά για την δυνατότητα παρέμβασης του Κοινωνικού Λειτουργού στη πρόληψη και αντιμετώπιση των συνεπειών του σεισμού.

Ιδιαίτεροι στόχοι είναι:

- Μελέτη της δυνατότητας πρόγνωσης των σεισμών και της αντισεισμικής πολιτικής.
- Η επίδραση των καταστροφών στην υγεία και η αντιμετώπιση των υγειονομικών προβλημάτων ύστερα από ένα σεισμό.
- Κοινωνική Πολιτική και Πρόνοια σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης.
- Ρόλος και υπευθυνότητες της Κοινωνικής Υπηρεσίας.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι Ι .

ΠΡΟΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΕΙΣΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ορισμός

Σεισμός είναι η εδαφική κίνηση που γεννιέται από το ξαφνικό σπάσιμο των πετρωμάτων. Το σπάσιμο αυτό οφείλεται στις τάσεις που εξασκούνται πάνω στα πετρώματα και συμβαίνει όταν οι τάσεις αυτές ξεπερνούν το όριο αντοχής των πετρωμάτων.

Το μέγεθος του σεισμού μετριέται στην κλίμακα Ρίχτερ. Τα καταστροφικά αποτελέσματα των σεισμών, η έντασή τους μετριέται στην κλίμακα Μερκάλλι και είναι τόσο μεγαλύτερη, όσο ένας τόπος βρίσκεται πιο κοντά στο επίκεντρο (Τάσος Σ. "Σεισμοί - Πανεπιστήμιο Αιγαίου - Τοπ. Αυτοδιοίκηση", Βιολικά Φύλλα, Οκτώβριος 1989 τευχός 15).

Η πρόγνωση των σεισμών

Το θέμα της πρόγνωσης των σεισμών βρίσκεται συνεχώς στην επικαιρότητα κατά την τελευταία δεκαετία, με την δημοσίευση εκατοντάδων ερευνητικών εργασιών σε έγκυρα επιστημονικά περιοδικά από ειδικούς επιστήμονες αλλά και με την πληθώρα των ανακοινώσεων στον τύπο και τα άλλα μέσα μαζικής ενημέρωσης από ειδικούς και μη. Αυτό οφείλεται στο ότι η σχετική ερευνητική προσπάθεια των τριών τελευταίων δεκαετιών, τόσο η πειραματική (παρατηρήσεις στην φύση, εργαστηριακά πειράματα) όσο και η θεωρητική έπεισε μεγάλη μερίδα ειδικών ότι η ακριβής πρόγνωση των σεισμών αποτελεί ρεαλιστικό στόχο για την επιστήμη. Παράλληλα όμως η δημοσιότητα που δόθηκε στο θέμα δημιούργησε την λανθασμένη εντύπωση σε πολλούς κατοίκους σεισμογόνων περιοχών ότι η πρόγνωση αυτή είναι εφικτή σήμερα. Η πρόγνωση των σεισμών είναι ένα θέμα το οποίο παρουσιάζει και θεωρητικό ενδιαφέρον, αφού σχετίζεται άμεσα με τις φυσικές συνθήκες που

επικρατούν και τις φυσικές διαδικασίες που πραγματοποιούνται στο εσωτερικό του πλανήτη μας. Όμως η κύρια σημασία του οφείλεται στην πρακτική του αξία αφού συνδέεται με την προστασία της ζωής και της περιουσίας του πληθυσμού από την σεισμική καταστροφή (Παπαζάχος Β. "Σεισμοί της Ελλάδας", εκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη 1989)

Με την έννοια πρόγνωση των σεισμών εννοούμε την γνώση του χρόνου γένεσης, του χώρου γένεσης και του μεγέθους ενός σεισμού πριν από την γένεσή του. Ανάλογα με την ακρίβεια προσδιορισμού των τριών παραμέτρων και κυρίως του χρόνου γένεσης, μιλάμε για δύο είδη πρόγνωσης, την γενική ή στατιστική και την ειδική ή άμεση πρόγνωση. Η ακρίβεια προσδιορισμού του χρόνου γένεσης πρέπει να είναι της τάξης των 2-3 ημερών το πολύ.

Γενική ή στατιστική πρόγνωση είναι η γνώση της σεισμικότητας και της σεισμικής επικυδυνότητας μιας περιοχής.

Η ειδική ή άμεση πρόγνωση που θα επιτρέψει στον πληθυσμό να βγει από τα σπίτια του σε λίγες ημέρες ή ώρες πριν το σεισμό, αποτελεί ρεαλιστικό στόχο της σεισμολογίας αλλά δεν έχει επιλυθεί ακόμα και κανένας σεισμολόγος σήμερα δεν μπορεί με υπευθυνότητα να κάνει μια τέτοια πρόγνωση. Μόνο η δημιουργία ενός Εθνικού Προγράμματος για την πρόγνωση των σεισμών με διαδικασίες αξιολόγησης και επανεξέτασης των Προγραμμάτων, μπορεί να βοηθήσει στη λύση του προβλήματος της άμεσης πρόγνωσης των σεισμών (Τάσσοσ Σ. "Σεισμοί - Πανεπιστήμιο Αιγαίου - Τοπ. Αυτοδιοίκηση" Βιολικά φύλλα, Οκτώβριος 1989, τευχ. 15).

Αντισεισμική πολιτική

Η χάραξη μιας ορθολογικής αντισεισμικής πολιτικής μιας χώρας πρέπει να λαμβάνει σοβαρά υπόψη τη δυνατότητα που μας παρέχει η επιστήμη να προβλέπουμε το μέγεθος (δηλαδή την ενέργεια), την εστία (επίκεντρο και εστιακό βάθος) και το χρόνο γένεσης των μεγάλων σεισμών. Από την δυνατότητα που παρέχει η επιστήμη, όσον αφορά την ακρίβεια καθορισμού των τριών αυτών παραμέτρων και ιδιαίτερα του χρόνου εξαρτάται το είδος της αντισεισμικής πολιτικής, που πρέπει να εφαρμοσθεί. Επειδή η πρόγνωση του χρόνου γένεσης ενός σεισμού παρουσιάζει την μεγαλύτερη δυσκολία, διακρίνουμε συνήθως την αντισεισμική πολιτική σε "μακροπρόθεσμη", "μεσοπρόθεσμη"

και "βραχυπρόθεσμη".

α. Μακροπρόθεσμη αντισεισμική πολιτική

Έχει ως κύριο στόχο την προστασία από τις σεισμικές καταστροφές με το σχεδιασμό και την κατασκευή κτιρίων και άλλων τεχνικών έργων τα οποία να αντέχουν στις αναμενόμενες σεισμικές δυνάμεις στις θέσεις όπου πρόκειται να γίνει η κατασκευή. Ο σχεδιασμός των τεχνικών κατασκευών είναι έργο του μηχανικού, ενώ ο καθορισμός των αναμενόμενων σεισμικών δυνάμεων (καθορισμός σεισμικής επικινδυνότητας) είναι ένα είδος πρόγνωσης το οποίο καλείται να λύσει ο σεισμολόγος. Το πρόβλημα του καθορισμού της σεισμικής επικινδυνότητας είναι σχετικά εύκολο, γιατί ο μηχανικός, κατά τον σχεδιασμό μιας τεχνικής κατασκευής απαιτεί γνώση των αναμενόμενων σεισμικών δυνάμεων κατά το σχετικά μεγάλο χρονικό διάστημα ζωής της κατασκευής (π.χ. 60 χρόνια) και όχι του ακριβούς χρόνου γένεσης του μελλοντικού σεισμού που θα πλήξει την κατασκευή. Έτσι οι σεισμολόγοι έχουν λύσει το ειδικό αυτό πρόβλημα της πρόγνωσης με ικανοποιητικό τρόπο, γιατί είναι σε θέση να δώσουν για κάθε τόπο τις απαιτούμενες επιστημονικές πληροφορίες (αναμενόμενη σεισμική επιτάχυνση, φάσματα απόκλισης κλπ.) και οι μηχανικοί μπορούν με βάση τα στοιχεία αυτά, να σχεδιάσουν αντισεισμικές κατασκευές.

Η αντισεισμική πολιτική όλων των χωρών βασίζεται κατά κύριο λόγο στα μέτρα της μακροπρόθεσμης αντισεισμικής πολιτικής. Οι αντισεισμικοί κανονισμοί των διαφόρων χωρών, περιέχουν αποκλειστικά σχεδόν επιστημονικές πληροφορίες και οδηγίες για την αντισεισμική κατασκευή μελλοντικών κτιρίων και άλλων τεχνικών έργων. Στη χώρα μας η αντισεισμική πολιτική βασίζεται αποκλειστικά σχεδόν στον αντισεισμικό κανονισμό του 1959, όπως αυτός αναθεωρήθηκε μερικώς το 1984, χωρίς να ληφθεί υπόψη η ανάπτυξη από τότε της σεισμολογικής γνώσης σε παγκόσμιο επίπεδο ούτε τα νέα σεισμολογικά στοιχεία που προέκυψαν στον ελληνικό χώρο.

β. Μεσοπρόθεσμη αντισεισμική πολιτική, για να είναι πρακτικώς εφαρμόσιμη, απαιτεί την γνώση του χρόνου γένεσης των μεγάλων σεισμών με ακρίβεια της τάξης των μερικών ετών. Εκτός αυτό, τα μέτρα της μεσοπρόθεσμης αντισεισμικής πολιτικής απαιτούν την εφαρμογή αρχών οι οποίες προβλέπουν μεταβολή με το χρόνο της σεισμικής

επικινδυνότητας ενός τόπου, συνθήκη σαφώς αυστηρότερη από αυτή της χρονικά ανεξάρτητης σεισμικής επικινδυνότητας. Ο κύριος λόγος για τον οποίο είναι απαραίτητη η προσπάθεια εφαρμογής της μεσοπρόθεσμης αντισεισμικής πολιτικής είναι το γεγονός ότι τα μακροπρόθεσμα αντισεισμικά μέτρα είναι αποτελεσματικά μόνο για τα τεχνικά έργα που πρόκειται να κατασκευαστούν και δεν αφορούν τα ήδη υπάρχοντα έργα.

Στο ερώτημα αν είναι δυνατόν να ληφθούν μέτρα αντισεισμικής προστασίας των ήδη υπάρχουσών κατασκευών, οι μηχανικοί απαντούν ότι η εφαρμογή τέτοιων μέτρων, (π.χ. έλεγχος της αντοχής των κατασκευών και ενίσχυση των ασθενέστερων κλπ.) είναι πρακτικώς ανέφικτη για όλη την χώρα ή ακόμα και για όλες τις περιοχές υψηλής σεισμικότητας, γιατί η οικονομική δαπάνη είναι υπερβολική και γιατί δεν υπάρχει προς το παρόν επαρκής τεχνογνωσία επέμβασης σε τεχνικά έργα που κατασκευάστηκαν σε διάφορες χρονικές περιόδους. Αν όμως, οι σεισμολόγοι μπορούν να ορίσουν τις θέσεις των εστιών των μεγάλων σεισμών οι οποίοι θα γίνουν κατά τα επόμενα χρόνια τότε διευκολύνεται σημαντικά το έργο αυτό των μηχανικών γιατί οι υποψήφιοι για την γένεση αυτών των σεισμών περιοχές είναι αριθμητικά και χωρικά περιορισμένες.

Η απάντηση από την πλευρά των σεισμολόγων είναι ότι έχουν πρόβλημα, το οποίο ονομάζουν "μακράς διάρκειας πρόγνωση". Απόδειξη αυτού αποτελεί το γεγονός ότι έχουν ήδη δημοσιευθεί σε διάφορες χώρες (ΗΠΑ, Ιαπωνία, Ελλάδα) προγνωστικοί χάρτες για τους αναμενόμενους ισχυρούς σεισμούς κατά τις επόμενες λίγες δεκαετίες.

Η δυνατότητα μακράς διάρκειας πρόγνωσης δεν θα συμβάλλει στην εφαρμογή μεσοπρόθεσμης αντισεισμικής πολιτικής μόνο με τον τρόπο που αναφέρθηκε παραπάνω (ενίσχυση υπάρχουσών τεχνικών κατασκευών κ.ά.) αλλά κυρίως με την εστίαση των αντισεισμικών μέτρων ετοιμότητας (ενημέρωση του λαού, προετοιμασία αρμοδίων υπηρεσιών) στις περιορισμένες περιοχές που αναμένονται ισχυροί σεισμοί. Χαρακτηριστικό τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η μακράς διάρκειας πρόγνωση του ισχυρού σεισμού που έγινε στις 17 Οκτωβρίου 1989 στις ακτές της Καλιφόρνιας, η οποία είχε ως συνέπεια την εντατικοποίηση των μέτρων ετοιμότητας στην περιοχή του Αγίου Φραγκίσκου και την σαφή μείωση των καταστροφών που προκάλεσε ο σεισμός. Παρ' όλα αυτά οι αντισεισμικοί κανονισμοί των διαφόρων χωρών δεν περιλαμβάνουν ακόμα επιστημονικές πληροφορίες και οδηγίες για επεμβάσεις σε υ-

πάρχοντα τεχνικά έργα και για μέτρα ετοιμότητας. Φαίνεται όμως ότι κατά την επόμενη δεκαετία θα σημειωθούν σημαντικά θετικά βήματα προς την κατεύθυνση αυτή και θα καταστεί δυνατή η συστηματική εφαρμογή της μεσοπρόθεσμης αντισεισμικής πολιτικής.

γ. Η βραχυπρόθεσμη αντισεισμική πολιτική, για να μπορεί να εφαρμοσθεί αποτελεσματικά απαιτεί πρόγνωση των τριών παραμέτρων του σεισμού (μέγεθος, εστία, χρόνος) με σημαντική ακρίβεια και με ασφάλεια (βεβαιότητα) μιας τέτοιας πρόγνωσης (βραχείας διάρκειας πρόγνωση). Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η βραχείας διάρκειας πρόγνωση μπορεί να συμβάλλει στην αντισεισμική προστασία, μόνο αν παρέχει την δυνατότητα απομάκρυνσης των κατοίκων μιας σχετικά μικρής περιοχής από τα σπίτια τους επί σχετικά μικρό χρονικό και την ασφαλή επάνοδό τους όταν περάσει ο κίνδυνος.

Πρόσφατες επιστημονικές έρευνες έδειξαν ότι των μεγάλων σεισμών προηγούνται φαινόμενα (πρόδρομα φαινόμενα) τα οποία οφείλονται σε φυσικές μεταβολές που συμβαίνουν στους σεισμογόνους χώρους των σεισμών αυτών πριν από τη γένεσή τους (μικροί προσεισμοί, μεταβολές στην ένταση του γεωμαγνητικού πεδίου κλπ.) Η μελέτη των φαινομένων αυτών απέδειξε ότι ο σεισμός είναι προβλέψιμο φαινόμενο αλλά απαιτείται μακροχρόνια και εντατική πολυκλαδική ερευνητική προσπάθεια για να επιτευχθεί αξιόπιστη και ακριβής βραχυπρόθεσμη πρόγνωση η οποία να μπορεί να εφαρμοσθεί στην πράξη (Παπαζάχος Β., "Σεισμοί της Ελλάδας", εκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη).

**ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΜΕΓΑΛΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ ΑΠΟ ΠΛΕΥΡΑΣ ΥΓΕΙΑΣ
ΕΠΙΔΗΜΙΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ**

Ορισμός της καταστροφής

Όσον αφορά την έννοια καταστροφή, έχουν δοθεί πολλοί ορισμοί, δύο από τους οποίους την περιγράφουν ως:

- α) "Ένα γεγονός τέτοιου μεγέθους που να δημιουργεί κατάσταση όπου διαταρράσσεται ο ρυθμός της καθημερινής ζωής, οι άνθρωποι είναι αβοήθητοι και υποφέρουν και επομένως χρειάζονται τροφή, ένδυση, στέγη, ιατρική και νοσηλευτική φροντίδα, έχουν άλλες ανάγκες και χρειάζονται προστασία από δυσμενείς παράγοντες".
- β) "Οι καταστροφές μπορούν να ορισθούν ως διάσπαση της ανθρώπινης οικολογίας την οποία η θιγόμενη κοινότητα δεν μπορεί να απορροφήσει με τα δικά της μέσα. Ωστόσο, ενώ υπάρχουν συχνά εξαιρέσεις (όπως ξηρασία), οι περισσότερες φυσικές και τεχνολογικές καταστροφές επέρχονται ξαφνικά. (Κόλλιερ, "Αντιμετώπιση μεγάλων καταστροφών από πλευράς υγείας, Σεμινάριο Π.Ο.Υ. του Περιφερειακού Γραφείου Ευρώπης (μετάφρ. Καμιζούλης-Φωτιάδου) Αθήνα, Οκτώβριος 1987).

Είδη καταστροφών

Σύμφωνα με τον Π. Κόλλιερ (Σεμινάριο Π.Ο.Υ. Αθήνα, Οκτώβριος 1987) τα είδη των καταστροφών κυμαίνονται σε μεγαλύτερες και μικρότερες και η εμφάνισή τους μπορεί να είναι αιφνίδια όπως ένας σεισμός ή σταδιακή που οδηγεί σε χρόνια κατάσταση όπως η ξηρασία.

Η καταστροφή μπορεί να είναι συνέπεια δύο αιτιών, ή αυτή του ανθρώπινου παράγοντα ή αυτή που οφείλεται στα διάφορα φυσικά φαινόμενα ή τέλος να είναι ένας συνδυασμός των δύο παραπάνω αιτιών.

Κατά συνέπεια οι επιπτώσεις για την ανθρώπινη υγεία μπορεί να είναι διαφορετικές ανάλογα με τις συνθήκες εμφάνισης μιας καταστροφής.

Ιστορική αναδρομή

Από ιστορικά αναγνώσματα, γνωρίζουμε πως οι καταστροφές δεν αποτελούν καινούργιο φαινόμενο. Σε περασμένους αιώνες έχουν συμβεί συχνά, με δυσμενείς επιπτώσεις για τους τοπικούς πληθυσμούς.

Κατά τον παρόντα αιώνα έχουν συμβεί μερικά εντυπωσιακά γεγονότα που έχουν προκαλέσει καταστροφή, θάνατο, δυστυχία (βλ. πίνακα 1). Με την εκβιομηχάνιση των χωρών και με την δημιουργία αστικών κοινωνιών, η δυνατότητα πρόκλησης καταστροφών από τον ανθρώπινο παράγοντα έχει αυξηθεί. Ένα πρόσφατο παράδειγμα τεχνολογικής αστοχίας σε συνδυασμό με το ανθρώπινο λάθος είναι το ατύχημα στο πυρηνικό εργοστάσιο του Τσέρνομπιλ που είχε εκτεταμένες επιπτώσεις στο περιβάλλον και στην ανθρώπινη υγεία. Επίσης πόλεμοι που έγιναν τόσο στον παρόντα όσο και στον περασμένο αιώνα οδήγησαν στην απώλεια ανθρώπινου δυναμικού. Όπως για παράδειγμα, το 1947 ο Βρετανικός στρατός στην εκστρατεία του στην Ανατολική Αφρική, αντιμετώπισε περιστατικά ελονοσίας που αντιπροσώπευε έναν αριθμό εισαγωγών στα Νοσοκομεία 1423/1000 στρατιώτες (Κόλλιερ Π., Σεμινάριο Π.Ο.Υ., Οκτώβριος, Αθήνα 1987).

Εν τούτοις είναι αξιοσημείωτο ότι οι καταστροφές σήμερα δεν καταλήγουν συνήθως σε έξαρση μεταδοτικών ασθενειών σε μεγάλη κλίμακα και αυτό μπορεί να οφείλεται στην (καλή) τύχη περισσότερο παρά στην καλή οργάνωση (ή προετοιμασία).

Η επίδραση των καταστροφών στην υγεία

Οι καταστροφές συνιστούν ένα σημαντικό πρόβλημα υγείας προκαλούν μεγάλο αριθμό θανάτων, τραυματισμών, και μακροχρόνιων αναπηριών. Μπορεί να καταστρέφουν ή να επηρεάσουν τις υγειονομικές υπηρεσίες και ευκολίες εκθέτοντας σε κίνδυνο την οικονομική ανάπτυξη και άλλους τομείς της καθημερινής ζωής.

Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία, οι τροπικοί κυκλώνες, οι πλημμύρες και οι σεισμοί, μόνο έχουν επηρεάσει περίπου 194 εκατομμύρια ανθρώπων τη δεκαετία 1970-1979.

Υπάρχει σχέση ανάμεσα στο είδος της καταστροφής και την επίδρασή του στην υγεία. Για παράδειγμα, ένας σεισμός μπορεί να προ-

καλέσει μεγάλη καταστροφή στις κατασκευές, συμπεριλαμβανομένης της καταστροφής της ζωϊκής φυσικής υποδομής της κοινότητας. Αυτό μπορεί να έχει μεσοπρόθεσμες ως και μακροπρόθεσμες δυσμενείς επιπτώσεις στην Δημόσια Υγεία, στην πληγείσα περιοχή έως ότου αποκατασταθούν πλήρως οι υπηρεσίες.

Στην πόλη του Μεξικού ο σεισμός του 1985 κατέστρεψε σημαντικό μέρος του δικτύου ύδρευσης. Για τις πρώτες πέντε ημέρες της έκτακτης κατάστασης $1\frac{1}{2}$ εκατομμύριο άνθρωποι δεν είχαν υδροδότηση στα σπίτια τους, περισσότερο από 1 εκατομμύριο είχαν μόνο περιορισμένη υδροδότηση και σχεδόν $4\frac{1}{2}$ εκατομμύρια είχαν κάποια προβλήματα υδροδότησης. Ευτυχώς οι αρχές ήταν καλά προετοιμασμένες και σαν αποτέλεσμα των δικών τους παρεμβάσεων δεν σημειώθηκε έξαρση διαρροϊκών ασθενειών που θα μπορούσαν να αποδοθούν στην ποιότητα του νερού.

Η θνησιμότητα μπορεί προφανώς να είναι υψηλή σε ένα σεισμό εξαιτίας της κατάρρευσης των κτιρίων και τα στοιχεία δείχνουν ότι οι επιζώντες, που έχουν τραυματισθεί, προβλέπεται να είναι σε αναλογία 3:1 με τους νεκρούς. Αυτή ήταν περίπου η αναλογία των τραυματιών στο σεισμό της Καλαμάτας το 1986.

Σε περίπτωση πλημμύρας η καταστροφή μπορεί να είναι λιγότερο σοβαρή όσον αφορά τον αριθμό των νεκρών, αλλά να είναι σημαντική εξαιτίας της δυνατότητας για μετέπειτα μόλυνση λόγω των υπολειμάτων εντομοκτόνων που παρασύρονται με το νερό.

Επίσης οι τεχνολογικές καταστροφές μπορεί να παρουσιάσουν τοξικούς, χημικούς ή ραδιενεργούς κινδύνους για τον πληθυσμό από κλιματολογικές αλλαγές.

Η απομάκρυνση και η συγκέντρωση του πληθυσμού είναι σύνηθες χαρακτηριστικό των μεγάλων καταστροφών είτε φυσικών είτε τεχνολογικών και είναι αυτές οι συνθήκες που μπορούν να οδηγήσουν σε αυξημένο κίνδυνο επιδημιών μεταδοτικών ασθενειών μέσω:

- α. Μεγαλύτερης δυνατότητας μετάδοσης παθογόνων,
- β. Επιδείνωση των υγειονομικών συνθηκών εξαιτίας συνωστισμού στους κοινόχρηστους χώρους υγιεινής,
- γ. Διακοπή των προγραμμάτων τοπικού ελέγχου λόγω διαφοροποίησης των πηγών εφοδιασμού.

**Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΥΓΕΙΑΣ (Π.Ο.Υ.) ΣΤΗΝ
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ**

Μέσα στα πλαίσια του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών η U.N.R.R.A. έχει την γενική ευθύνη συντονισμού για την αντιμετώπιση των καταστροφών στα πλαίσια της οποίας η Π.Ο.Υ. έχει αρμοδιότητα για θέματα υγείας. Αν και η Π.Ο.Υ. δεν δρα σαν οργάνωση αρωγής σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης, εν τούτοις τα συντριπτικά στοιχεία για τις επιπτώσεις των καταστροφών στην υγεία, έχουν πρόσφατα μεταβάλλει το μοντέλο της Π.Ο.Υ., σε αυτό της προετοιμασίας και πρόληψης των επιπτώσεων από καταστροφές με έμφαση στα θέματα υγείας (Κόλλιερ, Σεμινάριο Π.Ο.Υ., Αθήνα, Οκτώβριος 1987).

Το πλαίσιο προετοιμασίας της Π.Ο.Υ. για καταστροφές

Η Π.Ο.Υ. στο μέλλον αναμένεται να αντιδράσει σε κινδύνους για την υγεία που μπορεί να προέλθουν από την παρασκευή και χρήση τοξικών χημικών ουσιών και πυρηνικής ενέργειας. Η γνώση αυτών των προβλημάτων είναι νέα και αντιμετωπίζονται ως ιδιαίτερα επικίνδυνα, διότι μπορεί να εμπλέξουν πολλές χώρες και να εμφανίσουν πολλά άγνωστα στοιχεία, όπως η μακροπρόθεσμη επίδραση των ραδιενεργών ουσιών. Παραπέρα, επιβαρύνουν με μεγάλο κόστος χώρες που δεν έχουν την δυνατότητα να παράσχουν ακόμα και τις στοιχειώδεις υπηρεσίες υγιεινής στους πολίτες τους και απαιτούν ειδικούς που δεν είναι διαθέσιμοι ή δεν προβλέπονται.

Αυτά τα χαρακτηριστικά οδήγησαν σε άνευ προηγουμένου απαιτήσεις για το διεθνή σχεδιασμό υγείας, την έρευνα και την συνεργασία που είναι ιδιαίτερα σημαντικοί παράγοντες όπως αναγνωρίζεται από την Π.Ο.Υ. Επιπλέον, η δυνατότητα να παρουσιάζονται οι καταστροφές στην τηλεόραση ανά τον κόσμο, δίνει την δυνατότητα προσέλκυσης βοήθειας για έκτακτη ανάγκη που συχνά είναι ακατάλληλη ή υπερβολική.

Οι ειδικοί χρειάζονται μόνο για να συνδράμουν το απαιτούμενο υγειονομικό προσωπικό και τα διατιθέμενα μέσα πριν, κατά την διάρκεια και αμέσως μετά από μια καταστροφή.

Έχουν καταρτισθεί κατευθυντήριες αρχές για την ετοιμότητα και την παροχή βοήθειας σε περιπτώσεις μεγάλων καταστροφών, που αφορούν σε θέματα υγείας.

Σε μια καταστροφή:

- Ως μέρος του γενικού σχεδίου, ο τομέας υγείας είναι υπεύθυνος για όλα τα θέματα προστασίας της υγείας, συμπεριλαμβανομένων και των θεμάτων περιβαλλοντικής υγιεινής.
- Η κοινότητα, συμπεριλαμβανομένου και του τομέα πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας, πρέπει να είναι προετοιμασμένη να ανταποκριθεί αυτοδύναμα στα άμεσα επακόλουθα μιας καταστροφής.
- Επομένως, ο προγραμματισμός πρέπει να βασίζεται στην έννοια της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας.
- Σε ένα πρόγραμμα αντιμετώπισης καταστροφών τα στοιχεία που αφορούν στην υγεία πρέπει να γίνουν αποδεκτά από όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη.
- Για το τμήμα του σχεδίου που αφορά τον τομέα υγείας ένα σύστημα επικοινωνίας και μεταφοράς είναι ουσιώδους σημασίας.
- Το σχέδιο που αφορά τον τομέα της υγείας πρέπει να είναι τμήμα της συνήθους υποδομής για την υγεία.

Αντικειμενικός σκοπός του προγράμματος

Η προετοιμασία για καταστροφές, όσον αφορά την υγεία, έχει τρεις στόχους που είναι:

- Να προλάβει να μειώσει και να επιβραδύνει τις επιδράσεις των καταστροφών στην υγεία των πληθυσμών.
- Να προστατεύσει ή να επανεγκαταστήσει τις υγειονομικές υπηρεσίες και λειτουργίες.
- Να επιβεβαιώσει την άμεση αποκατάσταση των συνθηκών υγείας που υπήρχαν πριν από την καταστροφή και οπουδήποτε είναι δυνατόν να επιφέρει μια βελτίωση σ' αυτές τις συνθήκες.

Το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα της Π.Ο.Υ.

Το διακρατικό Ευρωπαϊκό πρόγραμμα της Π.Ο.Υ. για την αντιμετώ-

πιση μεγάλων καταστροφών περιλαμβάνει:

1. Τον καθορισμό προδιαγραφών που είναι διαθέσιμες σε όλα τα μέλη που έχουν ανάγκη, για να χρησιμοποιηθούν από τους εργαζόμενους στην πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας, άλλους τομείς της υγείας και άλλους φορείς που σχετίζονται με την υγεία, όπου εκτίθενται οι απαιτούμενες ενέργειες για την επίτευξη ενός ικανοποιητικού επιπέδου προετοιμασίας όσον αφορά τα προβλήματα υγείας (συμπεριλαμβανομένης και της άμεσης περίθαλψης), που προκύπτουν από φυσικές καταστροφές.

2. Τον καθορισμό δεικτών για γρήγορη εκτίμηση των δυσμενών συνθηκών από πλευράς υγείας που παρουσιάζονται εξαιτίας φυσικών καταστροφών με στόχο την προστασία του επιζώντος πληθυσμού από επιπλέον κινδύνους της υγείας.

3. Την συμμετοχή, μετά από αίτηση των κρατών-μελών, στο σχεδιασμό σε εθνικό επίπεδο, για αντιμετώπιση των καταστροφών, ώστε να ανταπεξέλθουν στις κοινωνικές και από πλευράς υγείας επιπτώσεις των φυσικών καταστροφών.

Ο κύριος σκοπός του προγράμματος είναι να αυξήσει την εθνική ετοιμότητα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων υγείας εξαιτίας καταστροφών και των κύριων ατυχημάτων στα κράτη-μέλη. Το πρόγραμμα εστιάζεται κύρια στην προετοιμασία για τις καταστροφές στα πλαίσια της ενεργού συμμετοχής της κοινότητας και των πρώτων βοηθειών. Τα βασικά στοιχεία ενός προγράμματος αντιμετώπισης καταστροφών πρέπει να ορίζονται έτσι ώστε να βοηθούν την κοινότητα να ανταπεξέλθει την ώρα της καταστροφής και να εξασφαλίσουν την ανταπόκριση του φορέα υγείας στις υποχρεώσεις του. Επίσης αναμένεται ότι η κοινότητα και ο τομέας υγείας πρέπει να προλάβουν τις επιπτώσεις στην υγεία και να ξαναδημιουργήσουν την υποδομή σε ότι αφορά την υγεία.

Τα βασικά στοιχεία του προγράμματος είναι:

Συμμετοχή της κοινότητας, και της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας. Επιδημιολογία, υπηρεσίες, επιμόρφωση, εκπαίδευση, ανταπόκριση σε εκτακτα περιστατικά, πληροφόρηση και επικοινωνία.

Ο ρόλος της συμμετοχής της κοινότητας και της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας

Για να ανταποκριθεί από μόνη της κατά τις αρχικές φάσεις, η κοινότητα πρέπει να μπορεί να κάνει μια εκτίμηση των αναγκών, να εφαρμόσει σωστικά μέτρα να προσφέρει άμεση περίθαλψη και πρώτες βοήθειες και να εκπαιδεύσει και να επιμορφώσει τον πληθυσμό χρησιμοποιώντας τις δημόσιες σχέσεις και άλλα μέτρα ώστε να εξασφαλισθεί η συμμετοχή της κοινότητας. Οι εργαζόμενοι που θα προσφέρουν την πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας, συνεισφέρουν και στην εξασφάλιση αποθεμάτων πόσιμου νερού και συστημάτων διάθεσης απορριμάτων. Επίσης, μέρος των υποχρεώσεών τους αποτελεί η εξασφάλιση επαρκών καταλυμάτων.

Επιδημιολογία

Μελέτες από προηγούμενες καταστροφές θα εξασφαλίσουν σχεδιασμό που θα βασίζεται στην εμπειρία και θα περιλαμβάνουν τη χρήση μεθόδων που αναπτύχθηκαν στην επιδημιολογία και την στατιστική. Εργαλεία που είναι ιδιαίτερα απαραίτητα είναι: αποθήκευση στοιχείων, φάκελλος περιοχής, χαρτογράφηση κινδύνων, εκτίμηση μνημονίου αναγκών και μεθοδολογία ανάλυσης πεπραγμένων.

Τα παραδείγματα των αποτελεσμάτων περιλαμβάνουν:

- Την αναμενόμενη αναλογία νεκρών/τραυματιών σε ένα σεισμό
- Τον υπολογισμό των απαιτούμενων θεραπευτικών μέσων που βασίζεται σε εκτιμήσεις του πληθυσμού που εμπλέκεται
- Την πιθανότητα εμφάνισης μεταδοτικών ασθενειών
- Ανάγκες διατροφής σε σταδιακά αναπτυσσόμενες καταστροφές.

Υπηρεσίες

Για την επιτυχή αντιμετώπιση των καταστροφών χρειάζεται να επιλυθούν πολλά θέματα με σωστό σχεδιασμό και διαχείριση και αυτό γιατί εμπλέκονται πολλοί τομείς. Οι πληροφορίες προέρχονται από πολλές πηγές, η επιδημιολογία των καταστροφών δεν είναι γνωστή από την πλευρά των θεμάτων συμπεριφοράς και περιβάλλοντος. Η επι-

μόρφωση και η εκπαίδευση γίνονται από πολλούς τομείς. Οι υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων και των υγειονομικών, εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την υψηλή τεχνολογία και μπορεί να μην βασίζονται στη συμμετοχή της κοινότητας και στην πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας.

Οι υγειονομικές αρχές δεν είναι υπεύθυνες για τον γενικό σχεδιασμό και οργάνωση της αντιμετώπισης των καταστροφών. Συνήθως έχουν την ευθύνη για όλα τα θέματα υγείας σε μια καταστροφή, ώστε να εξασφαλισθούν η διατήρηση και η προστασία της υγείας του πληθυσμού. Γι' αυτό πρέπει αυτές να είναι μέλη των ομάδων που καταρτίζονται τοπικά, περιφερειακά ή σε εθνικό επίπεδο.

Η υγεία με αυτή την έννοια είναι πολύ ευρύτερη από ότι οι υγειονομικές υπηρεσίες, πολύ ευρύτερη από την φροντίδα των θυμάτων. Περιλαμβάνει την φροντίδα των θυμάτων, είτε πρωτοβάθμια, είτε δευτεροβάθμια, περιβαλλοντικά θέματα (ασφαλή τροφή, νερό, διάθεση λυμάτων, διάθεση απορριμάτων, τοξικές ουσίες), έλεγχο των μεταδοτικών ασθενειών και διατήρηση των υγειονομικών υπηρεσιών.

Ο τομέας υγείας είναι επίσης υπεύθυνος για την προετοιμασία των υγειονομικών υπηρεσιών και την παροχή αυτών των υπηρεσιών. Θα πρέπει συνεπώς να συμπεριληφθούν λεπτομερώς όλα τα στοιχεία που θα διευκολύνουν τους άλλους τομείς στο σχεδιασμό. Επομένως, η περιοχή ευθύνης του τομέα υγείας σε ότι αφορά θέματα υγείας, περιλαμβάνει τα εξής:

Υπηρεσίες: Εδώ συμπεριλαμβάνεται η περίθαλψη στον τόπο της καταστροφής, συμπεριλαμβανομένου και του συστήματος θεραπείας και εκτίμησης αναγκών. Σ' αυτό το επίπεδο, φάρμακα, μηχανήματα και προσωπικό, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη.

Περιβάλλον: Αυτό το θέμα περιλαμβάνει κοινωνικούς, ψυχολογικούς και φυσικούς παράγοντες. Στην τελευταία κατηγορία είναι κρίσιμα τα παρακάτω: νερό, τροφή, κατάλυμα, αποχέτευση και διάθεση απορριμάτων καθώς και τοξικές ουσίες. Η χαρτογράφηση των κινδύνων είναι ένα σημαντικό στοιχείο και μπορεί να γίνει από την κοινότητα.

Μεταφορές: Το στοιχείο αυτό αναφέρεται στις προμήθειες και την απομάκρυνση των θυμάτων.

Επικοινωνία: Πρέπει να εκτιμηθούν τα συνήθη μέσα επικοινωνίας και να αναπτυχθούν εναλλακτικές λύσεις.

Οι μαζικοί τραυματισμοί απαιτούν εκ των προτέρων σχεδιασμό που περιλαμβάνει (α) την εκπαίδευση των εργαζομένων για την πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας άλλων εργαζομένων στην κοινότητα και γενικά του πληθυσμού στις βασικές μεθόδους σωτηρίας, (β) την οργάνωση ειδικών καλά εκπαιδευμένων κινητών ιατρικών και χειρουργικών ομάδων σε εφεδρία, (γ) μέσα μεταφοράς, τόσο για την πρόσβαση στην περιοχή της καταστροφής και την απομάκρυνση των θυμάτων, όσο και επικοινωνίες, που θα απαιτήσουν συντονισμό με άλλους τομείς της δημόσιας ζωής (Υπουργεία, στρατός, ιδιωτικός τομέας), (δ) νοσοκομειακό σχεδιασμό, που περιλαμβάνει εκ των προτέρων οργάνωση δικτύου αλληλοεξυπηρέτησης νοσοκομείων, (ε) συντονισμό μεταξύ των ομάδων (αν υπάρχουν πολλές) καθώς και με τις αρχές στην περιοχή της καταστροφής, (στ) συμμετοχή των εργαζομένων της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας στις δραστηριότητες ιατρικής περίθαλψης που λαμβάνουν χώρα στην προσβληθείσα κοινότητα.

Νοσοκομεία: Οι δραστηριότητες που θα γίνουν από τα νοσοκομεία θα πρέπει να έχουν σχεδιασθεί εκ των προτέρων και οι γνώσεις για την οργάνωση νοσοκομείων σε περιπτώσεις καταστροφών να είναι άμεσα διαθέσιμες. Έτσι καλύπτονται περιπτώσεις όπως διακοπή παροχής ενέργειας, κίνδυνο να μην είναι ενημερωμένοι οι κατάλογοι προσωπικού, έλλειψη καρτελλών για αναγνώριση ασθενών, διακοπή τηλεφώνων, τρόπους για μετατροπή υπάρχοντων ευκολιών για έκτακτη χρήση (οι χώροι στάθμευσης αυτοκινήτων γίνονται χώροι προσγείωσης ελικοπτέρων). Όλα τα νοσοκομεία σε περιοχές που έχουν αυξημένες πιθανότητες να συμβεί καταστροφή θα έπρεπε να έχουν τέτοιο σχεδιασμό, ο οποίος θα ήταν μέρος του σχεδιασμού του τομέα υγείας και ο οποίος περιοδικά θα έπρεπε να επανεξετάζεται και να εκσυγχρονίζεται.

Επιμόρφωση

Πολλοί τομείς, συμπεριλαμβανομένης και της ίδιας της κοινότητας, εμπλέκονται στην οργάνωση της συνήθους προστασίας της υγείας. Οι παρακάτω αρχές είναι απαραίτητες για αποτελεσματική και ακριβή πληροφόρηση του κόσμου:

- Ο πληθυσμός - στόχος σε μια καταστροφή αντιστοιχεί στο συνολικό πληθυσμό: το κοινό, οι πολιτικοί και ο τομέας υγείας.
- Θα πρέπει να δίνονται συνεπείς οδηγίες για τους πραγματικούς και τους πιθανούς κινδύνους και θα πρέπει να βασίζονται σε επαρκή στοιχεία. Οι οδηγίες θα πρέπει να οδηγούν στις ερωτήσεις: "Τί μπορεί να γίνει από τα άτομα, την κοινότητα;" "Τί μπορεί να γίνει από τις αρχές;".
- Τα στοιχεία πρέπει να είναι προληπτικά και να περιλαμβάνονται σε επιμορφωτικά προγράμματα.

Εκπαίδευση

Αυτή πρέπει να βασίζεται στην κοινότητα, να εφαρμόζεται για θέματα υγείας και να περιλαμβάνει όλους τους εμπλεκόμενους τομείς. Ο καταλληλότερος χρόνος για εκπαίδευση είναι κατά την διάρκεια της φάσης πριν τον σχεδιασμό, οπότε μπορούν να ετοιμαστούν ασκήσεις ετοιμότητας για να επιβεβαιωθεί η καλύτερη δυνατή αντίδραση κάτω από την πίεση ενός πραγματικού γεγονότος.

Άμεση αντίδραση

Την ώρα μιας μεγάλης καταστροφής απαιτείται γρήγορη αντίδραση τοπικά, εθνικά και διεθνώς. Η άμεση αντίδραση έχει τις δικές της φάσεις, που περιλαμβάνουν: επαγρύπνηση, προετοιμασία, εφαρμογή, επανόρθωση και αξιολόγηση. Υπάρχει ανάγκη μιας δομής/μηχανισμού, πληροφόρησης και επικοινωνίας κατά την διάρκεια όλων των φάσεων μιας καταστροφής και σ' όλο το σύστημα. Παραδείγματος χάριν, απαιτείται αποτελεσματική επικοινωνία μεταξύ των τομέων και των υπηρεσιών που εμπλέκονται συμπεριλαμβανομένων και αυτών σε διεθνές επίπεδο.

Έτσι, τα 6 βασικά συμπεράσματα που προκύπτουν από το Ευρωπαϊκό πρόγραμμα είναι:

1. Σωστές προδιαγραφές που θα χρησιμοποιηθούν από τους εργαζόμενους στην πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας, την κοινότητα και άλλους παράγοντες που εμπλέκονται στην προστασία της υγείας στην κοινότητα.

2. Η οργάνωση περιφερειακών σεμιναρίων για την αντιμετώπιση των καταστροφών και σε εθνικό επίπεδο.
3. Καθορισμός δεικτών για γρήγορη εκτίμηση των κινδύνων για την υγεία και των αναγκών πριν και μετά την καταστροφή.
4. Καταρτισμός προγραμμάτων, για οργάνωση εθνικού σχεδιασμού και μηχανισμών που θα εξασφαλίζουν την προετοιμασία για την αντιμετώπιση μεγάλων καταστροφών. Αυτά τα προγράμματα, άρχισαν να καταρτίζονται, με την βοήθεια των εμπειρογνομόνων στην Ελλάδα, την Ισλανδία, την Ισπανία, την Τουρκία και την Γιουγκοσλαβία.
5. Η κατάσταση της ομάδας επέμβασης από εμπειρογνώμονες που θα:
 - βοηθήσουν την χώρα όταν συμβεί η καταστροφή
 - συνεργαστούν με διάφορες χώρες για την δημιουργία των δικών τους προγραμμάτων
 - συμμετέχουν στους μηχανισμούς για την υλοποίηση του εθνικού σχεδιασμού, συμπεριλαμβανομένης και της συμμετοχής τους και ως συμβούλων στα εκπαιδευτικά σεμινάρια.
6. Οργάνωση του σχεδίου για αντιμετώπιση μεγάλων καταστροφών από πλευράς Ευρωπαϊκού Γραφείου.

Ρόλος - Υπευθυνότητες των εμπειρογνομόνων

Οι εμπειρογνώμονες έχουν μια ορισμένη ειδικότητα, αλλά όταν εκπροσωπούν την Π.Ο.Υ., ο ρόλος τους γενικεύεται και γίνονται συντονιστές και εμπειρογνώμονες μαζί. Επειδή όμως, πολλές από τις καταστροφές είναι αρκετά σύνθετες και επειδή θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί η εξειδίκευσή τους, συνήθως τουλάχιστον δύο εμπειρογνώμονες θα δουλεύουν με τα κράτη-μέλη και θα είναι διαθέσιμοι σε όλες τις οργανώσεις των Ηνωμένων Εθνών όπως και στα περιφερειακά γραφεία της Π.Ο.Υ.

Οι αρμοδιότητές τους είναι:

1. Συμμετοχή σε προετοιμασία για καταστροφές

α) Παίρνουν μέρος στην ανάπτυξη προγραμμάτων όπως, ανάπτυξη οδηγιών για την πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας και τις καταστροφές, τις περιβαλλοντικές θεωρήσεις, την αποτύπωση των ζημιών, τους ψυ-

χοικινωνικούς παράγοντες για το σύστημα πληροφόρησης.

β) Επίσης εργάζονται με τα κράτη-μέλη για να υποστηρίξουν την προσπάθεια ανάπτυξης σε θέματα υγείας των εθνικών σχεδίων προετοιμασίας για τις καταστροφές, π.χ. στην Ελλάδα, στην Ισπανία και στην Τουρκία.

2. Συμμετοχή την ώρα της έκτακτης ανάγκης

Οι εμπειρογνώμονες βρίσκονται σε ετοιμότητα επί 24ώρου βάσεως. Η δουλειά τους στην περιοχή της καταστροφής περιλαμβάνει:

- α) Συμμετοχή σαν ανεπίσημοι σύμβουλοι στο Υπουργείο Υγείας για τις ανάγκες υγείας και συμμετοχή στο συντονιστικό σώμα.
- β) Συμμετοχή σε ομάδα των Ηνωμένων Εθνών για την εκτίμηση των αναγκών υγείας της κοινότητας.
- γ) Επικοινωνία με τη μονάδα βοήθειας του Περιφερειακού γραφείου για τον τύπο της καταστροφής και λοιπές πληροφορίες.
- δ) Πληροφόρηση των τοπικών αντιπροσώπων των διεθνών μέσων επικοινωνίας για τις ανάγκες που υπάρχουν.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΦΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ

Πληροφόρηση, το βασικό εργαλείο

Η πληροφόρηση χρειάζεται για προχωρημένο σχεδιασμό των μέτρων για την πρόληψη και μείωση των δυσμενών επιπτώσεων, όπως επίσης για προετοιμασία και συντονισμό των ομάδων σωτηρίας και περίθαλψης, για αποκατάσταση και αποτίμηση. Θα πρέπει να αφορά κύρια: πιθανότητα κινδύνου, ανάγκες, πόρους, χρήση υπηρεσιών και εκτίμηση της περίθαλψης.

Για την πληροφόρηση χρειάζονται:

- α) Προκαταβολική συλλογή στοιχείων
- β) Εγκατάσταση ενός μηχανισμού για την εκτίμηση των αναγκών, ώστε να ενεργοποιηθεί όταν συμβεί μια καταστροφή. Ο ίδιος μηχανισμός θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί για την συλλογή στοιχείων για εκ-

τίμηση της καταστροφής.

γ) Μελέτη και χρήση των στοιχείων που συλλέχθηκαν μετά την καταστροφή, για την βελτίωση της προετοιμασίας για μελλοντικές καταστροφές. Τα στοιχεία λοιπόν, πρέπει να συλλέγονται πριν, κατά τη διάρκεια και έπειτα από την καταστροφή.

Συλλογή στοιχείων πριν την καταστροφή - Φάκελλος περιοχής

Η έρευνα και η εκτίμηση προηγούμενων καταστροφών έχει δείξει ότι ορισμένα είδη στοιχείων είναι πολύ χρήσιμα και απαραίτητα και μπορούν να συλλεχθούν από πριν. Αυτό το βασικό εργαλείο είναι ο φάκελλος της περιοχής.

Εφόσον ο κατάλογος συμπληρωθεί από πριν, τότε:

- Υποδεικνύει δυνατά προληπτικά και βελτιωτικά μέτρα για τον έλεγχο των περιβαλλοντολογικών κινδύνων, αντισεισμικά κτήρια εκκένωση πληθυσμού, εκπαίδευση της κοινότητας.
- Καθοδηγεί την εξωτερική βοήθεια και τις ομάδες διάσωσης, δείχνει τον εκτεθειμένο σε κίνδυνο πληθυσμό, την τοποθεσία των μεμονωμένων ομάδων πληθυσμού, τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, τα επιδημιολογικά στοιχεία των μεταδιδόμενων ασθενειών την τοποθεσία των εγκαταστάσεων περίθαλψης, κατάλογο των μέσων περίθαλψης, εξοπλισμό και προμήθειες, ικανότητα χειρουργείων των νοσοκομείων, διαθέσιμο προσωπικό επαγγελματιών υγείας, επικοινωνίες, εναλλακτικούς δρόμους κλπ.
- Χρησιμεύει σαν βάση για την εκτίμηση των αναγκών και για ενδεχόμενη εκκένωση πληθυσμού.

Τα στοιχεία που θα πρέπει να περιέχει αυτός ο φάκελλος περιλαμβάνουν επίσης στοιχεία που αφορούν την δημογραφία, τη γεωγραφία, τις υπηρεσίες υγιεινής και περιβαλλοντικής υγιεινής (προσωπικό, εγκαταστάσεις, εξοπλισμός), την κοινωνική οικονομία, τις επικοινωνίες, τις μεταφορές και τις εγκαταστάσεις γενικά.

Επιπλέον, ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στη χαρτογράφηση των πιθανών περιβαλλοντολογικών κινδύνων, όπως είναι τα φράγματα, οι βιομηχανικές εγκαταστάσεις, οι αποθήκες καυσίμων, τα εύφελκτα υλικά, οι υπόγειοι αγωγοί, οι χώροι απόρριψης τοξικών απο-

βλήτων, οι πυρηνικές εγκαταστάσεις κλπ.

Αν και γενικά δεν ανήκει στην αρμοδιότητα του τομέα υγείας, ο έλεγχος αυτών των κινδύνων, είναι όμως υποχρέωση του η εκτίμηση των πιθανών επιπτώσεων πάνω στην υγεία των κατοίκων. Η πρόσφατη εμπειρία έχει δείξει ότι δεν πρέπει ν' αγνοούνται αυτοί οι κίνδυνοι σε περιπτώσεις πλημμυρών και σεισμών.

Κατάλογος βασικών πληροφοριών

Στην άμεση περίοδο που ακολουθεί μια καταστροφή, χρειάζεται να καταβληθεί ιδιαίτερη προσπάθεια για τη συσχέτιση των διαθέσιμων πόρων και των αναγκών.

Οι παρακάτω πληροφορίες θεωρούνται ως θεμελιώδους σημασίας.

1. Ποιές είναι οι απώλειες - αριθμός, τύπος και σοβαρότητα τραυματιών.
2. Που είναι οι απώλειες; Που βρίσκονται σε σχέση με τον διαθέσιμο αριθμό υγειονομικών υπηρεσιών;
3. Ποιές είναι οι άμεσες ανάγκες για την υγεία (και τί ΔΕΝ απαιτείται).
4. Τί μέσα είναι διαθέσιμα για να φθάσει κανείς σε υπηρεσίες Υγείας που λειτουργούν;
5. Ποιοί τοπικοί πόροι, π.χ. εργατικό δυναμικό είναι διαθέσιμο;
6. Τί ενέργειες έχει κάνει η Κυβέρνηση;
7. Πώς έχουν κινητοποιηθεί οι ενισχύσεις;

Συλλογή στοιχείων ύστερα από μια καταστροφή

Ο χρόνος είναι το ζωτικό στοιχείο για την διευθέτηση των καταστροφών. Οι σοβαρές αποφάσεις πρέπει να παρθούν αμέσως ή μέσα στις λίγες ώρες που ακολουθούν την αναφορά για μια καταστροφή, με βάση τις διαθέσιμες πληροφορίες.

Ενώ, αμέσως μετά την καταστροφή, θα πρέπει η όλη κατάσταση να αντιμετωπισθεί τοπικά, σύμφωνα με τον ορισμό της καταστροφής η αντιμετώπιση θα είναι ανεπαρκής. Απαιτείται εξωτερική βοήθεια με

τη μικρότερη δυνατή καθυστέρηση για να ενισχύσει τις τοπικές ομάδες αλλά και να δώσει όποια εξειδικευμένη φροντίδα χρειαστεί. Μια άμεση και εμπειριστατωμένη βοήθεια έχει ανάγκη από πληροφορίες, σχεδιασμό και συνεχή προετοιμασία.

Διακρίνονται δύο φάσεις για την χρονική περίοδο που ακολουθεί την καταστροφή, όπου χρειάζονται δύο διαφορετικού είδους πληροφορίες.

A. Απαιτούμενες πληροφορίες για την φροντίδα διάσωσης και έκτακτης ανάγκης

Η φροντίδα για διάσωση και έκτακτη ανάγκη χρειάζεται για λίγες ώρες ή το πολύ για μερικές μέρες. Η αποτελεσματική ανάπτυξη των ομάδων απαιτεί (1) άμεση αναφορά της καταστροφής, το μέγεθος της (πληθυσμός, χονδρικός υπολογισμός του αριθμού των θυμάτων) και την τοποθεσία, (2) πληροφορίες για τις διαθέσιμες εγκαταστάσεις για τις πρώτες βοήθειες, για τον τρόπο απομάκρυνσης των θυμάτων (εγκαταστάσεις υγείας που ακόμα λειτουργούν, μεταφορές, επικοινωνίες).

Για την άμεση αναφορά, χρειάζεται ο υπεύθυνος να γνωρίζει ακριβώς από πριν, τί θα πρέπει να αναφέρει, πώς θα συγκεντρώσει γρήγορα τις σπουδαιότερες πληροφορίες, πώς να τις μεταδώσει και σε ποιόν. Ένας κατάλογος απαραίτητων στοιχείων έχει αναπτυχθεί και ελεγχθεί σε διάφορες χώρες και για διαφορετικούς τύπους καταστροφών, ώστε να χρησιμοποιηθεί για την άμεση αναφορά από τους τοπικούς υγειονομικούς υπαλλήλους. Σε κεντρικό επίπεδο αυτές οι πληροφορίες θα ελεγχθούν και θα συμπληρωθούν με τις πληροφορίες που υπήρχαν από πριν και θα προωθηθούν για την άμεση ανάπτυξη της βοήθειας. Αυτός ο μηχανισμός αναφοράς θα πρέπει να έχει σχεδιασθεί από πριν. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στην εκτίμηση της κατάστασης σε απομονωμένες περιοχές, συχνά ξεχωριστές από τον κύριο όγκο της καταστροφής. Σε αρκετούς σεισμούς, συνέβη να μείνουν αβοήθητες μερικές κοινότητες για μέρες εξαιτίας της απουσίας της αναφοράς. Η εκτίμηση των επιπτώσεων σε αυτές τις κοινότητες απαιτεί ένα συνδυασμό σύνθετων μέσων, όπως εναέρια ανίχνευση.

B. Απαιτούμενες πληροφορίες για ανακούφιση

Η ανάγκη για ανακούφιση καλύπτει περίοδο ημερών και εβδομάδων. Πάντως δεν υπάρχει καμιά δεδομένη "συνταγή" για την φάση της ανακούφισης. Αυτή είναι εντελώς εξειδικευμένη σύμφωνα με τον τύπο της καταστροφής, τις επιπτώσεις και τις διαθέσιμες πηγές βοήθειας που υπάρχουν στην κοινότητα που έγινε η καταστροφή. Πρέπει να υπάρχει μια ισορροπία μεταξύ της αμεσότητας της ανακούφισης και της καταλληλότητας της για την περίπτωση. Η συνδρομή από ενθουσιώδεις αλλά άπειρους και ανεκπαίδευτους εθελοντές και η παροχή άχρηστων αγαθών και ακατάλληλων προμηθειών, θα επιτείνει την κατάσταση του χάους. Έχει λεχθεί αρκετές φορές ότι η αλόγιστη ανακούφιση μπορεί να αποτελέσει μια δεύτερη καταστροφή.

Για τους λόγους αυτούς, είναι αναγκαία η γρήγορη και αξιόπιστη συλλογή πληροφοριών για αυτά που χρειάζονται, εκεί που χρειάζονται και όταν χρειάζονται.

Η συλλογή αυτού του είδους πληροφοριών περιλαμβάνει:

α) Επιθεώρηση των περιοχών που επλήγησαν από την καταστροφή, για τον καθορισμό της έκτασης της ζημιάς και της διακοπής των υπηρεσιών. Αυτό με τη σειρά του υποδεικνύει τις επιπτώσεις της καταστροφής στην λειτουργική ικανότητα των ανθρώπινων υπηρεσιών και στην υγεία του πληθυσμού. Έπειτα θα είναι δυνατός ο καθορισμός της απαραίτητης βοήθειας που απαιτείται, με τη σειρά και τότε.

β) Κατάλογο των διαθέσιμων πόρων (προσωπικό, αποθήκες, υλικά κλπ.). Η σύγκριση της συνολικά απαιτούμενης βοήθειας με τους διαθέσιμους, τοπικά ή στις γύρω περιοχές, πόρους, θα επιτρέπει το καθορισμό των επιπλέον απαιτήσεων.

Η παροχή και η κινητοποίηση για την ανακούφιση σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, είναι χρονοβόρα. Αν αυτό δεν ληφθεί υπόψη, τότε θα έχουμε το συνηθισμένο αποτέλεσμα της άφιξης των φαρμακευτικών προμηθειών και του νοσηλευτικού προσωπικού, πολύ αργότερα αφότου οι ασθενείς θα έχουν λάβει τις πρώτες βοήθειες και όταν η ανάγκη θα έχει μετατοπισθεί στις προμήθειες φαγητού, καταυλισμών, υγιεινής και επιδημιολογικής επαγρύπνησης. Γι' αυτό η εκτίμηση θα πρέπει να εστιαστεί στην πρόβλεψη μελλοντικών κρίσιμων αναγκών, για τις οποίες η βοήθεια από το υπόλοιπο της χώρας και την διεθνή κοινότητα θα συμβάλλει αποτελεσματικά.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΕΚΤΑΚΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΣΕΙΣΜΟ

Οι καταστρεπτικές συνέπειες ενός σεισμού δεν είναι μόνον οι υλικές ζημιές αλλά και τα υγειονομικά προβλήματα που μπορεί να προκύψουν. Είναι λοιπόν επόμενο, ότι κατά την μετασεισμική περίοδο πρέπει να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα και να γίνουν οι απαραίτητες ενέργειες για την αντιμετώπιση των υγειονομικών προβλημάτων. Οι ενέργειες αυτές αναφέρονται στην υγιεινή του πόσιμου νερού, στην αποχέτευση, στις εγκαταστάσεις αποχωρητηρίων, στην συλλογή των απορριμάτων και στην υγιεινή διαβίωση στους καταυλισμούς.

Απαραίτητη όμως προϋπόθεση στο έργο βοήθειας και αποκατάστασης είναι ο βαθμός της ανταπόκρισης των κατοίκων και ιδιαίτερα του κατάλληλου ανθρώπινου δυναμικού, όπως αυτοί που εργάζονται στην κοινότητα. Και τούτο γιατί:

- α. Είναι γνώστες της χωροταξίας της πόλης
- β. Έχουν γνώση των δικτύων ύδρευσης - αποχέτευσης, φρεατίων και γενικά των κυριότερων προβλημάτων ή ιδιομορφιών που υπάρχουν
- γ. Γνωρίζουν πρόσωπα και πράγματα μέσα στην πόλη.

Οι ενέργειες της ομάδας υγειονομικής προστασίας διακρίνονται σε βραχυπρόθεσμες ενέργειες και μεσοπρόθεσμες (βλ. Πίνακα 2).

Βραχυπρόθεσμες ενέργειες (Πρώτη εβδομάδα μετά το σεισμό)

1. Υγειονομική ενημέρωση

Ιδιαίτερης σημασίας για την διαβίωση σε καταυλισμούς ύστερα από ένα σεισμό, είναι η υγειονομική ενημέρωση. Για τον σκοπό αυτό καταρτίζονται ομάδες αποτελούμενες από 2-3 άτομα και κατά προτίμηση επόπτες δημόσιας υγείας ή και επισκέπτριες αδελφές, που σκοπό έχουν την περιήγηση των καταυλισμών και την παροχή συμβουλών και οδηγιών. Η υγειονομική ενημέρωση έχει διπλό στόχο, αφενός να δώσει τις κατάλληλες οδηγίες για την υγιεινή των σκηνών, την κατάλληλη διαχείριση και συλλογή των απορριμάτων, τη σημασία της χρήσης των αποχωρητηρίων, τις τεχνικές για το πόσιμο νερό, τη σπου-

δαιότητα της απαιτούμενης καθαριότητας και γενικά για την αντιμετώπιση υγειονομικών προβλημάτων, αφετέρου να δώσει ένα ψυχολογικό στήριγμα στους καταυλισθέντες, υπενθυμίζοντας με την παρουσία της ομάδας ότι υπάρχει μέριμνα και φροντίδα γι' αυτούς.

α) Για την οργανωμένη ενημέρωση, η πόλη χωρίζεται σε τομείς, όπου ανάλογα με τον πληθυσμό κάθε ομάδας είναι υπεύθυνη για έναν τομέα. Η ανάγκη βέβαια συντονισμού αυτών των ομάδων είναι απαραίτητη. Υπάρχει η περίπτωση για την αντιμετώπιση άλλων αναγκών ή λόγω γενικότερου σχεδιασμού, η πόλη να έχει διαιρεθεί σε τομείς. Έτσι, δεν υπάρχει λόγος να γίνει εκ νέου χωρισμός της πόλης, αλλά θα χρησιμοποιηθούν τα στοιχεία και οι τομείς που ήδη έχουν σχεδιαστεί για την αποφυγή σύγχυσης και ενιαίας αντιμετώπισης. Και για τον λόγο αυτό λοιπόν, ο συντονισμός είναι απαραίτητος.

β) Κατά την διάρκεια της ενημέρωσης, θα πρέπει να ενημερώνεται και ο χάρτης ως προς τον αριθμό των σκηνών αλλά και ως προς τη θέση των καταυλισμών. Η ενημέρωση του χάρτη θα πρέπει να γίνεται καθημερινά, γιατί η δημιουργία τυχαίων καταυλισμών είναι φαινόμενο που διακρίνεται για την δυναμική του.

2. Παροχή πόσιμου νερού

Πρωταρχικό μέλημα για τους στοιχειώδεις όρους διαβίωσης στους καταυλισμούς είναι η παροχή πόσιμου νερού. Εφόσον, όπως αναφέρθηκε, οι καταυλισμοί βρίσκονται μέσα στην πόλη ή και πολύ κοντά σε αυτήν, η ύπαρξη δικτύου πόσιμου νερού είναι δεδομένη. Έτσι λοιπόν γνωρίζοντας είτε από τα συνεργεία υγειονομικής ενημέρωσης είτε από την πληροφόρηση των κατοίκων, τη θέση των καταυλισμών, οργανώνονται ομάδες υδραυλικών και τεχνικών που προβαίνουν στην επέκταση του δικτύου κατά τέτοιο τρόπο ώστε να είναι δυνατή και εύκολη η παροχή πόσιμου νερού στους καταυλισμούς. Ο χώρος όπου θα τοποθετηθούν οι βρύσες πρέπει να βρίσκεται μέσα ή κοντά στον καταυλισμό και πάντως σε απόσταση μικρότερη των 15 μέτρων, ώστε να εξυπηρετεί ουσιαστικά τους καταυλισθέντες.

3. Κατασκευή πρόχειρων αποχωρητηρίων

Είναι ο πιο γρήγορος τρόπος για την αντιμετώπιση του προβλήματος της αποχέτευσης. Επιβάλλεται η κατασκευή των αποχωρητηρίων,

γιατί όπως είναι γνωστό η μετάδοση των μικροβίων είναι εύκολη και γρήγορη. Επειδή λοιπόν οι συνθήκες διαβίωσης στους καταυλισμούς δεν είναι οι ιδανικές, αποτελεί επιτακτική ανάγκη η αποχέτευση. Ενδεικτικά αναφέρονται τα είδη των αποχωρητηρίων που δημιουργούνται σε τέτοιες περιπτώσεις και αυτά είναι:

- α. Ξηρό αποχωρητήριο
- β. Στεγανό και σηπτικό αποχωρητήριο
- γ. Χημικό αποχωρητήριο.

Μεσοπρόθεσμες ενέργειες (Δεύτερη εβδομάδα μετά τους σεισμούς)

Διανύοντας τη χρονική περίοδο στην οποία έχει επέλθει μια σχετική ηρεμία μετά την σύγκυση που επακολούθησε τους σεισμούς, θα πρέπει να αντιμετωπιστεί η όλη κατάσταση σε κάποια μονιμότερη πλέον βάση και με σωστό προγραμματισμό. Ήδη οι κάτοικοι έχουν συνειδητοποιήσει ότι θα πρέπει να συνηθίσουν στα νέα δεδομένα και είναι πρόθυμοι αλλά και ανυπόμονοι να συμβάλλουν στην αποκατάσταση. Οι ενέργειες λοιπόν θα πρέπει να αποβλέπουν σε μονιμότερες λύσεις και οδηγίες για την διαβίωση σύμφωνα με την κατάσταση που έχει διαμορφωθεί.

1. Επιλογή χώρων μόνιμων καταυλισμών

Στη φάση αυτή επιβάλλεται ο προγραμματισμός για την επιλογή χώρων μόνιμων καταυλισμών. Η έννοια της λέξης "μόνιμος" περιέχει μια χρονική διάρκεια που μπορεί να ποικίλλει από τρεις μήνες έως και ένα χρόνο, ανάλογα με τον γενικότερο κυβερνητικό προγραμματισμό για την στέγαση των σεισμοπαθών.

Η επιλογή των χώρων, στους οποίους θα πρέπει να προβλεφθεί εκ των προτέρων η υποδομή δικτύων ύδρευσης - αποχέτευσης, πρέπει να βασίζεται σε εμπειριστατωμένες πολεοδομικές μελέτες ή να ακολουθεί το εγκεκριμένο σχέδιο πόλεως. Επιπλέον θα πρέπει να βρίσκεται κοντά στα υπάρχοντα δίκτυα ύδρευσης-αποχέτευσης ώστε τα προβλεπόμενα έργα να διαρκέσουν όσο το δυνατόν λιγότερο χρονικό διάστημα. Με την επιλογή λοιπόν των χώρων, αρχίζουν και τα στοιχειώδη έργα υποδομής, όπως η κατασκευή συγκροτημάτων αποχωρητηρίων-ντούς-νιπτήρων.

2. ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΚΑΤΑΥΛΙΣΜΟΥΣ

Υπάρχει το δεδομένο ότι μεγάλος αριθμός κατοίκων θα διαμείνει για ένα χρονικό διάστημα στους καταυλισμούς. Θα πρέπει λοιπόν να ληφθεί πρόνοια για την υγιεινή διαβίωση αφενός παρέχοντας συμβουλές και οδηγίες και αφετέρου εφοδιάζοντας τον κόσμο με κατάλληλα υλικά. Διακρίνουμε λοιπόν τις παρακάτω ενέργειες:

α) Οδηγίες για την διαβίωση στους καταυλισμούς: οι οδηγίες αυτές αφορούν κύρια στον χώρο κατοικίας ο οποίος ονομάζεται "σκηνή". Η σκηνή λοιπόν θα πρέπει να είναι κατάλληλα προσανατολισμένη έτσι ώστε ο άξονας βορρά-νότου να είναι κάθετος προς τον άξονα των ανοιγμάτων της σκηνής. Και τούτο γιατί αν τα ανοίγματα είναι προς τον βορρά τότε η θερμοκρασία θα είναι αρκετά χαμηλή. Το αντιηλιακό κάλυμμα και η σκηνή πρέπει να είναι γερά τεντωμένα ώστε να μπορούν αντισταθούν σε ισχυρούς ανέμους και να αποφεύγεται η συγκέντρωση των νερών της βροχής. Εάν η σκηνή δεν διαθέτει παράθυρα και είναι πάντοτε καλά κλεισμένη, τότε απαιτείται ο αερισμός της κατά την διάρκεια της ημέρας.

β) Προστασία σκηνών: για να προστατευθούν οι σκηνές από την βροχή και την υγρασία χρειάζεται να ληφθούν ορισμένα μέτρα. Για μεγάλο διάστημα διαμονής, χρειάζεται η τοποθέτηση ενός πλαστικού φύλλου στο δάπεδο της σκηνής, που θα προφυλάσσει από την υγρασία, ενώ κατά μήκος των πλευρών της σκηνής θα πρέπει να τοποθετηθεί μια σειρά τούβλων που θα εμποδίζει την είσοδο των νερών της βροχής.

γ) Απορροή ομβρίων στους καταυλισμούς: η κατασκευή του δικτύου αυτού στους τυχαίους καταυλισμούς είναι δύσκολη και προβληματική λόγω της ανοργάνωτης τοποθέτησης των σκηνών. Στους οργανωμένους καταυλισμούς βέβαια κατασκευάζονται δίκτυα απορροής διαφόρων τύπων ώστε να απομακρύνονται με ασφάλεια τα όμβρια.

Η ανάπτυξη των παραπάνω θεμάτων δείχνει την πολυπλοκότητα των ενεργειών που προκύπτουν κατά την αντιμετώπιση των υγειονομικών προβλημάτων μετά τους σεισμούς και κάνουν πλέον έκδηλη την ανάγκη συντονισμού και συνεργασίας μεταξύ των διαφόρων φορέων (Καμιζούλης Γ. "Αντιμετώπιση υγειονομικών προβλημάτων έκτακτης κατάστασης μετά από σεισμό", Σεμινάριο Π.Ο.Υ., Αθήνα Οκτώβριος 1987).

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ ΣΕ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΚΤΑΚΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ

Στόχος σχεδιασμού και κοινωνικής πολιτικής

"Στόχος του σχεδιασμού της κοινωνικής πολιτικής σε όλες σχεδόν τις χώρες αποτελεί η ισοδύναμη κατανομή των πόρων μέσω και υπηρεσιών, κάθε χώρας σε ολόκληρο τον πληθυσμό της και δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην υποστήριξη των ευάλωτων ομάδων με αυξημένες παροχές μέσω και υπηρεσίες, φορολογικές απαλλαγές και λοιπές εξυπηρετήσεις" (Ναυτικά Λημναίου "Ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες: μέτρα προστασίας και συστήματα υποστήριξης τους σε περιπτώσεις εκτάκτων αναγκών" Εκλογή Σεπτέμβριος 1986, τόμος Ζ' σελ. 59).

Επιμέρους στόχοι σχεδίου αντιμετώπισης εκτάκτων αναγκών

α. Η κινητοποίηση του δυναμικού είναι ανάλογη με την καταστροφή και προβλέπεται κλιμάκωση σε όλη την διάρκεια αντιμετώπισης της. Για τον σκοπό αυτό πρέπει να προβλέπονται:

- Η διαδικασία συλλογής, διασταύρωσης, αξιολόγησης και μετάδοσης των πληροφοριών.
- Η διαδικασία εκτίμησης του μεγέθους της καταστροφής και τα όργανα λήψης αποφάσεων σε τοπικό και εθνικό επίπεδο.
- Ο τρόπος ανάπτυξης του εμπλεκόμενου δυναμικού και η διαδοχική αντικατάστασή του σε ορισμένα χρονικά διαστήματα σε όλο τον χρόνο που διαρκεί η επέμβαση.

β. Η κινητοποίηση να είναι γρήγορη

Η εκδήλωση του σεισμού είναι προειδοποίηση προς κάθε εμπλεκόμενο για ετοιμότητα ανάληψης δράσης, η οποία γίνεται σύμφωνα με το προκαθορισμένο πλαίσιο ενεργείας του και σύμφωνα με τις εντολές του αρμόδιου οργάνου λήψης αποφάσεων. Για την ανταλλαγή πληροφοριών και την μεταβίβαση των εντολών πρέπει να προβλέπεται η χρησιμοποίηση εναλλακτικών μέσων επικοινωνίας. Στην ταχύτητα της κινητοποίησης συμβάλλει και η ύπαρξη αποκεντρωμένων οργάνων λήψης αποφάσεων.

γ. Η επέμβαση να είναι αποτελεσματική

Η κάθε εμπλεκόμενη δύναμη άτομο, ομάδα, υπηρεσία πρέπει να γνωρίζει καλά την αποστολή της να έχει εξοικειωθεί με την ιδιομορφία των προβλημάτων που θα αντιμετωπίσει και να είναι εφοδιασμένη με την κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή. Για τον σκοπό αυτό πρέπει να γίνονται -

- Συνεχής ενημέρωση πάνω στο αντικείμενο
- Τακτικές ασκήσεις ετοιμότητας
- Ανανέωση σχεδιασμού καθώς οι καταστάσεις αλλάζουν. Όλα αυτά οδηγούν σε "άνοδο στην δύναμη".

δ. Να εξασφαλίζεται ο συντονισμός και να αποφεύγονται οι επικαλύψεις

Αυτό γίνεται με τον σαφή καθορισμό του πεδίου και του επιπέδου ευθύνης της κάθε εμπλεκόμενης δύναμης και με την πρόβλεψη του τρόπου σύμπραξης με άλλες δυνάμεις.

ε. Να μεταβάλλει τους πολίτες σε ενεργητικούς συμμετόχους στην αντιμετώπιση της έκτακτης ανάγκης και να ενισχύει την συνεργασία πολιτών και πολιτείας.

Ο σχεδιασμός πρέπει να είναι ρεαλιστικός ώστε οι πολίτες να μην πιέζονται να προσαρμοσθούν στα σχέδια. Πρέπει να λάβει υπόψη την καθημερινή συνηθισμένη συμπεριφορά, καθώς και την χαρακτηριστική ανταπόκριση των ατόμων σε κατάσταση στρέψ ή έκτακτης ανάγκης. Ένας ρεαλιστικός σχεδιασμός περιλαμβάνει συναντήσεις επαφές και επικοινωνία με διάφορους οργανισμούς, προβλέπει ασκήσεις ετοιμότητας και κύρια την ενημέρωση του πληθυσμού.

στ. Ενημέρωση πληθυσμού

Είναι αδιαμφισβήτητο ότι οι κάτοικοι πληγείσας περιοχής δύσκολα συνεργάζονται πρόθυμα σε ενέργειες αντιμετώπισης εκτάκτων αναγκών και αν πρόκειται για την ίδια τους την προστασία, λόγω του πανικού και του ψυχολογικού στρες. Ενδεικτικά, μετά από έρευνες Ελλήνων ψυχιάτρων προέκυψε ότι το άγχος αυξήθηκε και παρέμεινε πολύ μετά τον σεισμό με απρόβλεπτες επιπτώσεις στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα. Κατέληξαν στην ύπαρξη ενός ειδικού φοβικού συν-

δρόμου "σεισμοφοβίας" που δεν έχει περιγραφεί μέχρι σήμερα σε παγκόσμια κλίμακα. Η αναζήτηση αυτών των ατόμων, των φοβικών, και ο προγραμματισμός των ενεργειών με βάση την ιδιαιτερότητα και την ψυχοσύνθεσή του, συμβάλλει σε μια σωστότερη κοινωνική αντισεισμική ενημέρωση. Η ετοιμότητα και η προετοιμασία είναι θετικά μέτρα. Έτσι μεγάλη σημασία έχει, σε κάθε χώρα, η ανάπτυξη μακρόχρονου και συνεπούς προγράμματος που θα πληροφορεί τον πληθυσμό με όλα τα κατάλληλα μέσα (φυλλάδια, αφίσσες, διδασκαλία στα σχολεία κ.ά.) για την φύση της σεισμικής διακινδύνευσης και τα μέτρα, ατομικά και συλλογικά. Το κοινό θα πρέπει να πληροφορείται πλήρως για τα σχέδια και τις ενέργειες που γίνονται για την αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών, για τα μέτρα που πρέπει να λάβουν για την επιβίωσή του και την απόκτηση του ρυθμού ζωής.

Συστήματα υποστήριξης πληθυσμιακών ομάδων σε περιπτώσεις εκτάκτων αναγκών

Η προστασία των ευάλωτων ομάδων σε περιπτώσεις εκτάκτων αναγκών στηρίζεται σε πέντε βασικά κοινωνικά συστήματα.

1. **Η οικογένεια:** Αποτελεί τον βασικό πυρήνα για την ανάπτυξη και προστασία των παιδιών και μπορεί να αναλάβει βασικές ευθύνες στην διαπαιδαγώγηση των μελών της για να τα προετοιμάσει σαν άτομα και σαν ομάδα για την αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών. Η οικογένεια πρέπει να ενημερωθεί και να εκπαιδευθεί να αναλάβει σωστά την ευθύνη να προετοιμάσει το παιδί για μια ώριμη και ολοκληρωμένη ζωή, ικανό να αντιμετωπίσει δυσκολίες και έκτακτες καταστάσεις.

2. **Το σχολείο και το εκπαιδευτικό σύστημα:** Η έγκαιρη προετοιμασία του παιδιού από το νηπιαγωγείο και αργότερα τις άλλες βαθμίδες εκπαίδευσης για ετοιμότητα σε έκτακτες ανάγκες για αυτοπροστασία και αλληλοβοήθεια, συμβάλλει στην σωστή αντιμετώπιση άμεσων κινδύνων αλλά και στην ανάπτυξη ενηλίκων καλά ενημερωμένων και προετοιμασμένων για μελλοντικές αντιξοότητες και καταστάσεις ανάγκης. Αυτό απαιτεί καλή ενημέρωση και εκπαίδευση των δασκάλων, όλων των βαθμίδων και συνεργασία σχολείου, οικογένειας, κοινότητας.

3. **Η κοινότητα - συνοικία - γειτονιά:** Οι κάτοικοι της κοι-

νότητας σαν μεμονωμένα άτομα, και οι οργανωμένες ομάδες της, όπως η Τοπική Αυτοδιοίκηση, Εκκλησία, κινήσεις Νέων κ.ά. μπορούν με σωστή ενημέρωση, οργάνωση και κινητοποίηση να βοηθήσουν σημαντικά τις ευάλωτες ομάδες της κοινότητας - γειτονιάς τους. Βρίσκονται σε καίρια θέση να το κάνουν γιατί τις γνωρίζουν καλύτερα και μπορούν να τις πλησιάσουν άμεσα και γρήγορα. Σ' αυτό θα βοηθήσει η γενική ενημέρωση των κατοίκων της κοινότητας, η συνεργασία με τις οικογένειες, οργανισμούς και ιδρύματα που προσφέρουν υπηρεσίες ή προστατεύουν τις ευάλωτες ομάδες και ο συντονισμός των δραστηριοτήτων τους σε ομαλές, αλλά κυρίως σε καταστάσεις έκτακτων αναγκών.

4. Υπηρεσίες, οργανισμοί, ιδρύματα για την προστασία ευάλωτων ομάδων: Οι οργανισμοί αυτοί μπορούν και χρειάζεται να αναλάβουν την κυρία ευθύνη για την προστασία των ομάδων αυτών σε έκτακτες καταστάσεις. Ένας τέτοιος σχεδιασμός θα στηριχθεί στην συνεργασία, αλληλοενημέρωση και ειδική εκπαίδευση όλων των επιστημόνων και των στελεχών, επαγγελματικών και εθελοντικών όλων των βαθμίδων που ασχολούνται με κάθε μια από τις ευάλωτες ομάδες. Με τον τρόπο αυτό θα εξασφαλισθεί η ειδική υποδομή και τα τεχνικά μέσα, και θα αναπτυχθούν οι μέθοδοι αντιμετώπισης της κάθε ομάδας σε έκτακτες ανάγκες. Επίσης χρειάζεται να εκπαιδευθούν τα μέλη της ίδιας της ομάδας, συγγενείς, αλλά και ο πληθυσμός γενικά σε τρόπους που μπορούν να βοηθήσουν τις ομάδες αυτές σε καταστάσεις καταστροφών.

Απαιτείται, συγχρόνως συνεργασία των οργανισμών αυτών με τις κρατικές υπηρεσίες, οργανισμούς και υπηρεσίες Τοπικής Αυτοδιοίκησης, εκκλησία, και άλλων θεσμών σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, για συντονισμένη αντιμετώπιση των αναγκών των ομάδων που εξυπηρετούν σε έκτακτες καταστάσεις.

5. Το κράτος και οι υπηρεσίες του: Στον γενικό σχεδιασμό της κοινωνικής πολιτικής μπορεί το κράτος να περιλάβει μέτρα για την προστασία των ευάλωτων ομάδων σε καταστάσεις, έκτακτων αναγκών, μέσω των κοινωνικών υπηρεσιών. Συγχρόνως, στον σχεδιασμό για την προστασία του πληθυσμού, θα πρέπει να υπάρχουν σχέδια συγκεκριμένα, λεπτομερή και που συνεχώς να επανεξετάζονται για βοήθεια, προστασία και αποκατάσταση των ομάδων αυτών σε τοπικό, νομαρχιακό, εθνικό επίπεδο.

Η ανάγκη συνεργασίας μεταξύ των πέντε βασικών κοινωνικών συ-

στημάτων που αναφέρθησαν πιο πάνω, αλλά και συγχρόνως η κινητοποίηση, αλληλοβοήθεια, συμπράσταση του κοινωνικού συνόλου και η ανάπτυξη των ικανοτήτων των ευάλωτων ομάδων είναι απαραίτητα για την αποτελεσματική αντιμετώπιση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης.

Μέτρα προστασίας

Σύμφωνα με την Αθηναίου Ν. (1986): Τα μέτρα προστασίας τόσο για τις ευάλωτες ομάδες όσο και για το σύνολο του πληθυσμού χρειάζεται να σχεδιασθούν με τέτοιο τρόπο ώστε να προετοιμάζουν:

α. Άμεσα τον πληθυσμό (άτομα, οικογένειες, οργανωμένες ομάδες και θεσμούς) για την αντιμετώπιση μιας άμεσης πιθανής περίπτωσης έκτακτης ανάγκης, και

β. Μακροπρόθεσμα για να καλλιεργηθεί η ατομική, ομαδική και συλλογική συμπεριφορά και οι στάσεις προς τη ζωή και τις αντιξοότητες έτσι ώστε ο πληθυσμός στο σύνολό του, να είναι σε θέση να οργανωθεί και να αμυνθεί για να προστατευθεί και να αλληλοβοηθηθεί σε καταστάσεις καταστροφής και έκτακτων αναγκών.

Στα γενικά μέτρα προστασίας του πληθυσμού πρέπει να προστίθενται μέτρα για τις ευάλωτες ομάδες, για να βρεθούν αντιμετώπιες με καταστάσεις έκτακτων αναγκών, κατά την διάρκεια των καταστροφών και μετά, κατά την εφαρμογή των προγραμμάτων αποκατάστασης. Μέτρα ανάλογα με τις ειδικές δυσκολίες της κάθε ομάδας και του βαθμού ικανότητάς τους για αυτοπροστασία και αλληλοβοήθεια. Επίσης πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαιτερότητες των συνθηκών διαβίωσης των ομάδων αυτών, ώστε να εξασφαλίζεται δυνατότητα μετακινήσεως και προστασίας τους.

Βασική προϋπόθεση για την εφαρμογή πρόσφορων αποτελεσματικών και μη αντιοικονομικών μέτρων για μια περιοχή, είναι η καλή γνώση των κινδύνων από φυσικά αίτια, η καλή γνώση της έντασής τους και της συχνότητας εμφάνισής τους. Επίσης, ο προσδιορισμός της κατανομής τους στον χώρο και η εκτίμηση της πιθανότητας πρόκλησης αλυσωτών φαινομένων.

Ειδικότερα εξειδικεύοντας την παραπάνω λογική για την περίπτωση του σεισμού η πορεία που πρέπει να ακολουθήσει για μια υπό με-

λέτη περιοχή, είναι η παρακάτω:

1^η Φάση

- α. Στατιστική επεξεργασία των παρατηρήσεων από τα καταγραφικά όργανα και των ιστορικών ντοκουμέντων για την σεισμική δραστηριότητα στην περιοχή αυτή.
- β. Ο καθορισμός ζωνών σεισμικής επικινδυνότητας
- γ. Σε τμήματα της υπό μελέτη ευρύτερης περιοχής που έχουν ξεχωριστό ενδιαφέρον (δηλαδή υπάρχει συνδυασμός μεγάλου σεισμικού κινδύνου με την ύπαρξη πυκνής κοινωνικοοικονομικής δραστηριότητας) πρέπει να γίνεται μικροζωνική μελέτη.

2^η Φάση

Εκτίμηση της τρωτότητας

Μετά την ολοκλήρωση της παραπάνω εργασίας, ο σεισμικός κίνδυνος απεικονίζεται πάνω σε χάρτες. Με την βοήθεια των λεπτομερών χαρτών σεισμικής επικινδυνότητας, εκτιμάται η τρωτότητα του κοινωνικοοικονομικού ιστού της υπό μελέτη περιοχής, δηλαδή το βαθμό απώλειας σε ένα ορισμένο στοιχείο που εκτίθεται σε κίνδυνο (ή σε ένα σύνολο από τέτοια στοιχεία) που προέρχεται από την εμφάνιση ενός φυσικού φαινομένου με δεδομένο μέγεθος και εκφράζεται σε μια κλίμακα από 0 (καμιά βλάβη) μέχρι 1 (ολική καταστροφή του στοιχείου ή του συστήματος).

Οι γενικές αρχές που διέπουν τον περιορισμό του κινδύνου είναι:

- Περιορισμός του επιπέδου δυνατού κινδύνου
- Μείωση των επακόλουθων από μια καταστροφική δράση
- Μείωση της πιθανότητας ανάπτυξης αλυσωτών καταστρεπτικών γεγονότων
- Εντοπισμός και περιορισμός της έκτασης των καταστροφών
- Διευκόλυνση λειτουργιών διάσωσης
- Διευκόλυνση οργάνωσης γενικής στέγασης κατά την πρώτη μετά την καταστροφή περίοδο
- Διευκόλυνση και ταχύτητα αποκατάστασης

Ο στόχος των μέτρων που εφαρμόζονται είναι με σειρά προτεραιό-

τητας,

- Η προστασία της ανθρώπινης ζωής
- Των οικονομικών δραστηριοτήτων εξυπηρέτησης και εξασφάλισης εφοδίων στην βιομηχανία, βιοτεχνία καθώς και εξασφάλιση αποθηκών για τα είδη πρώτης ανάγκης
- Των βασικών λειτουργιών της πόλης και της περιοχής, δηλαδή:
 - Δίκτυα υποδομής
 - Μεταφορές, τηλεπικοινωνίες
 - Εγκαταστάσεις ενέργειας
 - Ύδρευση
 - Υπόνομοι και αποχέτευση
 - Υγειονομικές εγκαταστάσεις και υπηρεσίες
 - Κοινωνικές και μορφωτικές υπηρεσίες
 - Μορφωτικά ιδρύματα
 - Εμπορικά κέντρα
 - Πνευματικά ιδρύματα
 - Ειδικές περιπτώσεις
 - Χώροι ειδικού ενδιαφέροντος
 - Ιστορικά μνημεία

Αναφέρθηκε ότι στην δεύτερη φάση, στην περίπτωση σεισμού, για μια υπό μελέτη περιοχή, γίνεται εκτίμηση της τρωτότητας. Με γνωστή τη τρωτότητα μιας περιοχής, αποφασίζεται το είδος των προληπτικών μέτρων που θα εφαρμοσθούν. Τέτοια μέτρα είναι:

A. Ο σχεδιασμός και η λήψη απόφασης για χρήση γης

B. Ο πολεοδομικός και χωροταξικός σχεδιασμός στους οποίους πρέπει να προβλέπονται:

1. Ο καθορισμός ζωνών όπου πρέπει να αποκλεισθούν όλα ή ορισμένα είδη ανάπτυξης
2. Η αποκέντρωση του πληθυσμού και των οικονομικών δραστηριοτήτων
3. Ο κατάλληλος σχεδιασμός του δικτύου μεταφοράς, του δικτύου τηλεπικοινωνίας και του δικτύου ενέργειας, ώστε να μην υφίσταται υψηλό κίνδυνο και να μπορεί να εξασφαλίζεται η λειτουργία τους
4. Οι ζώνες κατοικίας-εμπορίου-βιομηχανικών-διοικητικών και άλ-

λων χρήσεων καθώς και οι ζώνες κατανομής κοινωνικών δραστηριοτήτων.

5. Οι ανοικτοί χώροι, πάρκα, μεγάλες πλατείες και άλλες ελεύθερες περιοχές κατάλληλες για συγκέντρωση του κόσμου και χρήση σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης από σεισμό, ιδιαίτερα για εγκατάσταση καταλυμάτων. Ο ρόλος των ανοικτών χώρων είναι ακόμα πολύ σημαντικός γιατί εξασφαλίζει τη μόνωση του κινδύνου και του περιορισμού της εξάπλωσης της καταστροφής από τη μιά στην άλλη ζώνη. Ακόμα το σύστημα αυτό της κατανομής των ανοικτών χώρων ή χώρων πρασίνου που υπεισέρχονται και παίζουν μονωτικό ρόλο μεταξύ των διαφορετικών ζωνών χρήσης γης και διαιρούν μεγάλα τμήματα γης σε μικρότερες μονάδες, προστατεύουν τις παραπάνω ζώνες: (α) από την ταχεία εξάπλωση της φωτιάς, (β) από πιθανές εκρήξεις, (γ) από διαφυγές δηλητηριωδών αερίων από εργοστάσια.

Γ. Τα τεχνικά έργα

1. Στη μελέτη των τεχνικών έργων πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ανάλογα με την σπουδαιότητα τους επαρκή στοιχεία για την επικινδυνότητα της θέσης και για την δομή της φέρουσας ικανότητας και τα γεωλογικά χαρακτηριστικά του εδάφους. Η τρωτότητα των τεχνικών έργων μειώνεται αν γίνεται κατάλληλος σχεδιασμός π.χ. για τα κτίρια η σαφής λειτουργία του στατικού μοντέλου, η κατανομή της ακαμψίας, το σχήμα και η κατανομή του όγκου της οικοδομής κλπ.

2. Κατασκευή προστατευτικών τεχνικών έργων. Μια σειρά από τεχνικά έργα σε ειδικές ευαίσθητες θέσεις μπορεί να μειώσει τον κίνδυνο βλαβών π.χ. μπορεί να μειωθεί ο κίνδυνος από κατολίσθηση που είναι δυνατό να προκληθεί από σεισμό, με την κατασκευή τοίχων, αντιστήριξη, με ανατινάξεις βράχων, κλπ.

Δ. Εγκατάσταση συστημάτων παρακολούθησης της εξέλιξης των φυσικών φαινομένων και προειδοποίησης επερχόμενου κινδύνου

Η βραχεία πρόγνωση εκδήλωσης καταστρεπτικού φαινομένου είναι ιδιαίτερα σημαντική για τον περιορισμό ενδεχομένων καταστροφών. Πάνω στο θέμα αυτό γίνονται παγκόσμια έντονες προσπάθειες. Για μια σειρά από φυσικά φαινόμενα η βραχεία πρόγνωση εκδήλωσής τους είναι δυνατή. Ειδικά όμως για τον σεισμό, προς το παρόν, η ακριβής

πρόγνωση του, δεν έχει εξασφαλισθεί ακόμα. Χαρακτηριστικό πάντως της σημασίας, που έχει η πρόγνωση, είναι ότι στην Ιαπωνία έχουν θεσμοθετηθεί ιδιαίτερα μέτρα έκτακτης ανάγκης για την περίπτωση που θα γίνει κατορθωτό να προβλεφθεί σεισμός μεγάλου μεγέθους. Ειδικότερα σε μια περιοχή που περιλαμβάνει 6 Νομαρχίες οι οποίες αναμένεται ότι θα υποστούν τις συνέπειες σεισμού μεγέθους της τάξης των 8 R, έχουν θεσμοθετηθεί τα εντατικά μέτρα πρόληψης. τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν την ενίσχυση των παρατηρήσεων με την πύκνωση των δικτύων παρατηρήσεων για μεγάλους, μεσαίους, μικρούς, πολύ μικρούς, και υποθαλάσσιους σεισμούς, κλίση του εδάφους, θλίψη και εφελκυσμό, στρέβλωση του τριγωνομετρικού δικτύου, μεταβολές της παλίρροιας, μεταβολές στη στάθμη υπογείων υδάτων και στην εκπομπή ραδονίου. Η εγκατάσταση των δικτύων αυτών αποσκοπεί στο να προβλεφθεί ένας μεγάλου μεγέθους σεισμός, μικρό χρονικό διάστημα πριν από την εκδήλωση του. Επειδή πιστεύουν ότι έχουν πολλές πιθανότητες να το επιτύχουν, έχει καθορισθεί η διαδικασία για εξαγγελία προειδοποίησης και στην συνέχεια για εφαρμογή των βραχυπρόθεσμων προληπτικών μέτρων.

Ε. Ο σχεδιασμός της κοινωνικής αντισεισμικής άμυνας

Η εκδήλωση καταστρεπτικού σεισμού δημιουργεί πλειάδα προβλημάτων τα οποία τόσο η κρατική οργάνωση όσο και οι πολίτες πρέπει να αντιμετωπίσουν άμεσα κάτω από τις αντίξοες συνθήκες που δημιουργούν:

- α) Ο αρνητικός ψυχολογικός παράγοντας από το στοιχείο του αιφνιδιασμού και την αίσθηση της καταστροφής.
- β) Το μέγεθος των βλαβών που είναι μεγάλο με πολλές ιδιομορφίες που απαιτούν συντονισμό ενεργειών πολλών φορέων, και καθορισμό προτεραιοτήτων στη λήψη αποφάσεων.
- γ) Η καταστροφή των δικτύων υποδομής που εμποδίζει τις επικοινωνίες, τις μεταφορές, την παροχή ενέργειας.
- δ) Οι υπηρεσίες που είναι ταγμένες για παροχή βοήθειας (π.χ. νοσοκομεία) και που λόγω εκτεταμένων ζημιών, όχι μόνο δεν μπορούν να την δώσουν, αλλά χρειάζεται να τους δοθεί βοήθεια.

Είναι φανερό από όλα τα παραπάνω ότι, για την εφαρμογή αποτελεσματικών προληπτικών μέτρων απαιτείται συνεχής, συνεπής, και μα-

κρόχρονη προσπάθεια, μελέτη και έρευνα από επιστήμονες πολλών ειδικοτήτων.

Επιπλέον είναι απαραίτητη η πλήρης νομοθετική κάλυψη των δραστηριοτήτων για τα προληπτικά μέτρα, για την αντιμετώπιση της έκτακτης ανάγκης και για την αποκατάσταση της πληγείσας περιοχής.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΣΕ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΚΤΑΚΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ

Σχετική νομοθεσία που αφορά την άσκηση του επαγγέλματος του Κοινωνικού Λειτουργού στις υπηρεσίες Κοινωνικής Πρόνοιας

Σύμφωνα με το Προεδρικό Διάταγμα υπ' αριθ. 291 περί καθορισμού του αντικειμένου εργασίας των Κοινωνικών Λειτουργών ορίζεται στο Άρθρο 2 με θέμα "Τομέας Κοινωνικής Πρόνοιας" ο ρόλος του ως: "1. Ο Κοινωνικός λειτουργός εις τον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας συμβάλλει εις την πρόληψιν και εις την αντιμετώπισιν ψυχοκοινωνικοοικονομικών προβλημάτων κατηγοριών πληθυσμού, αίτινες υπό την πίεσιν κοινωνικοοικονομικών μεταβολών, εκτάκτων συμβάντων ή προβλημάτων προκαλουμένων εκ διαφόρων αιτίων, περιήλθον ή κινδυνεύουν να περιέλθουν εις κατάστασιν αδυναμίας προσαρμογής των εις το κοινωνικόν περιβάλλον.

2. Προς τούτο ο κοινωνικός λειτουργός αφ' ενός μεν διερευνά τας συνθήκας ή καταστάσεις, εκ των οποίων περιήλθον ή δυνατόν να περιέλθουν άτομα ή κοινωνικά ομάδες εις κατάστασιν ανάγκης, αφ' ετέρου δε παρέχει προς αυτούς ειδικάς κοινωνικάς υπηρεσίας, ιδία ενημερωτικού, συμβουλευτικού και επιβοηθητικού χαρακτήρος επί σκοπώ αξιοποιήσεως των διατιθέμενων υπέρ αυτών μέσων ως και των ιδίων αυτών ικανοτήτων.

3. Αι δραστηριότητες του κοινωνικού λειτουργού εις τον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας αφορούν εις την πρόληψιν ή την αντιμετώπισιν των περιών η παράγραφος 1 του παρόντος άρθρου προβλημάτων, επί των εξής κυρίως περιπτώσεων:

α) Πληγέντων εξ απροβλέπτων και εκτάκτων συμβάντων (πχ. θεομηνίαι,

- πυρκαϊαί κλπ.)
- β) Στερουμένων επαρκών ή καταλλήλων μέσων κατοικίας ή στεγαστικώς αποκαθισταμένων
 - γ) Προσφύγων, παλινοστούντων ή μεταναστών
 - δ) Υπερηλίκων
 - ε) Πάσης φύσεως αναπήρων
 - στ) Οικονομικώς αδυνάτων
 - ζ) Των εις ιδρύματα κλειστής περιθάλψεως τομέως κοινωνικής προνοίας περιθαλπομένων ή εξερχομένων εξ αυτών, και
 - η) Περιπτώσεων κατά τας οποίας καθίσταται δυσχερής η ομαλή διεξαγωγή των λειτουργιών της οικογένειας και η εκπλήρωσις της αποστολής της ως κοινωνικής ομάδας και θεσμού γενικώτερον" (ΦΕΚ, Αθήνα 1978, τεύχος Α, Αρθ. Φυλ. 213).

Ενέργειες του Κοινωνικού Λειτουργού στις διάφορες φάσεις της καταστροφής (και συνήθειες αντιδράσεις των ατόμων)

Πριν από αρκετά χρόνια η αντίληψη για την αποστολή των κοινωνικών λειτουργών σε περιπτώσεις "φυσικών καταστροφών" περιορίζονταν συνήθως όσον αφορά το είδος και τον τρόπο παροχής της βοήθειας στην εκτίμηση των αναγκών των θυμάτων, στην παροχή καταλυμάτων, τροφίμων, ιματισμού, στην καταγραφή ατόμων με ειδικές ανάγκες και στην δραστηριοποίηση για την αντιμετώπισή τους.

Τα τελευταία χρόνια το θέμα αυτό της "βοήθειας" έχει γίνει αντικείμενο κριτικής και προβληματισμού μεταξύ των διεθνών οργανώσεων. Έτσι η σημερινή φιλοσοφία των Κοινωνικών Υπηρεσιών στρέφεται στο ότι ο κοινωνικός λειτουργός λόγω της εκπαίδευσής του και των γνώσεων που διαθέτει σχετικά με τον άνθρωπο δεν θα πρέπει να περιορίζεται μόνο στις παραπάνω ενέργειες, χωρίς βέβαια να αμφισβητείται η σημασία τους, αλλά επειδή εμπλέκεται στις ατομικές, ομαδικές και κοινωνικές εκδηλώσεις της ζωής των ατόμων, αποτελεί μια από τις κύριες ειδικότητες που μπορεί να μετέχει ικανοποιητικά στην ομάδα βοήθειας σε όλες τις φάσεις, πριν την καταστροφή, κατά την διάρκεια της καταστροφής και κατά την φάση της αποκατάστασης.

Σε μια κοινότητα ο Κοινωνικός Λειτουργός μπορεί να έχει μια

ποικιλία παρεμβάσεων σύμφωνα με τις ανάγκες που θα προκύψουν και τις υπάρχουσες πηγές βοήθειας.

Είναι ευθύνη του κοινωνικού λειτουργού να συγκεντρώνει στοιχεία, να διαπιστώνει ανάγκες, να αξιολογεί, να ερευνά και με βάση τα συμπεράσματα αυτά, να οργανώνεται ο ίδιος και η Υπηρεσία του, ώστε μέσα από διάφορα προγράμματα, να παρεμβαίνει ενεργά για την τροποποίηση στάσεων και επίτευξη αλλαγών στην κοινότητα.

Ειδικότερα, οι αρμοδιότητες του κοινωνικού λειτουργού σε περιπτώσεις φυσικών καταστροφών, μπορούν να διαχωρισθούν στις εξής φάσεις:

Α. Φάση πριν την καταστροφή

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην εκπόνηση ενός σχεδίου πριν την καταστροφή, που να αναφέρεται στην οργάνωση και λειτουργία ενός έκτακτου δικτύου προνοιακών παροχών είναι χρήσιμος και απαραίτητος.

Κατά την φάση πριν την καταστροφή καταρτίζεται το πρόγραμμα δράσης μιας Κοινωνικής Υπηρεσίας η οποία μετέχει στην ομάδα βοήθειας σε καταστροφές, με την συγκέντρωση, ανάλυση και αξιολόγηση στοιχείων που έχουν προκύψει από προηγούμενες καταστροφές και με την επισήμανση λανθασμένων ή ανεπαρκών μέσων βοήθειας.

Το πρόγραμμα αυτό εμπεριέχει:

- α) Εκπαίδευση του προσωπικού της υπηρεσίας, επαγγελματικού και εθελοντικού σε θέματα καταστροφών με σεμινάρια, με συμμετοχή ή διοργάνωση ασκήσεων ετοιμότητας και με συμμετοχή σε κοινά εκπαιδευτικά προγράμματα με προσωπικό βοήθειας άλλων ειδικοτήτων.
- β) Κατάρτιση πίνακα εξειδικευμένου προσωπικού ανάλογα με τις ικανότητες και δυνατότητες τους. Κατάρτιση ενός πίνακα εθελοντών.
- γ) Συγκέντρωση στοιχείων για τις πηγές βοήθειας σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο, που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σε έκτακτη ανάγκη. Απαραίτητη προϋπόθεση η ενημέρωση της Κοινωνικής Υπηρεσίας στην ανανέωση αυτών των στοιχείων.
- δ) Δημιουργία Ταμείου για την κάλυψη των άμεσων αναγκών που προκύπτουν από μια καταστροφή. Ένα υπεύθυνο στέλεχος της Κοινωνικής Υπηρεσίας μετέχει στην επιτροπή σχεδιασμού της Κυβέρνησης και εκ-

προσωπεί την Υπηρεσία σε διεθνείς συναντήσεις. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται η δημιουργία-διατήρηση σχέσεων με κρατικές και εθελοντικές Κοινωνικές Υπηρεσίες που κινητοποιούνται σε περιπτώσεις καταστροφών. Επίσης, η ανταλλαγή απόψεων από κρατικούς φορείς και ειδικούς από άλλες οργανώσεις, η συνεργασία με άλλες υπηρεσίες που προσφέρουν προσωπικό για άμεση βοήθεια, εμπεριέχονται στο πρόγραμμα δράσης μιας Κοινωνικής Υπηρεσίας.

"Παίρνοντας υπόψη ότι ο κοινωνικός σχεδιασμός πριν την καταστροφή δεν είναι προετοιμασία μιας στιγμής, αλλά μια συνεχής διαδικασία, οι ακόλουθες αρχές θα μπορούσαν να τηρηθούν για την εξασφάλιση της καταλληλότητας και εφικτότητας των προγραμμάτων.

- Σχεδιασμός σε επίπεδο διοίκησης, όπως καθορισμός της θέσης και των αρμοδιοτήτων των υπευθύνων. Ο σχεδιασμός αυτός πρέπει να είναι ευέλικτος και να μπορεί να τεθεί σε εφαρμογή την ώρα της καταστροφής.
- Τοποθέτηση ενός ατόμου σαν υπευθύνου της σχεδιαστικής επιχείρησης που να έχει διοικητικές ικανότητες. Ένας πεπειραμένος στη κοινωνική διοίκηση κοινωνικός λειτουργός θα μπορούσε να καλύψει αυτή τη θέση.
- Διαχωρισμός των αρμοδιοτήτων σε μικρές μονάδες αποτελούμενες από άτομα που να γνωρίζουν την δουλειά τους και που μπορούν να συνεχίσουν να λειτουργούν μέσα στο κύριο σχέδιο, έστω κι αν οι επικοινωνίες διακοπούν. Δημιουργία πυρήνων με ειδικές αρμοδιότητες (π.χ. συλλογή στοιχείων, σίτιση, στέγαση, υπηρεσία επισκεπτών κλπ.).
- Κατάρτιση καταλόγου με ονόματα, διευθύνσεις και τηλέφωνα όλων των οργανώσεων, με ανάλυση των αρμοδιοτήτων τους και με τα ονόματα και τηλέφωνα των υπευθύνων.
- Κατάρτιση καταλόγου με τα ονόματα και τηλέφωνα των κοινωνικών λειτουργών του Υπουργείου Υγείας-Πρόνοιας (περιφερειακό και τοπικό επίπεδο), του Ε.Ε.Σ. και των εθελοντών του Ε.Ε.Σ. καθώς και άλλων οργανώσεων.
- Σύναψη συμφωνιών με άλλες Υπηρεσίες με σκοπό την εμπλοκή του προσωπικού τους, αν κριθεί απαραίτητο. Προσωπικό που δεν εκτελεί τα συνηθισμένα του καθήκοντα λόγω της καταστροφής, μπορεί να εργασθεί αποτελεσματικά σε άλλους τομείς λόγω της γνώσης που έχει για την συγκεκριμένη οργάνωση, αφού φυσικά έχει προετοιμασθεί κα-

τάλληλα.

- Δημιουργία ταμείου προκειμένου να δοθεί έκτακτη οικονομική βοήθεια σε όσα θύματα την έχουν ανάγκη και δημιουργία κριτηρίων για τη χορήγηση αυτής της βοήθειας. Επίσης ειδικό κονδύλι θα πρέπει να προβλεφθεί για την άμεση κινητοποίηση της Κοινωνικής Υπηρεσίας (πχ. μετακίνηση προσωπικού, τροφοδοσίας κλπ.)" (Παπαδόπουλου Δ. "Αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών και κοινωνική εργασία" Εκλογή Σεπτ. 1986, τόμος Ζ', σελ. 83).

Απαραίτητο προληπτικό μέτρο μετά την κατάρτιση του προγράμματος δράσης της Κοινωνικής Υπηρεσίας είναι η εκπαίδευση και η συμμετοχή της κοινότητας με σκοπό την περιορισμένη αντίδραση πανικού του κοινού σε μια φυσική καταστροφή. Ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να αναλάβει τόσο την οργάνωση όσο και την εκτέλεση πολλών προγραμμάτων ευαισθητοποίησης και ενεργού συμμετοχής της κοινότητας.

Έτσι σύμφωνα με την Δ. Παπαδοπούλου (1986) τέτοια προγράμματα μπορεί να είναι: α) η ενημέρωση σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, σε συνδυασμό με θεωρία και πράξη απ' όλους τους μαθητές και με την συμμετοχή των οικογενειών τους ώστε να αποκτήσουν γνώση για την αντίδρασή τους, πριν κατά την διάρκεια και μετά την καταστροφή. Ενημέρωση επίσης για τον τρόπο βοήθειας σε ειδικά άτομα σε τέτοιες περιπτώσεις. Επίσης, χρησιμοποίηση των μέσων μαζικής ενημέρωσης στην περίοδο πριν την καταστροφή, όπου θα ενημερώνουν τα άτομα για πιθανές καταστροφές και για τα μέτρα που θα πρέπει να πάρουν. Οι διάφορες κοινωνικές οργανώσεις μπορούν να συμβάλλουν με την δημοσίευση εντύπων και άρθρων για τις ανάγκες του "ευάλωτου" πληθυσμού σε μια καταστροφή και για τα μέτρα που θα πρέπει να ληφθούν. Ο κοινωνικός λειτουργός εργαζόμενος σε επίπεδο γειτονιάς μπορεί να δημιουργήσει ομάδες "αυτοβοήθειας" για ασκήσεις ετοιμότητας (θεωρητικές, πρακτικές, επικοινωνίας, κινητοποίησης) προκειμένου να ενθαρρυνθούν τα άτομα για την προστασία της ζωής τους και για την συμμετοχή σε προγράμματα ετοιμότητας κατά την διάρκεια και μετά την καταστροφή.

B. Η φάση της καταστροφής

Στη φάση αυτή ο κοινωνικός λειτουργός, προκειμένου να δραστηριοποιηθούν τα προγράμματα ανακούφισης εκτιμά τις ανάγκες και τις

πηγές βοήθειας της πληγείσας κοινότητας. Η αρχική εκτίμηση πρέπει να γίνει όσο το δυνατόν γρηγορότερα για να επιτευχθεί άμεση επέμβαση.

Ο κοινωνικός λειτουργός συγκεντρώνει πληροφορίες που αναφέρονται στον αριθμό των θυμάτων που μπορεί να είναι, τραυματισμένοι, αγνοούμενοι, άστεγοι, νοσηλευόμενοι ακόμα και νεκροί. Θα πρέπει να κατευθύνει τα άτομα στις υπηρεσίες όπου μπορούν να καταγραφούν για να λάβουν βοήθεια, ενημερώνοντας και τις υπηρεσίες που λειτουργούν στην κοινότητα. Προκειμένου να γίνει σωστή καταγραφή των θυμάτων θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν γι' αυτή την εργασία εθελοντές, γιατί συνήθως όταν τα θύματα συμπληρώνουν μόνα τους τα έντυπα, δίνουν στοιχεία ελλιπή. Η καταγραφή αυτή γίνεται με ειδικές κάρτες που έχουν τυπωθεί εκ των προτέρων και διανόμενονται σε όλα τα κέντρα παροχής βοήθειας. Με την σωστή καταγραφή του αριθμού των θυμάτων επιτυγχάνεται ικανοποιητική απόδοση ενός προγράμματος και ένα δίκαιο σύστημα άμεσης βοήθειας. Βέβαια αυτά τα στοιχεία της καταγραφής, μετά την επείγουσα φάση μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε διάφορες μελέτες, όπως πχ. κοινωνικοοικονομική μελέτη.

Ο κοινωνικός λειτουργός σαν εκτελεστής των κοινωνικοπρονοιακών προγραμμάτων οργανώνει ομάδες για την διανομή τροφής και ιματισμού. Οι ομάδες αυτές μπορεί να αποτελούνται και από άτομα της κοινότητας. Ο κοινωνικός λειτουργός είναι αυτός που αναλαμβάνει να δημιουργήσει διευθετήσεις για τα άτομα που δεν μπορούν να καλύψουν από μόνα τους τις ανάγκες διατροφής τους, τις "ευάλωτες" πληθυσμιακές ομάδες, καθώς φροντίζει και για την χορήγηση γευμάτων στο προσωπικό βοήθειας.

Στη φάση αυτή της καταστροφής ιδιαίτερη μέριμνα θα πρέπει να δοθεί για την στέγαση των θυμάτων. Ο κοινωνικός λειτουργός σε αυτό σημείο συμμετέχει στην οργάνωση των προσωρινών καταλυμάτων και φροντίζει για την σωστή διανομή τους ώστε να διατηρηθεί η συνοχή των οικογενειών σαν μια προσπάθεια ενδυνάμωσης του ηθικού και της ψυχολογικής υποστήριξης των θυμάτων.

Ύστερα όμως από μια καταστροφή, υπάρχει πάντα η ανησυχία για την ασφάλεια της ζωής των συγγενών ή των γνωστών. Σ' αυτό το σημείο σημαντικό ρόλο παίζει η Κοινωνική Υπηρεσία του Ερυθρού Σταυρού σε τοπικό και διεθνές επίπεδο, μέσω των εθελοντών του ή και

των κοινωνικών λειτουργών, οι οποίοι εκπαιδεύονται ειδικά σε αυτά τα θέματα με βασικές αρχές την τήρηση της εχεμύθειας και του απορρήτου, την δεξιότητα στη συνέντευξη και στην επέμβαση σε περίοδο κρίσης καθώς και την χρησιμοποίηση των κοινοτικών πηγών βοήθειας. Έτσι, οι κοινωνικοί λειτουργοί και οι εθελοντές του Ερυθρού Σταυρού μπορούν να δημιουργήσουν υπηρεσία αναζητήσεων σε τοπικό επίπεδο - όπως έγινε και στην Καλαμάτα μετά τους καταστροφικούς σεισμούς - και να συνεργάζονται με την Κεντρική Υπηρεσία Αναζητήσεων Προσώπων του Ε.Ε.Σ. (βλ. Πίνακα 3).

Ο κοινωνικός λειτουργός που θα παρέμβει για να βοηθήσει σε αυτή τη φάση της καταστροφής πρέπει να προχωρήσει με ταχύτερο ρυθμό και αποφασιστικότητα στην εφαρμογή του σχεδίου δράσης βάζοντας συγχρόνως και σε εφαρμογή τις τρεις μεθόδους εργασίας του, με άτομα, με ομάδες και με την κοινότητα. Τα άτομα που έχουν υποστεί μια καταστροφή εκτός από κάθε άλλη βοήθεια στην επείγουσα φάση έχουν ανάγκη της "υποστηρικτικής" βοήθειας, με σκοπό την εύκολη προσαρμογή στις νέες θλιβερές συνθήκες, αλλά και το ξεπερασμά τους ώστε να γίνουν αυτόνομα και ανεξάρτητα όσο τον δυνατόν ευκολότερα.

Οι νέες συνθήκες διαβίωσης, οι ψυχολογικές πιέσεις από το οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον, το "σόκ" από την καταστροφή επηρεάζουν τις ικανότητες του ατόμου ώστε να δραστηριοποιηθεί και να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες του. Σε μια τέτοια κατάσταση η Κοινωνική Υπηρεσία παίζει το ρόλο της "γέφυρας" μεταξύ των θυμάτων της καταστροφής και των μέσων και πηγών βοήθειας της κοινότητας, δημιουργώντας έτσι μια επικοινωνία μεταξύ των θυμάτων και των οργανώσεων ώστε να αναπτυχθούν δραστηριότητες που θα προάγουν την γενική ευημερία.

Σε τέτοιες καταστάσεις βέβαια, τα άτομα που βρίσκονται σε αυτή την κοινότητα είτε είναι τα θύματα, είτε οι επαγγελματίες, είτε οι εθελοντές που συμμετέχουν στις ομάδες βοήθειας, βρίσκονται πολύ κοντά στην κατάσταση του stress. Βέβαια ο βαθμός "ευαισθησίας" επηρεάζεται και από την προσωπικότητα του κάθε ατόμου, αλλά και από προηγούμενες εμπειρίες του σε περιπτώσεις καταστροφών.

Ακόμα μεγαλύτερη διαφορά στην συμπεριφορά υπάρχει μεταξύ των θυμάτων της καταστροφής και που αυτή ποικίλει ανάλογα με το άτομο, τις συνθήκες στις οποίες βρισκόταν κατά την διάρκεια της καταστροφής (π.χ. αν ήταν μόνος ή με την οικογένειά του) και από το είδος

τη διάρκεια και τα αποτελέσματα της καταστροφής. Τα άτομα που έχουν υποστεί τις συνέπειες μιας καταστροφής αντιμετωπίζουν έντονες ψυχολογικές συγκρούσεις που μπορεί να προέρχονται από την οικογένεια, με το θάνατο, τον τραυματισμό ή τον χωρισμό των μελών της, από την καταστροφή των περιουσιακών τους στοιχείων, αλλά και από τον ίδιο τους τον εαυτό όταν αυτοί είναι τραυματισμένοι, άρρωστοι, κουρασμένοι, όταν στερούνται τα βασικά μέσα διαβίωσης.

Σύμφωνα με την Δ. Παπαδοπούλου (1984) τα "θύματα" παρουσιάζουν και άλλες ψυχολογικές αντιδράσεις που μπορεί να είναι μια στιγμή ευφορίας όταν το άτομο για μια μικρή χρονική στιγμή, αντιλαμβάνεται ότι έχει πληγεί λιγότερο από τους άλλους, δυσπιστία και απόσυρση όταν ορισμένα άτομα αρνούνται να δούν την πραγματικότητα και "αποσύρονται" για να μην αντιμετωπίσουν την κατάσταση.

Επίσης θυμός και ενοχή είναι κάποια άλλα χαρακτηριστικά που παρουσιάζει το άτομο, κατηγορώντας τους άλλους για ότι έχει συμβεί, αλλά και τον εαυτό του για μέτρα που θα έπρεπε να είχε πάρει ή για την βοήθεια που θα έπρεπε να προσφέρει στα μέλη της οικογένειάς του.

Ακόμη το άτομο μπορεί να παρουσιάσει φόβο και ανικανότητα για να αντιμετωπίσει καταστάσεις ως και υπερβολική αντίσταση με παθητικότητα, υπέρ δραστηριότητα που συνήθως ενοχλεί και επιτείνει το stress στους άλλους. Ομάδες ατόμων περισσότερο "ευάλωτες" στο stress θεωρούνται τα παιδιά και ιδίως αυτά που έχουν αποχωρισθεί τις οικογενειές τους, έγκυες γυναίκες, υπερήλικες, άρρωστοι και ανάπηροι. Ο κοινωνικός λειτουργός επεμβαίνει σε όλες τις ομάδες ατόμων που έχουν πληγεί από μια καταστροφή, είτε σωματικά, είτε ψυχολογικά και βάζει σε ενέργεια όλα τα διαθέσιμα μέσα και τις πηγές που του προσφέρει η υπηρεσία του και η κοινότητα, αλλά ακόμα περισσότερο κατευθύνει τις γνώσεις και δεξιότητες του προς τα θύματα προκειμένου να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που προέρχονται από τη νέα κατάσταση στην οποία είναι υποχρεωμένοι να ζήσουν. Ο κοινωνικός λειτουργός είναι υπεύθυνος στο να βρίσκεται κοντά σε αυτά τα άτομα και δημιουργεί για το λόγο αυτό υπηρεσίες "επισκεπτών" για παροχή βοήθειας σε όσους δεν έχουν απομακρυνθεί από τα σπίτια τους, αλλά και υπηρεσίες "συνοδείας" για τα άτομα που βρίσκονται στα Νοσοκομεία και χρειάζονται επείγουσα περίθαλψη.

Για να εξασφαλισθεί η όσο το δυνατόν γρηγορότερη επαναφορά της

ζωής στον κανονικό της ρυθμό θα πρέπει όλες οι πλευρές κάθε επιχείρησης βοήθειας να έχουν σχεδιασθεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να σέβονται πρώτα απ' όλα την ανθρώπινη προσωπικότητα και τις ανάγκες της.

Για την καλύτερη εξυπηρέτηση των ατόμων της κοινότητας αλλά και για την μεγαλύτερη απόδοση των επαγγελματιών πρέπει αμέσως μετά την καταστροφή να δημιουργηθεί μια βάση εργασίας που θα παρέχει τις απαραίτητες διευκολύνσεις όπως, θέρμανση, τηλέφωνο, τραπεζία, γραφική ύλη κλπ. Η βάση αυτή εργασίας μπορεί να βρίσκεται κοντά σε κάποιο συντονιστικό κέντρο, σε κάποιο δημόσιο κτίριο που λειτουργεί σαν προσωρινό κατάλυμα για αστέγους, σε ένα καταυλισμό ή μπορεί να είναι μια κινητή μονάδα. Σε κάθε περίπτωση το προσωπικό βοήθειας, αλλά και τα θύματα θα πρέπει να γνωρίζουν το είδος και τον τόπο των παρεχομένων υπηρεσιών.

Στον τομέα της διοίκησης ο κοινωνικός λειτουργός λόγω της εκπαίδευσής του σε θέματα κοινωνικής διοίκησης είναι δυνατόν να αναλάβει την διοίκηση ενός προγράμματος βοήθειας ή την διοίκηση ενός προγράμματος κοινωνικής πρόνοιας, να εκπαιδεύσει όσο γίνεται τους υπευθύνους των επιμέρους δραστηριοτήτων επειδή μπορεί να υπάρξει σύγκρουση μεταξύ του παραδοσιακού ρόλου και του ρόλου που απαιτεί μια επείγουσα κατάσταση τόσο μέσα στην υπηρεσία όσο και σ' άλλες υπηρεσίες όπως στρατός, αστυνομία κλπ. (βλ. πίνακα 4).

"Στο πλαίσιο ενός διευθυντικού ή συντονιστικού ρόλου ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να βεβαιωθεί ότι άτομα σε θέσεις "κλειδιά", που είχαν τοποθετηθεί στο σχέδιο πριν την καταστροφή, παρουσιάστηκαν και ανέλαβαν υπηρεσία και ότι οι ώρες εργασίας τηρούνται. Ακόμη να φροντίσει ώστε όλο το προσωπικό (επαγγελματίες και εθελοντές) να έχουν διακριτικά για την εύκολη εντόπισή τους.

Διοίκηση προσωπικού (εθελοντικού και επαγγελματικού), εποπτεία και καθοδήγηση, είναι πολύ σημαντικά για την επιτυχία της επιχείρησης βοήθειας. Συναντήσεις προσωπικού χρειάζεται να καθορισθούν κανονικά από την αρχή. Επίσης, το προσωπικό έχει ανάγκη από ανάπαυση για να αποφευχθεί η εξάντλησή του κι αυτή η τακτοποίηση αποτελεί άλλη μια διοικητική φροντίδα.

Η εργασία του προσωπικού-επαγγελματιών και εθελοντών- πρέπει να συντονίζεται. Ο συντονισμός θα μπορούσε να περιλάβει συχνές

συναντήσεις μεταξύ του προσωπικού των τμημάτων της υπηρεσίας κοινωνικής πρόνοιας καθώς και συχνές συναντήσεις με πρόσωπα που κατέχουν θέσεις κλειδιά σε άλλες συνεργαζόμενες υπηρεσίες.

Η συνεργασία με δημόσιες αρχές και άλλες οργανώσεις είναι απαραίτητη. Κατά την διάρκεια της καταστροφής όλες οι αρχές θα πρέπει να γνωρίζουν που βρίσκεται το κέντρο των κοινωνικών επιχειρήσεων και οι ομάδες βοήθειας της Κοινωνικής Υπηρεσίας. Μέσα στα πλαίσια αυτά της συνεργασίας θα ζητηθεί η άδεια για χρησιμοποίηση του ραδιοφωνικού και τηλεοπτικού δικτύου και των μέσων μεταφορών για τη μετακίνηση προσωπικού και υλικού.

Σημειώσεις ή έγγραφα με αποφάσεις είναι σημαντικό να τηρούνται σε καταστάσεις εκτάκτου ανάγκης. Διαφορετικά, κάτω από την πίεση των γεγονότων, τί αποφασίσθηκε και ποιός θα πάρει την αρμοδιότητα για ποιά ενέργεια και πότε, μπορεί να λησμονηθούν. Ο κοινωνικός λειτουργός αναλαμβάνει τη δημιουργία προϋποθέσεων για μια εμπλοκή των ανθρώπων από την πληγείσα κοινότητα. Πχ. συναντήσεις μεταξύ του προσωπικού "Κοινωνικής Πρόνοιας" και των κατοίκων της κοινότητας και από κοινού σχεδιασμός για τα προγράμματα βοήθειας. Εάν οι πληγέντες βοηθούν σε προγράμματα ανακούφισης, ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να βεβαιωθεί ότι η οικογένειά τους είναι και προστατευμένη και φροντίζεται, οι ίδιοι είναι ντυμένοι κατάλληλα και έχουν φαγητό ή έχουν αναπαυθεί. Φροντίζει ακόμη για την ενημέρωσή τους στο πρόγραμμα "ανακούφισης" και τους ενθαρρύνει στην εκτέλεση της δουλειάς τους, η οποία πρέπει να είναι μέσα στις σωματικές και συναισθηματικές δυνατότητές τους. Ο συντονιστής κοινωνικός λειτουργός θυμάται ακόμη ότι καθοδήγηση και συναισθηματική υποστήριξη χρειάζονται και όσοι "βοηθούν", γιατί κι αυτοί την έχουν ανάγκη". (Δ. Παπαδόπουλου, "Αντιμετώπιση φυσ. καταστροφών και Κοινωνική Εργασία", Εκλογή, Σεπτ. 1986 τόμος 2, σελ. 95).

Γ. Φάση μετά την καταστροφή (Περίοδος Αποκατάστασης)

Στη φάση αυτή τα άτομα βρίσκουν χρόνο να συνειδητοποιήσουν το τί έχει συμβεί, να παρατηρήσουν το περιβάλλον τους και να αρχίσουν να δραστηριοποιούνται προς μια δημιουργική ζωή. Η φάση βέβαια αυτή δεν μπορεί να διαχωρισθεί απόλυτα από τις προηγούμενες δύο αφού και στο στάδιο αυτό οι ενέργειες που είχαν ξεκινήσει από πιο

πριν για την αποκατάσταση του ομαλού ρυθμού της ζωής των κατοίκων.

Τα άτομα εκτός από "πανικό" και "υστερία" εμφανίζουν και το στοιχείο της "εξάρτησης" προς την εξωτερική βοήθεια για την οργάνωση και την καθοδήγησή τους. Τα άτομα παραμένουν "απαθή" και ένα είδος σόκ που στην περίπτωση αυτή καλείται "σύνδρομο της καταστροφής" (disaster syndrome) τα καθηλώνει ακόμα περισσότερο. Υπάρχουν βέβαια και άτομα που σε σύντομο χρονικό διάστημα αποκτούν τον αυτοέλεγχό τους και όταν είναι υγιή βοηθούν αυτούς που έχουν ανάγκη, είτε είναι συγγενείς, είτε είναι άγνωστα προς αυτούς πρόσωπα. Γι' αυτές τις εκδηλώσεις βοήθειας πρωταρχικής σημασίας είναι να υπάρχουν οι κατάλληλες πηγές βοήθειας και τα διαθέσιμα μέσα που απαιτεί η κατάσταση. Η υλική και ψυχοκοινωνική παροχή προς τα θύματα συνεχίζεται, αλλά σε αυτή την φάση περιορίζεται όσο αυτό είναι δυνατό ώστε να κινητοποιηθούν οι μηχανισμοί αυτενέργειας των ομάδων της πληγείσας περιοχής.

Ο κοινωνικός λειτουργός θα εφαρμόσει τις μεθόδους και τεχνικές του, για να ενεργοποιήσει τα άτομα της κοινότητας ακόμα και αυτά που έχουν επηρεασθεί περισσότερο από το σόκ της καταστροφής, προκειμένου να καταπολεμηθεί η παθητική στάση των θυμάτων και να διοχετευθεί η επιθετικότητά τους στην κινητοποίηση και στην δράση, σαν ένα θεραπευτικό μέσο. Και σ' αυτή την φάση πρέπει να αξιολογούνται τα προγράμματα και τα μέτρα προστασίας και να επισημαίνονται οι νέες ανάγκες και το δυναμικό της κοινότητας. Η συμμετοχή των κατοίκων σε αυτά τα προγράμματα αποκατάστασης βοηθά στην παραδοχή και την επιτυχία τους (Βλέπε πίνακα 5).

Σε αυτή την περίοδο όμως παρατηρείται και ένα είδος "κοινωνικής αποδιοργάνωσης", που είναι η ασυντόνιστη ενέργεια σε ένα γενικότερο κοινοτικό επίπεδο. Οι αντιδράσεις που συντελούν στη δημιουργία αυτής της "κοινωνικής αποδιοργάνωσης" είναι η αρχική τάση των ατόμων να προσωποποιούν την κατάσταση, να πιστεύουν δηλαδή ότι η καταστροφή συνέβει μόνο σε αυτούς και την οικογένειά τους, καθώς και η ανησυχία και το ενδιαφέρον για τους δικούς τους και τους συγγενείς τους μετά την καταστροφή και η απεγνωσμένη προσπάθεια για την αναζήτησή τους.

Η "σύγκρουση του ρόλου" των ατόμων που κατοικούν στην πληγείσα κοινότητα είναι ένα συνηθισμένο φαινόμενο αφού από την μια εί-

ναι έπιφορτισμένοι με τα επαγγελματικά τους καθήκοντα (πχ. εργαζόμενοι σε οργανισμούς κοινής ωφέλειας, γιατροί, συνεργεία διάσωσης κ.ά.) και από την άλλη πρέπει να επιλέξουν μεταξύ δικών τους προσώπων (πχ. οικογένεια, φίλοι, συνάδελφοι).

Ένα άλλο θέμα που παρατηρείται σε αυτή τη φάση είναι το πόσο καλά είναι συντονισμένες οι οργανώσεις της κοινότητας αφού αμέσως μετά την καταστροφή αρχίζουν οι επείγουσες μεταφορές και επικοινωνίες καθώς και οι προσφορές υλικής βοήθειας, που διαρκούν για πολλές εβδομάδες, με συνέπεια να υπάρχει υπερφορτισμός και να παραμένουν αδιοχέτευτα πολλά υλικά αγαθά, όπως ιματισμός, τρόφιμα κλπ.

Πριν ακόμα τελειώσει η επείγουσα φάση θα πρέπει να ληφθούν αποφάσεις για το αν η αποκατάσταση της πληγείσας κοινότητας θα είναι βραχείας διάρκειας, αν θα αναληφθούν μακροπρόθεσμα προγράμματα και ποιός θα είναι ο ρόλος της Υπηρεσίας Κοινωνικής Πρόνοιας. Ο σχεδιασμός για την αποκατάσταση αρχίζει πριν την καταστροφή, αλλά η αποκατάσταση των ανθρώπων αρχίζει από την επείγουσα φάση.

Στην περίοδο της αποκατάστασης πρωταρχικός στόχος είναι να παρασχεθούν υπηρεσίες και διευκολύνσεις οι οποίες θα επαναφέρουν τα κανονικά πρότυπα ζωής στην κοινότητα, στις οικογένειες και στα άτομα.

Αν οι υλικές ζημιές που δημιουργήθηκαν μετά την καταστροφή είναι μεγάλες, η βοήθεια θα πρέπει να αποβλέπει απλά στην βελτίωση μάλλον, παρά στην επανόρθωση των συνηθισμένων τρόπων ζωής και των κοινωνικών συνθηκών. Η περίοδος της αποκατάστασης βέβαια διαρκεί αρκετούς μήνες, μέσα στους οποίους θα πρέπει να βρεθούν λύσεις ικανοποιητικές τόσο για τα θύματα της καταστροφής, όσο και για δημόσιες υπηρεσίες και τους οργανισμούς.

Συνήθως η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από αυξημένη δραστηριότητα. Τα άτομα έχουν συνειδητοποιήσει την έκταση των προβλημάτων τους και αρχίζουν τέτοιες δραστηριότητες ώστε να ανακουφίσουν τους δικούς τους και τους άλλους. Τέτοιες δραστηριότητες μπορεί να είναι η επιδότηση των σπιτιών τους, η εύρεση του αναγκαίου οικιακού εξοπλισμού, ιματισμού και τροφίμων, η επανεγκατάσταση των αστεγών.

Είναι δυνατόν να παρατηρηθούν από τα άτομα ακόμα και τώρα αντιδράσεις όπως θλίψη, οδύνη, πόνος, αλλά γενικά υπάρχει η τάση για

έκφραση θυμού, ή δυσαρέσκειας και μνησικακίας, ειδικά εναντίον οποιασδήποτε αρχής ή υπηρεσίας που θεωρούν υπεύθυνη για την κατάσταση τους.

Επίσης, οι δημόσιες υπηρεσίες θα πρέπει να αποκατασταθούν έτσι ώστε να μπορέσει η κοινότητα να επανακτήσει την προηγούμενη λειτουργικότητά της. Αυτό θα μπορούσε να γίνει σε τομείς όπως η επιδιόρθωση των δρόμων και η αποκατάσταση των μέσων επικοινωνίας και μεταφοράς, η ανασυγκρότηση των ποικίλων κρατικών υπηρεσιών κοινής ωφελείας, η παροχή βοήθειας σε επιχειρησιακούς και εμπορικούς κλάδους, ώστε να ορθοποθήσουν σε μικρό χρονικό διάστημα.

Σε οποιαδήποτε όμως μορφή παροχής βοήθειας, τα θύματα της καταστροφής θα πρέπει να συμμετέχουν στις προσπάθειες αποκατάστασης και να γνωρίζουν, πως το προσωπικό των υπηρεσιών Κοινωνικής Πρόνοιας βρίσκεται κοντά τους για να τους βοηθήσει και στη συνέχεια οι ίδιοι να βοηθήσουν τους εαυτούς τους.

Η παρουσία των κοινωνικών λειτουργών και των εθελοντών στις υπηρεσίες Κοινωνικής Πρόνοιας είναι σημαντική σε αυτή την φάση για την αποτελεσματική λειτουργία τους. Και αυτό γιατί και οι κοινωνικοί λειτουργοί και οι εθελοντές είναι άτομα ειδικά εκπαιδευμένα στην τήρηση των βασικών αρχών και μεθόδων της Κοινωνικής Εργασίας (εχεμύθεια, κατανόηση, τεχνικές συνεντεύξεων, παρέμβαση σε περίοδο κρίσης), καθώς και στην γνώση των κοινοτικών πηγών βοήθειας. Οι εθελοντές εκτός των άλλων πρακτικών υπηρεσιών που μπορούν να προσφέρουν μπορούν να απασχοληθούν και στην λειτουργία ομάδων εφημερίας γραφείου Κοινωνικών Υπηρεσιών. Σε σχέση με τους εθελοντές οι κοινωνικοί λειτουργοί μπορούν να αναλάβουν την εποπτεία τους και να τους παρέχουν συμβουλευτική βοήθεια και συναισθηματική υποστήριξη αν την έχουν ανάγκη.

Άτομα που βρίσκονται κάτω από ειδικές καταστάσεις μετά την καταστροφή, όπως υπερήλικες, ανάπηροι, έγκυες, παιδιά, μητέρες σε γαλουχία, τραυματίες, άτομα που πενθούν, αυξάνουν την εξάρτησή τους και δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν τα προβλήματά τους κατά προσέγγιση ή κάτω από ένα γενικότερο επίπεδο, αλλά απαιτούν εξατομικευμένη βοήθεια για την αντιμετώπιση αυτών των ζωτικών προβλημάτων τους. Και εδώ οι κοινωνικοί λειτουργοί αλλά και οι εθελοντές μπορούν να στραφούν προς αυτά τα άτομα και να διαγνώσουν τις διάφορες μορφές "τραυματισμού" τους και τις ειδικές ανάγκες

τους. Η κοινωνική υπηρεσία αναλαμβάνει επίσης την επικοινωνία μεταξύ των επιθεωρήσεων εκπαίδευσης για την γρήγορη επαναλειτουργία των σχολείων με όλα τα μέσα για την προστασία των μαθητών. Παράλληλα το προσωπικό της Κοινωνικής Υπηρεσίας μαζί με τους εθελοντές και κυρίως με νέα άτομα μέσα από την κοινότητα, δημιουργεί προγράμματα ψυχαγωγίας για διάφορες ομάδες και με ποικίλο περιεχόμενο.

Όπως πιστεύει και η Δ. Παπαδοπούλου (1986), κάθε πρωτοβουλία που έχει σαν σκοπό να αποκαταστήσει μια ή περισσότερες μορφές κοινωνικής ζωής, συμβάλλει στην ταχεία επάνοδο των πληγέντων στο φυσιολογικό τρόπο ζωής.

Οι δημόσιες υπηρεσίες έχουν την πρωταρχική ευθύνη για την πρόληψη των καταστροφών όσο αυτό είναι δυνατόν να επιτευχθεί, την βοήθεια στα θύματα και την φροντίδα για την αποκατάσταση και την ανασυγκρότηση της κοινότητας. Η συμμετοχή του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού και άλλων οργανώσεων ιδιωτικής πρωτοβουλίας έχουν επικουρικό και συμπληρωματικό χαρακτήρα. Πάντως τα τελευταία χρόνια έχει αποδειχθεί ότι προκειμένου για μεγάλες καταστροφές, όσο καλή οργάνωση και σχεδιασμό και αν έχουν οι κρατικές υπηρεσίες και οργανώσεις και όσο έμπυχο και άψυχο υλικό να διαθέτουν, δεν επαρκούν για να αντιμετωπισθούν κατάλληλα και όσο το δυνατόν γρηγορότερα τα προβλήματα που τυχόν θα προκύψουν μετά από μια καταστροφή. Βέβαια και όταν δεν υπάρχει ο σωστός προγραμματισμός, η καλή θέληση των ατόμων, δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην πληρότητά της.

Εργασία στους καταυλισμούς της Θεσσαλονίκης (Ένα παράδειγμα κοινοτικής οργάνωσης)

Όπως είναι γνωστό, το 1978 η πόλη της Θεσσαλονίκης επλήγει από καταστροφικό σεισμό, με αποτέλεσμα ένας σημαντικός αριθμός ατόμων και οικογενειών να εγκαταλείψει τα σπίτια τους και να μεταστεγαστεί σε πρόχειρους καταυλισμούς.

Το παράδειγμα που ακολουθεί αναφέρεται πρώτον στις διαπιστώσεις που προέκυψαν από στοιχεία που έδωσαν οι ίδιοι οι καταυλιζόμενοι και που θα μπορούσαν να έχουν μια γενικότερη χρησιμότητα για όσους εργάζονται στη φάση αμέσως μετά την καταστροφή. Δεύτερον,

στις ενέργειες και στις παρεμβάσεις της Κοινωνικής Υπηρεσίας του Ε.Ε.Σ. - Θεσσαλονίκης, για την επαναφορά των σεισμοπλήκτων σε ένα κανονικό τρόπο ζωής. Παραθέτουμε με συντομία αυτές τις εμπειρίες γιατί ένα δοκιμασμένο σχέδιο δράσης, που θα μπορούσε να εφαρμοστεί και σε άλλα μέρη και από άλλες υπηρεσίες κοινωνικής μέριμνας.

Διαπιστώσεις

Μια καταστροφή επιφέρει ριζική αναστάτωση στη μέχρι τότε μορφή της οικονομικής και κοινωνικής ζωής της κοινότητας, αναγκάζει μάλιστα τους κατοίκους να απομακρυνθούν από τα σπίτια τους και να καταφύγουν σε άλλες πόλεις και χωριά της γύρω περιοχής ή σε προχειρότερους καταυλισμούς, οι οποίοι στήνονται στους ελεύθερους χώρους μέσα και γύρω από την πόλη (στις αγροτικές περιοχές οι κάτοικοι κατά κανόνα δεν απομακρύνονται από τα κατεστραμμένα νοικοκυριά τους). Όπως είναι επόμενο και για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα οι δραστηριότητες της κοινότητας ατονούν, οι άνθρωποι που εγκαθίστανται σε καταυλισμούς αντιμετωπίζουν άμεσα και πιεστικά προβλήματα που έχουν σχέση με την υγεία, την διατροφή και την προσωρινή στέγασή τους.

Στους σεισμούς της Θεσσαλονίκης οι καταυλισμοί μετά από ένα μήνα παρουσίασαν κάποια οργανωμένη ζωή, αποτέλεσμα κυρίως της αυτοοργάνωσης των σεισμοπαθών σε συνεργασία με την Νομαρχία, το Δήμο, τον Ε.Ε.Σ. και άλλους φορείς. Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν από τους καταυλιζόμενους μας δίνουν μια σαφή εικόνα για τα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα που προέκυψαν ύστερα από το σεισμό και που θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι είναι και προβλήματα που ακολουθούν γενικά κάθε καταστροφή.

Παρατηρήθηκε ότι μόνο το 18,36% των οικογενειών απομακρύνθηκε από το χώρο της γειτονιάς του και αυτές που μετακινήθηκαν περισσότερο ήταν οι οικογένειες των δημοσίων υπαλλήλων και των στρατιωτικών. Στους καταυλισμούς παρέμειναν κυρίως πολυμελείς οικογένειες, εργατικές ως επί το πλείστον. Πρόσθετο χαρακτηριστικό τους ήταν η έλλειψη από τη μόνιμη σύνθεσή τους των υπερηλίκων μελών. Πολλές όμως οικογένειες παρέμειναν με αμετάβλητη σύνθεση πριν και μετά τους σεισμούς, γεγονός που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι πήραν στους

καταυλισμούς και τα μέλη που ήθελαν ιδιαίτερη φροντίδα (μικρά παιδιά κατά κύριο λόγο). Διαπίστωση ήταν ότι στους καταυλισμούς παρέμεινες και μεγάλος αριθμός νοικοκυριών ενός ή δύο υπερηλίκων ατόμων, συνταξιούχων ή μη, τα οποία ζουσαν μόνα τους πριν το σεισμό και παρέμειναν μόνα και αβοήθητα και στην δύσκολη περίοδο μετά το σεισμό.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι είναι απαραίτητο ένα σχέδιο άμεσης δράσης που να προβλέπει την μετακίνηση ατόμων και οικογενειών σε χώρους ασφαλείας για παροχή ιδιαίτερης φροντίδας (πχ. αποστολή σε οργανωμένες κατασκηνώσεις).

Γενικό συμπέρασμα είναι ότι στους καταυλισμούς παρέμειναν οι αδύναμες οικονομικά οικογένειες των εργατοτεχνιτών και υπερήλικα άτομα σε ποσοστό που φθάνει το 80%. Ο σεισμός έπληξε κυρίως τις οικογένειες των εργατοτεχνιτών, εμπόρων και βιοτεχνών.

Οι προϋποθέσεις που έθεταν οι οικογένειες για την ασφαλή επιστροφή στα σπίτια περιελάμβαναν τη σωστή και ασφαλή επισκευή και αποκατάσταση των ζημιών καθώς και παραμονή στους καταυλισμούς για ένα χρονικό διάστημα, χωρίς σεισμούς (μεγαλύτερο από δύο μήνες). Οι απόψεις των επιστημόνων για πρόγνωση ακριβούς τόπου, χρόνου και έντασης μελλοντικών σεισμών, δεν αποτελούν αντικειμενική προϋπόθεση και δεν επηρεάζουν ιδιαίτερα τους άμεσα ενδιαφερόμενους παρά μόνο όταν προϋπάρχουν συγκεκριμένα στοιχεία ή όργανα.

Ο ρόλος της Κοινωνικής Υπηρεσίας στη συγκεκριμένη περίπτωση, τόσο στο στάδιο της άμεσης βοήθειας, όσο και στο στάδιο της προσπάθειας για επαναφορά στον κανονικό ρυθμό ζωής μέσα στις ιδιάζουσες συνθήκες που βίωναν τα άτομα, με συντομία μπορεί να περιγραφεί ως εξής:

Σε διοικητικό επίπεδο συντονιστική εργασία και συνεργασία τόσο με την Κεντρική Διοίκηση του Ε.Ε.Σ. και τις νοσηλευτικές του υπηρεσίες (ιατρούς, σαμαρείτες, εθελόντριες αδελφές) όσο και με άλλους φορείς προσφοράς βοήθειας όπως Δήμο, Νομαρχία, Στρατό, Προσκόπους κ.ά. Σε συνεργασία με τους κρατικούς φορείς επιδιώχθηκε η σωστή κατανομή του προσφερόμενου υλικού και η κινητοποίηση για οργάνωση συνεργείων καθαριότητας, απολύμανσης, ηλεκτροφωτισμού.

Επιδιώχθηκε η συμμετοχή των καταυλιζομένων σε συλλογικά όργανα (επιτροπές), που σκοπό είχαν το σχεδιασμό και την εκτέλεση συγ-

κεκριμένων έργων για την ομαλοποίηση της ζωής του καταυλισμού. Αποδείχθηκε ότι η συμμετοχή των κατοίκων εξασφαλίζει σωστότερα αποτελέσματα και ευκολότερα παραδεκτά από την κοινότητα, οφελεί ψυχολογικά, ελαττώνει τις διαφορές μεταξύ των πληθυσμιακών ομάδων και αποτρέπει βιαστικές λύσεις.

Οι Σταθμοί Πρώτων Βοηθειών του Ε.Ε.Σ. αποτέλεσαν το κέντρο ιατροκοινωνικής βοήθειας. Σε συνεργασία με τις επιτροπές των καταυλισμών και το νοσηλευτικό προσωπικό του Ε.Ε.Σ. έγιναν ομιλίες σε θέματα υγιεινής των καταυλιζομένων και οργανώθηκαν εκστρατείες καθαριότητας.

Κοινωνικοί λειτουργοί και εθελοντές εντόπισαν και κατέγραψαν άτομα με ανάγκες ιματισμού και τροφής και βοήθησαν ειδικές περιπτώσεις με προβλήματα υγείας, οικογενειακά, αναζήτησης συγγενών, τις οποίες και παρέπεμψαν σε ειδικές υπηρεσίες. Εθελοντές, Σαμαρείτες και Πρόνοια πλαισίωσαν τις υπηρεσίες του Ε.Ε.Σ. για την καλύτερη λειτουργία τους, ώστε να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν την ξαφνική και υπερβολική αύξηση της εργασίας και δημιουργήθηκε ομάδα εφημερίας γραφείου για επιφυλακή σε περίπτωση νέας καταστροφής και για την διεκπεραίωση πρακτικών θεμάτων, όπως εκκλήσεις ατόμων για βοήθεια, αναζήτηση συγγενών κλπ. Ακόμη οι εθελοντές βοήθησαν τους κοινωνικούς λειτουργούς στην τόνωση του ηθικού των κατοίκων, ανέλαβαν πολλές φορές το ρόλο του "διαιτητή" σε μικροπαρεξηγήσεις των καταυλιζόμενων για θέματα που αφορούσαν τη χρήση των κοινοχρήστων χώρων, τις διανομές τροφίμων κλπ.

Σε συνεργασία με τη Χριστιανική Αδελφότητα Νέων και τους προσκόπους πραγματοποιήθηκαν ψυχαγωγικά προγράμματα για τα παιδιά πχ. παραστάσεις κουκλοθεάτρου, δημιουργία παιδότοπου και με κινητοποίηση των καταυλιζόμενων οργανώθηκαν μουσικά βράδια.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο ΙΙΙ.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

1. Είδος έρευνας

Η έρευνα αυτή είναι διερευνητική.. Επιλέχθηκε το είδος αυτό της έρευνας για τους ακόλουθους λόγους:

1. Δεν υπήρχαν στοιχεία από κάποια άλλη παρόμοια μελέτη ή έρευνα ώστε να μπορεί να στηριχθεί μια έρευνα πιο συγκεκριμένης μεθοδολογίας.

2. Οι μελετητές δεν διέθεταν τον απαραίτητο χρόνο εξειδικευμένης γνώσης και την κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή για μια πιο εκτεταμένη και εξειδικευμένη διερεύνηση.

Σύμφωνα με τον Φίλια (1977) όταν πρωταρχικός σκοπός της έρευνας είναι η διατύπωση ενός προβλήματος για ακριβέστερη εξέταση ή διατύπωση υποθέσεων ή ιεράρχιση προτεραιοτήτων για παραπέρα έρευνα συνίσταται η διερευνητική έρευνα. Βασική της έμφαση είναι η ανακάλυψη και βασικό της χαρακτηριστικό η ευελιξία.

2. Σκοπός της έρευνας

Την αμέσως μετά τον σεισμό της Καλαμάτας περίοδο και στο διάστημα που ακολούθησε προσέφεραν υπηρεσίες στον πληθυσμό οι εξής φορείς, σχετιζόμενοι άμεσα με το επάγγελμα του Κοινωνικού Λειτουργού:

1. Δήμος Καλαμάτας
2. Κοινωνική Πρόνοια
3. Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός

Αποφασίσαμε να πάρουμε ενδεικτικά μια συνέντευξη από έναν εκπρόσωπο του κάθε φορέα.

Ο αριθμός των συνεντεύξεων είναι μικρός, αλλά ο ρόλος των επαγγελματιών και των υπηρεσιών τους στα γεγονότα της Καλαμάτας είναι σημαντικός και κρίναμε ιδιαίτερα αξιόλογη την εμπειρία που είχαν να μεταφέρουν.

Ένας επιπλέον μικρός αριθμός Κοινωνικών Λειτουργών που ασχολήθηκε σε διάφορα προγράμματα στην Καλαμάτα μετά το σεισμό, είχαν αποσπασθεί προσωρινά στην πόλη για την αντιμετώπιση των εκτάκτων αναγκών και μετά επέστρεψαν στις αρχικές υπηρεσίες τους. Στα πλαίσια των χρονικών και άλλων περιορισμών συγγραφής της πτυχιακής εργασίας δεν ήταν δυνατή η ανεύρεση των επαγγελματιών αυτών.

Στην Κοινωνική Πρόνοια και στον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό οι συνεντεύξεις δίνονται από επαγγελματίες Κοινωνικούς Λειτουργούς. Για το Δήμο της Καλαμάτας την συνέντευξη δίνει διοικητικός υπάλληλος μια και στο Δήμο δεν υπάρχει Κοινωνική Υπηρεσία στην οποία απασχολούνται Κοινωνικοί Λειτουργοί. Θεωρώντας όμως σημαντικό το ρόλο της τοπικής αυτοδιοίκησης σε παρόμοια γεγονότα θεωρήσαμε αντίστοιχα σημαντική την παρουσίαση των απόψεων του υπαλλήλου του Δήμου.

3. Ερωτήματα

Στη μελέτη διαμορφώθηκαν τα ακόλουθα ερωτήματα:

- Χρονική στιγμή και διάρκεια παρέμβασης
- Ομάδες πληθυσμού που αποτέλεσαν στόχο παρέμβασης
- Προβλήματα που προέκυψαν στην διάρκεια της παρέμβασης
- Εκτίμηση αναγκών που προέκυψαν
- Προγράμματα που εφαρμόστηκαν
- Μέτρα για την αντισεισμική προστασία
- Υπηρεσίες, οργανισμοί, ιδρύματα για την προστασία των ομάδων
- Οργάνωση υγειονομικών υπηρεσιών
- Αριθμός και βαθμός καταλληλότητας του προσωπικού βοήθειας
- Αξιολόγηση παρεχόμενων υπηρεσιών.

4. Ερωτηματολόγιο

Μέθοδος της απόκτησης πληροφοριών ήταν η συνέντευξη. Η μορφή

της συνέντευξης ήταν μη δομημένη - ελεύθερη. Στην προσπάθεια να δοθούν απαντήσεις σχετιζόμενες με τα ερωτήματα που παραπάνω διατυπώθηκαν και έχοντας υπόψη τη διαφορά σε χρόνο και αντικείμενο παρέμβασης των τριών Υπηρεσιών (Δήμος Καλαμάτας, Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, Κοινωνική Πρόνοια Καλαμάτας) προτιμήθηκε η μη δομημένη-ελεύθερη συνέντευξη με την μορφή μιας συζήτησης με λίγο-πολύ ελεύθερη ροή.

Λόγω του μικρού αριθμού των συνεντεύξεων για τους λόγους που παραπάνω αναφέρθηκαν η ανάλυση των τριών συνεντεύξεων δεν γίνεται σε ξεχωριστό κεφάλαιο αλλά περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο Συμπεράσματα-Εισηγήσεις.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι V

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

Συνέντευξη 1η : Δ/νση Κοινωνικής Πρόνοιας Καλαμάτας

Προϊσταμένη Κοινωνικής Λειτουργός: Σουλιμιώτη Αναστασία: "Υστερα από το σεισμό της 16^{ης} Σεπτεμβρίου ο Νομός Μεσσηνίας κηρύχθηκε σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Αυθημερόν ειδοποιήθηκαν οι υπηρεσίες μέσω του κ. Νομάρχη έτσι ώστε να συντονίσουν τις εργασίες τους για την όσο το δυνατόν καλύτερη ανακούφιση των πληγέντων από τον καταστρεπτικό σεισμό. Οι Κοινωνικοί Λειτουργοί ήταν σε ετοιμότητα για οποιαδήποτε ανάγκη προέκυπτε και σε οποιαδήποτε ώρα.

Την πρώτη ημέρα του σεισμού υπήρχε αρκετός πανικός και αναταραχή στους κατοίκους της πόλης. Λίγες ώρες μετά το σεισμό ο Δήμαρχος με προσωπική επαφή με τους κατοίκους και γυρίζοντας από γειτονιά σε γειτονιά προσπαθούσε να τους καθησυχάσει και να δώσει τις απαραίτητες πληροφορίες και οδηγίες στους σεισμόπληκτους. Την πρώτη νύχτα οι κάτοικοι κοιμήθηκαν στην ύπαιθρο ή στα αυτοκίνητά τους. Στη συνέχεια κατέφθασαν οι πρώτες σιηνές και μέσα σε 3 ημέρες είχαν δοθεί σε όλους τους κατοίκους. Η κάθε οικογένεια, ίσως και δύο, οικογένειες έπαιρναν τις σιηνές τους και τις τοποθετούσαν σε ανοιχτό μέρος (οικόπεδα, γήπεδα, πάρκα, πλατείες κλπ.). Για να υπάρξει ένας καλύτερος συντονισμός στην κατανομή των σιηνών, έφθασε στην πόλη κλιμάκιο κοινωνικών λειτουργών από άλλους νομούς. Οι κοινωνικοί λειτουργοί διενήργησαν απογραφική έρευνα στους σεισμόπληκτους έτσι ώστε να υπάρχει μια σαφής εικόνα για την κατάσταση και τα προβλήματα των κατοίκων. Με την απογραφή αυτή φάνηκαν οι νέες ανάγκες των κατοίκων που έπρεπε να αντιμετωπιστούν. Έγινε η καταμέτρηση των ίδιων και των σιηνών οι οποίες χωρίστηκαν σε τομείς με δική του ονομασία ο κάθε τομέας. Στους τομείς αυτούς πήγαιναν οι κοινωνικοί λειτουργοί που τους είχαν αναλάβει, όπως και άλλοι

κοινωνικοί λειτουργοί εκτός νομού, που είχαν σταλθεί για βοήθεια.

Καταρτίστηκαν δελτία απογραφής των οικογενειών και των μελών τους και με αυτά έβγαιναν τα προβλήματα του καταυλισμού. Προβλήματα που αντιμετώπιζε ο κάθε καταυλισμός ήταν ύδρευσης αποχέτευσης, καθαριότητας, φωτισμού κλπ. Ο κάθε καταυλισμός στη συνέχεια καθόρισε ένα συμβούλιο με πρόεδρο, αντιπρόεδρο και μέλη. Έτσι για οποιοδήποτε θέμα προέκυπτε στο κάθε καταυλισμό, ενεργούσαν ανάλογα τα μέλη αυτής της επιτροπής.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί έρχονταν σε επαφή μαζί τους καθημερινά. Επίσης οι κοινωνικοί λειτουργοί έχοντας αναλάβει το συντονισμό όλων των εργασιών που γίνονταν, ήταν υπεύθυνοι για όλα, από την παραλαβή των ειδών πρώτης ανάγκης (όπως κουβέρτες, τρόφιμα, ρούχα, φάρμακα, κλπ. μέχρι και την τελική διανομή τους.

Τον τομέα υγείας είχαν αναλάβει το Υγειονομικό, οι επισκέπτριες αδελφές και το ΕΚΑΒ. Τις ημέρες εκείνες έγιναν αναγκαίες οι εισαγωγές σε Άσυλα Ανιάτων, Γηροκομεία και σε ιδρύματα για να αντιμετωπιστούν προβλήματα υγείας των παιδιών. Σε άτομα που είχαν ανάγκη μιας ειδικής φροντίδας γύρω από την διατροφή, τους παρέχονταν φαγητό στο Νοσοκομείο.

Την εποχή εκείνη παρουσιάστηκαν και άλλου είδους προβλήματα, όπως π.χ. εξάπλωση των ναρκωτικών, εγκαταλείψεις, εξώγαμα, ως και ληστείες στα κατεστραμμένα σπίτια και μαγαζιά (ακόμα και από άτομα της Β. Ελλάδας). Οι ασθενείς που χρειάζονταν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και αγωγή νοσηλεύονταν σε πλοίο που είχε προσαράξει στο λιμάνι της πόλης. Επίσης δύο ακόμα πλοία εξυπηρετούσαν τις στεγαστικές ανάγκες των πολύτεκνων οικογενειών για 1 έτος, των ατόμων με ειδικά προβλήματα και γενικά όσων δεν ήταν δυνατό να μείνουν σε σκηνή και να διαβιώσουν με τις ανάλογες συνθήκες. Υπήρχε και εκεί κοινωνική λειτουργός. Στη συνέχεια στους σεισμόπληκτους άρχισαν να δίνονται οι πρώτες οικονομικές βοήθειες. Αρκετά χρήματα δόθηκαν στους τραυματίες και στις οικογένειες των θανόντων από το σεισμό (300.000 δρχ.).

Οι κάτοικοι της πόλης είχαν την νοοτροπία να μεταφέρουν και να εγκαθιστούν τις σκηνές τους δίπλα στο σπίτι τους, έτσι ώστε κατά την διάρκεια της ημέρας να εξυπηρετούν κάποιες βασικές ανάγκες τους (διατροφής, καθαριότητας κλπ.) και το βράδυ να μπορούν να κοι-

μούνται έξω απ' αυτό στις σκηνές τους. Αυτό ήταν ένα πρόβλημα γιατί οι σκηνές αυτές ήταν έξω από καταυλισμούς, μεμονωμένες και επομένως χωρίς τις απαραίτητες προϋποθέσεις για υγιεινή και σωστή διαβίωση αυτών των οικογενειών αφού σ' αυτές τις σκηνές δεν υπήρχε παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, νερού και καθαριότητας. Έτσι αυτή η κατάσταση δημιουργούσε ένα αντιαισθητικό και αντιυγιεινό περιβάλλον. Οι σκηνές παρέμειναν για μια περίοδο 2 ετών. Αρκετό καιρό πριν όμως είχαν φθάσει και δημιουργήθηκαν τα πρώτα λυώμενα. Οι κάτοικοι με μεγάλη δυσκολία δέχονταν να φύγουν από τις σκηνές και να εγκατασταθούν στα λυώμενα σπίτια. Τα λυώμενα χωρίστηκαν πάλι σε τομείς-καταυλισμούς. Την παροχή ρεύματος-ύδρευσης-αποχέτευσης ανέλαβε ο Δήμος της πόλης. Στα πρώτα λυώμενα εγκαταστάθηκαν αυτοί που είχαν άμεσες ανάγκες και στη συνέχεια όλοι οι σεισμοπαθείς σε 2500 περίπου λυώμενα.

Οι κάτοικοι των λυωμένων σπιτιών είχαν πάντα την ηθική, κοινωνική και ψυχολογική υποστήριξη των κοινωνικών λειτουργών. Αργότερα δόθηκαν χρήματα στους σεισμοπαθείς για επιδότηση ενοικίου και δάνεια για την κατασκευή των κατεδαφισθέντων σπιτιών. Η κατάσταση αυτή δημιούργησε ένα αρκετά μεγάλο πεδίο δράσης για την εφαρμογή του ρόλου του κοινωνικού λειτουργού. Εργάζονταν και με τις τρεις μεθόδους Κοινωνικής Εργασίας - ΚΕΑ - ΚΕΟ και Κ.Ε.Ο. Οικογένεια. Δημιουργήθηκαν νέοι "παιδικό σταθμοί" και "παιδικές χαρές".

Ομάδα του Ε.Ε.Σ. και της Ν.Ε.Α.Ε. συνεργάστηκαν και δημιούργησαν διάφορες ομάδες στους καταυλισμούς. Συγκεντρώσεις ομιλίες στις γυναίκες, ομάδες παιδιών. Ο Διεθνής Ερυθρός Σταυρός μετά το σεισμό ίδρυσε πρόγραμμα με ψυχολόγο ώστε να βοηθήσει άτομα διαφόρων ηλικιών που είχαν ανάγκη. Επίσης, στο πλοίο "ΜΑΡΙΑΝΑ" όπου έμεινε για μεγάλο διάστημα δημιουργήθηκαν ομάδες δημιουργικής απασχόλησης των παιδιών αλλά και διάφορες εκδηλώσεις για τους μεγάλους με τη βοήθεια της κοινωνικής λειτουργού όπου εργαζόταν μέσα στο πλοίο.

Αρκετές φορές οι κοινωνικοί λειτουργοί ήλθαν αντιμέτωποι με προβληματικές καταστάσεις. Οι κάτοικοι ήσαν απαιτητικοί και που πολλές απ' αυτές τις απαιτήσεις τους ήσαν "παράλογες". Επιθετικοί και εχθρικοί απέναντι στους κοινωνικούς λειτουργούς που τους είχαν για τους μόνους υπεύθυνους όλων των καταστάσεων και ιδίως όταν ένοιωθαν αδικημένοι από τις παροχές που είχαν άλλοι. Η αντίδραση

αυτή των κατοίκων προερχόταν από την ψυχολογική πίεση που ένοιωθαν μετά τις μεγάλες καταστροφές που έφερε ο σεισμός. Παρ' όλα αυτά οι ανάγκες των κατοίκων καλύφθηκαν όλες με την πάροδο του χρόνου. Έγιναν όλες οι αναγκαίες ενέργειες που έπρεπε να γίνουν προκειμένου να αντιμετωπιστεί σωστά μια τέτοια κατάσταση.

Υπήρχε αρκετά καλός συντονισμός ανάμεσα στις υπηρεσίες και στις διάφορες ειδικότητες είτε ήταν από τον ίδιο νομό, είτε εκτός νομού. Υπήρχε από αυτούς αρκετή βοήθεια και συμπαράσταση. (Κλιμάκια κοινωνικών λειτουργών και άλλων ειδικοτήτων από Σπαρτή-Πύργο-Πάτρα-Αθήνα-Τρίπολη).

Την περίοδο πριν από το σεισμό υπήρχαν γύρω στους 40.000 κατοίκους στην Καλαμάτα. Μετά όμως από το σεισμό ο πληθυσμός μειώθηκε σε μεγάλο βαθμό αφού οι κάτοικοι μετανάστευσαν προς τα χωριά τους ή ακόμα και προς άλλους νομούς".

Συνέντευξη 2η : Δήμος Καλαμάτας

Γαρατζιώτης Παναγιώτης: Διοικητικός Υπάλληλος Δήμου: "Μετά το σεισμό στο νομό ο Δήμος κινητοποίησε όλες του τις δυνάμεις. Αρχικά δημιουργήθηκε ένα γραφείο αρωγής προς τους σεισμοπαθείς για τη κάλυψη πρώτων αναγκών. Ύστερα δημιουργήθηκε η ΔΕΑΚ (Δημοτική Επιχείρηση Ανασυγκρότησης της Καλαμάτας) με πιο μακροχρόνιους σκοπούς.

Ένα στοιχείο που βοήθησε στον γρήγορο και σωστό συντονισμό των εργασιών από μέρος του Δήμου Καλαμάτας ήταν το ογκώδες του Δήμου, όπως η ΔΕΥΑΚ, η ΔΕΠΑΚ, μηχανικοί, ηλεκτρολόγοι και άλλοι ειδικοί, όλοι τους καταρτισμένοι πολύ καλά. Πολύ βοηθητικό επίσης φάνηκε πως ήταν και το "σχέδιο της πόλης" της Καλαμάτας. Προϋπήρχε η ασφαλιόστρωση του ποταμού Νέδωντα καλύπτοντας το μεγαλύτερο μέρος του με πάρκο, επίσης το νέο μεγάλο πάρκο της πόλης έκτασης δύο χιλιομέτρων περίπου και άλλοι ανοιχτοί χώροι όπως χώροι αθλοπαιδιών, γήπεδα, οικόπεδα κλπ. Ο χώρος που επιτάχθηκε από το Δήμο για να καλύπτει τις ανάγκες των ανθρώπων που ήθελαν κάτι απ' αυτόν ήταν το Δημοτικό Αναψυκτήριο το οποίο λειτούργησε ως τμήμα του Δήμου. Οι περιοχές όπου δημιουργήθηκαν οι καταυλισμοί έγιναν σύμφωνα με την χαρτογράφηση της πόλης. Ο κρατικός μηχανισμός εργάστηκε αμέσως και στην πόλη κατέφθασαν συνεργεία διάσωσης, κινητά χειρου-

γεία, μονάδες αίματος, ο στρατός και τα καράβια. Μια μέρα μετά το σεισμό έφθασαν και οι πρώτες σκηνές.

Επίσης, στάλθηκε ειδική επιτροπή από το ΥΠΕΧΩΔΕ και πραγματοποιήθηκε γενική καταγραφή των κτιρίων όπου και χρωματίστηκαν όλα με κόκκινη ή πράσινη μπογιά, δηλαδή κατεδαφιστέα και μη κατεδαφιστέα.

Ο Δήμος επιστράτευσε όλες τις δυνάμεις του για την διάσωση των ατόμων που διέμεναν στην πολυκατοικία που είχε καταρρεύσει (τελικά οι νεκροί από κεί ήταν 6 άτομα). Επίσης ανέλαβε τον καθαρισμό των δρόμων από τις πέτρες και τα χρώματα των κτιρίων που είχαν καταρρεύσει. Στους καταυλισμούς δόθηκε αμέσως ηλεκτρικό ρεύμα, νερό και τηλέφωνο.

Το αξιοσημείωτο είναι πως δεν παρατηρήθηκαν επιδημίες παρ' όλη αυτή την κατάσταση και με αυτές τις συνθήκες της ομαδικής διαβίωσης των κατοίκων. Υπήρξε από την αρχή βιολογικός καθαρισμός και υγειονομικός έλεγχος των πάντων. Με την ευθύνη του Δήμου της πόλης αλλά και με άλλους φορείς αγοραζόταν η τροφή των κατοίκων. Τις 3 πρώτες μέρες δινόταν ξηρά τροφή. Η δωρεάν διατροφή των κατοίκων δινόταν για 5 μήνες συνέχεια.

Σημαντικό ρόλο επίσης στην συσπείρωση των κατοίκων έπαιξε ο τοπικός ραδιοφωνικός σταθμός, όπου στην αρχή εγκατεστημένος ακόμα και μέσα από σκηνή, έδινε τις απαραίτητες και αναγκαίες πληροφορίες προς τους κατοίκους της πόλης. Η δεύτερη φάση μετά την μετασεισμική περίοδο ήταν η εγκατάσταση από τις σκηνές στα λυώμενα. Τα λυώμενα στέλνονταν από Έλληνες κατασκευαστές αλλά επειδή ο αριθμός των κατοίκων ήταν μεγάλος και ο ρυθμός της παραγωγής τους μικρός αγοράστηκαν αρκετά και από το εξωτερικό. Τα πρώτα λυώμενα σπίτια άρχισαν να φθάνουν στο τέλος του Φεβρουαρίου του 1987. Για το συντονισμό της όλης διαδικασίας που χρειαζόταν για να φθάσει το λυώμενο στον δικαιούχο υπεύθυνος ήταν ο Δήμος με μια συντονιστική επιτροπή που παρέμεινε για όλο το διάστημα που οι κάτοικοι έμεναν σε λυώμενα. Η εγκατάσταση των ατόμων στα λυώμενα γινόταν με κάποια κριτήρια: αίτηση για την παραχώρηση του λυώμενου, προτεραιότητα σε προβλήματα υγείας και σοβαρές ζημιές της ακίνητης περιουσίας τους.

Στην πρώτη φάση εγκαταστάθηκαν 2.630 νοικοκυριά σε 2550 λυώμε-

να σπίτια. Στη πορεία κάλυψαν ανάγκες 4.500 - 5.000 οικογενειών. Σοβαρό πρόβλημα αντιμετωπίστηκε εδώ από τους κατοίκους που δεν ήθελαν να φύγουν από τις σκηνές και ιδίως αυτών που ήταν κοντά στα σπίτια τους. Το λυόμενο τους μετέφερε σε άλλη περιοχή πιο απομακρυσμένη από το κέντρο της πόλης, μέσα σε πιο στενούς χώρους διαβίωσης. Πολλοί αρνούσαν να αφήσουν τη σκηνή γιατί έτσι χάνονταν και τα προνόμια που τους έδινε (π.χ. δωρεάν ΔΕΗ - νερό - τηλέφωνο). Οι περιοχές όμως που εγκαταστάθηκαν τα λυόμενα είχαν τις απαραίτητες προϋποθέσεις δόμησης, δηλαδή διέθεταν σύστημα αποχέτευσης, ηλεκτρικό και νερό στο κάθε λυόμενο σπίτι. Όσον αφορά τις οικονομικές παροχές, δόθηκαν από την Ε.Ο.Κ. 120.000.000 δρχ. για την αποζημίωση των ατόμων που το σπίτι τους υπέστη κατάρρευση. Αργότερα οι παροχές αυτές επεκτάθηκαν και δίνονταν στις οικογένειες τραυματιών ή των θανόντων.

Οι ενδιαφερόμενοι έπαιρναν επιδόματα ανάλογα με την κατάσταση υγείας τους. Οι υπάλληλοι του Δήμου έρχονταν σε συχνή επαφή με τους καταυλισμούς των λυωμένων. Ενημέρωναν τον πληθυσμό για τυχόν αιτήσεις που θα έπρεπε να κάνουν, για δάνεια εργατικής κατοικίας, για την επιδότηση του ενοικίου. Οι επιδοτήσεις δόθηκαν με ευνοϊκά κριτήρια, περισσότερο γι' αυτούς που έμεναν σε λυόμενα. Πολλές φορές όμως αντιμετώπισαν επιθετικές συμπεριφορές πολλών ατόμων που ήθελαν και αυτοί πεισματικά μερικές φορές οικονομικές ενισχύσεις χωρίς να έχουν τις απαραίτητες προϋποθέσεις για να τις διεκδικήσουν. Και μεταξύ των κατοίκων ακόμα, δεν υπήρχαν καλές διαπροσωπικές σχέσεις.

Στη συνέχεια καταρτίστηκε το πρόγραμμα στέγασης, έγινε η απογραφή από το Δήμο και το εργατικό κέντρο, ώστε να καταγραφούν οι άστεγοι. Αποφασίστηκε σε πενταετές αναπτυξιακό πρόγραμμα του 1987-1993, να χτιστούν 500 νέες κατοικίες για να λύσουν το πρόβλημα των αστέγων, από τις οποίες κληρώθηκαν πρόσφατα οι 130.

Σε συνεργασία με το Υπουργείο Δημοσίων Έργων αναπτύχθηκε το πρόγραμμα λαϊκής στέγης που θα περιλαμβάνει 200 εργατικές κατοικίες. Ο Δήμος της πόλης παραχώρησε οικόπεδα αλλά και αγόρασε οικόπεδα αξίας 90.000.000 δρχ. Η Δ.Ε.Α.Κ. ανέλαβε την πρωτοβουλία να χτίσει 130 δημοτικές κατοικίες για τα άτομα των οποίων οι ιδιοκτησίες θίχτηκαν από την επέκταση του σχεδίου πόλης.

Συνέντευξη 3η : Κοινωνική Υπηρεσία Ε.Ε.Σ.

Κοινωνική λειτούργος Δασκαλάκη Χαρ. : "Η κ. Δασκαλάκη είναι Κοινωνική Λειτουργός στον Ε.Ε.Σ. Ανέλαβε καθήκοντα τον Ιούνιο του 1987, ως Κοινωνική Λειτουργός, συμμετέχοντας σε ομάδα που δραστηριοποιήθηκε για τις ανάγκες των πληγέντων της Καλαμάτας. Κλήθηκε στην Καλαμάτα από τον Ε.Ε.Σ. και αποτέλεσε μέλος ομάδας που απαρτιζόνταν από μια ακόμη Κοινωνική Λειτουργό την κ. Βασιλική Σιώκα, και έναν ψυχολόγο τον κ. Κυβέλο και έναν συνεργάτη ψυχίατρο.

Η συνέντευξη με την κ. Δασκαλάκη ξεκίνησε με ερωτήσεις που αφορούν τον Ε.Ε.Σ., την συμβολή του στην συγκεκριμένη ανάγκη.

Ποιός ο ρόλος του Ε.Ε.Σ. στην αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών, από σεισμούς, ειδικότερα ποιός ήταν ο ρόλος του στην Καλαμάτα.

Η αρωγή του Ερυθρού Σταυρού έχει επικουρικό και συμπληρωματικό χαρακτήρα και ασκείται στην διάρκεια της επείγουσας φάσης. Στην καταστροφή της Καλαμάτας, ο Ε.Ε.Σ. αρχικά βοήθησε με την παροχή ειδών πρώτης ανάγκης. Επίσης πρόσφερε έμπειρα και εξειδικευμένα στελέχη στον τομέα της υγείας και πρόνοιας.

Ποιές οι αρμοδιότητες και η δράση, στους σεισμούς της Καλαμάτας, της Κοινωνικής Υπηρεσίας του Ε.Ε.Σ.

Στην φάση της καταστροφής, κοινωνικοί λειτουργοί του Ε.Ε.Σ., ανέλαβαν ευθύνες στην Καλαμάτα, για θέματα όπως η διανομή εφοδίων και υλικού και η σωστή χρησιμοποίησή τους, τον συντονισμό της παρεχόμενης βοήθειας, υποστήριξη ειδικών κατηγοριών πληθυσμού, οργάνωση της ζωής του καταυλισμού. Βασική δραστηριότητα τους ήταν και η κοινωνική έρευνα για εκτίμηση των αναγκών των πληγέντων καθώς και των πηγών βοήθειας. Στη φάση μετά την καταστροφή, δημιουργήθηκε στην Καλαμάτα η Υπηρεσία Συμβουλευτικής Βοήθειας, η οποία εποπτευόταν από την Κεντρική Κοινωνική Υπηρεσία του Ε.Ε.Σ., η οποία αποτελούταν από 2 κοινωνικούς λειτουργούς, 1 ψυχολόγο, 1 ψυχίατρο. Η Υπηρεσία αυτή εφάρμοσε μεθόδους και τεχνικές για οργάνωση και ενεργοποίηση των κατοίκων των καταυλισμών.

Υπήρξε συνεργασία με το Διεθνές Ερυθρό Σταυρό. Ποιές ήταν οι παροχές αυτού.

Σε κάθε περίπτωση καταστροφής ο Εθνικός Σύλλογος (Τοπικός Ερυ-

θρός Σταυρός) οφείλει να πληροφορήσει την Ένωση Ερυθρών Σταυρών για την καταστροφή και τις συνέπειες, τις ανάγκες και δυνατότητες για βοήθεια. Η Ένωση Ερυθρών Σταυρών κάνει έκκληση για βοήθεια σε άλλα κράτη αν η καταστροφή είναι μεγάλη. Έτσι έγινε και στην περίπτωση της Καλαμάτας. Πράγματι, δόθηκε από διάφορα κράτη, βοήθεια η οποία αφορούσε κυρίως λυόμενα σπίτια.

Γνωρίζουμε ότι οι κάτοικοι πληγείσας περιοχής δύσκολα συνεργάζονται πρόθυμα σε ενεργητική αντιμετώπιση λόγω του πανικού και του ψυχολογικού στρες. Πώς αντιμετωπίστηκε αυτό από την ομάδα δράσης;

Οι πολίτες της Καλαμάτας, είναι γεγονός ότι χαρακτηρίζονταν από μεγάλη παθητικότητα, αποχή στις προσπάθειες οργάνωσης των ειδικών. Για την απαραίτητη μεταβολή τους σε ενεργητικούς συμμετόχους στην αντιμετώπιση της έκτακτης ανάγκης, η ομάδα, η οποία αποτελούνταν από 2 κοινωνικούς λειτουργούς, έναν ψυχολόγο και έναν ψυχίατρο, οργάνωση την Υπηρεσία Συμβουλευτικής Βοήθειας.

Ποιός ο σκοπός αυτής της Υπηρεσίας και ποιοί οι στόχοι του προγράμματος που εφαρμόστηκε

Σκοπός της Υπηρεσίας Συμβουλευτικής Βοήθειας ήταν η εντόπιση κοινωνικών και ψυχολογικών προβλημάτων των πληγέντων, στους οικισμούς λυομένων στην Καλαμάτα και η εφαρμογή των μεθόδων της Κοινωνικής Εργασίας. Οι επιμέρους στόχοι του προγράμματος που εφαρμόστηκε ήταν: α) Η αντιμετώπιση προβλημάτων προσαρμογής των κατοίκων και μετά την στέγασή τους σε λυόμενα, β) Η παροχή συμβουλευτικής και υποστηρικτικής βοήθειας σε συγκεκριμένες ομάδες ατόμων, (γυναίκες, παιδιά, γονείς, ηλικιωμένους), γ) Η κινητοποίηση των κατοίκων στους καταυλισμούς για συλλογική δράση και οργάνωση του τρόπου ζωής τους, δ) Εφαρμογή μεθόδων της Κοινωνικής Εργασίας, καθώς και θεραπευτικών μεθόδων για αντιμετώπιση των προβλημάτων, ε) Η δραστηριοποίηση των κατοίκων για συμμετοχή σε ψυχαγωγικά προγράμματα για καταπολέμηση της αδράνειας.

Η Υπηρεσία Συμβουλευτικής Βοήθειας έδρασε σε όλους τους οικισμούς της Καλαμάτας ή περιορίστηκε στην κάλυψη αναγκών κάποιου συγκεκριμένου αριθμού και γιατί;

Η ομάδα δραστηριοποιήθηκε σε 4 οικισμούς της Καλαμάτας από τους 19 που υπήρχαν. Στους οικισμούς Νέδοντας, Ελαιοχωρίου, Κήπου

Αλλάχ και Βάγια προσέφερε τις υπηρεσίες της σε όλη τους την διάσταση. Η επιλογή των συγκεκριμένων οικισμών έγινε με συγκεκριμένα κριτήρια: (α) Αποτελούσαν πολυπληθείς καταυλισμούς, ο αριθμός των οικογενειών ήταν μεγάλος, (β) οι δύο από τους παραπάνω οικισμούς ήταν και οι τόποι στέγασης του κεντρικού γραφείου του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού και ήταν πρακτικά πιο εύκολη η όλη δράση, (γ) στους συγκεκριμένους οικισμούς, λόγω του γεγονότος ότι αποτελούσαν τόπο στέγασης του Ε.Ε.Σ. όπως προανέφερα, είχαν αναπτυχθεί δεσμοί μεταξύ των κατοίκων και του προσωπικού, γεγονός που βοήθησε την όλη εξέλιξη της δράσης, (δ) ρόλο επίσης έπαιξε και η μεταξύ των καταυλισμών απόσταση.

Φυσικά στους 4 οικισμούς που ανέφερα έγινε συστηματική και εντατική εργασία. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν προσφέρθηκε βοήθεια και στους άλλους οικισμούς, από την ομάδα, αλλά όχι σε εντατική βάση, λόγω του φόρτου εργασίας, του ασταμάτητου ωραρίου, η ομάδα που συμμετείχα δεν μπορούσε να καλύψει τις ανάγκες όλων των πληγέντων που ήταν πολλές.

Μετά την σύσταση της Υπηρεσίας Συμβουλευτικής Βοήθειας, ποιές ήταν οι αρχικές ενέργειές της, πώς έδρασε;

Αρχικά η ομάδα έκανε επισκέψεις σε όλους τους καταυλισμούς της Καλαμάτας, με σκοπό την εντόπιση των αναγκών των κατοίκων καθώς και την ώθηση της συνεργασίας τους με τα συλλογικά όργανα που είχαν δημιουργηθεί από τους κατοίκους. Κατόπιν άρχισε την συνεργασία με τις οργανώσεις και τις υπηρεσίες της Καλαμάτας ενημερώνοντάς τις για το πρόγραμμα που θα ακολουθούσε, το σχέδιο δράσης της και εντοπίζοντας από κοινού τα εφικτά σημεία συνεργασίας.

Ποιές ήταν οι ανάγκες που εντοπίστηκαν από την ομάδα, στους οικισμούς που επισκέφθηκε.

Η ομάδα επισκέφθηκε 12 από τους 19 καταυλισμούς. Τα προβλήματα που εντοπίστηκαν ήταν πολλά. Τα βασικότερα από αυτά ήταν:

- Έλλειψη χώρων για παιδότοπους. Δημιουργία προβλημάτων στις σχέσεις μεταξύ των παιδιών και των ενηλίκων, και όχι καλή αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου των παιδιών. Είχαν αναφερθεί πολλά περιστατικά στα οποία γονείς χτυπούσαν τα παιδιά, μετέφεραν δηλαδή τα ψυχολογικά τους προβλήματα στα παιδιά, διακατέχονταν από έντονη ευερε-

θισιότητα, θυμό, απόσυρση.

- Στα λυόμενα σπίτια, ενώ βρίσκονταν σε ανοικτό χώρο, δεν είχε προβλεφθεί η ύπαρξη ζωτικού χώρου - πρασίνου.

- Οι αποστάσεις μεταξύ των λυομένων ήταν μικρές. Οι κάτοικοι ένοιωθαν περιορισμένοι αναπτύσσονταν έντονες συγκρούσεις στις γειτονιές.

- Δεν υπήρχαν στους καταυλισμούς στοιχειώδη φάρμακεία και οι κάτοικοι αναγκάζονταν να μεταφερθούν στο Νοσοκομείο της Καλαμάτας για μικροατυχήματα.

- Τα περισσότερα λυόμενα δεν είχαν τοποθετηθεί με την κατάλληλη υποδομή και υπήρχε κίνδυνος με τις βροχές να παρασυρθούν.

- Η ηλεκτροφώτιση δεν είχε ολοκληρωθεί και αποτελούσε σοβαρό πρόβλημα για τους κατοίκους των οικισμών.

- Η συγκοινωνία στους καταυλισμούς δεν εξυπηρετούσε καθόλου τους εργαζόμενους.

- Έντονα περιβαλλοντολογικά προβλήματα.

- Έντονα ψυχολογικά προβλήματα των ατόμων. Πολλές μητέρες ανέφεραν για το πόσο τα παιδιά τους είχαν γίνει νευρικά. Τα άτομα μέσης ηλικίας χαρακτηρίζονταν από απόσυρση, θυμό, καχυποψία, ευερεθιστότητα. Επίσης, τα άτομα τρίτης ηλικίας παρουσίασαν κατάθλιψη, απόσυρση, συγκίνηση, θυμό, απώλεια μνήμης και απάθεια.

- Βασικό πρόβλημα που εντοπίστηκε ήταν η αδράνεια και απάθεια των κατοίκων. Περίμεναν να λυθούν τα προβλήματά τους από τον κρατικό μηχανισμό και την Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Αφού έγινε ο εντοπισμός των βασικών αναγκών των κατοίκων των οικισμών, από την ομάδα, ποιά δράση αναλήφθηκε;

Η Υπηρεσία Συμβουλευτικής Βοήθειας, δραστηριοποιήθηκε σε δύο επίπεδα, στην οργάνωση των καταυλισμών, και στην συνεργασία και δραστηριοποίηση και άλλων υπηρεσιών της Καλαμάτας.

Ειδικότερα ποιά η δράση της ομάδας στην οργάνωση των καταυλισμών

Μετά τον εντοπισμό των αναγκών των κατοίκων των καταυλισμών έγινε από την ομάδα έρευνα, καταγραφή και μελέτη οικογενειών. Εντοπίστηκαν πολλά κοινωνικά προβλήματα (παιδιά διαζευγμένων γονέων, εξώγαμα παιδιά, άτομα με ειδικές ανάγκες, ηλικιωμένοι χωρίς

οικογένεια) τα οποία απαίτησαν την εφαρμογή μεθόδων της Κοινωνικής Εργασίας, κυρίως με άτομα και οικογένειες. Σε αυτό τον τομέα η ομάδα εργάστηκε εντατικά με κάθε περίπτωση ξεχωριστά.

Επίσης, η ομάδα δημιούργησε ομάδες παιδιών που λειτουργούσαν μια φορά την εβδομάδα. Ήταν ομάδες απασχόλησης, συζήτησης. Σημαντικό ρόλο σε αυτές τις ομάδες είχε αναλάβει ο ψυχολόγος ο οποίος εντόπισε πολλά προβλήματα στα παιδιά. Με την δραστηριότητα αυτή τα παιδιά είχαν την δυνατότητα, να συζητήσουν οτιδήποτε τους απασχολούσε, να ψυχαγωγηθούν, να μάθουν να ζουν ομαδικά, να απασχοληθούν και να αντιμετωπίσουν την κατάσταση πιο ήρεμα.

Γίνονταν διοργανώσεις ανοικτών συζητήσεων με την συμμετοχή κατοίκων του καταυλισμού για θέματα που τους απασχολούσαν. Η ομάδα επίσης διοργάνωσε ομιλίες με στόχο την ευαισθητοποίηση των δασκάλων και καθηγητών στις ψυχολογικές και κοινωνικές ανάγκες των παιδιών και εφήβων.

Το ουσιαστικότερο που επιτεύχθηκε ήταν η οργάνωση επιτροπών σε κάθε καταυλισμό (και στους 19). Αποφασίστηκε από μια Συντονιστική Επιτροπή όλων των τοπικών φορέων, η οργάνωση επιτροπών, η οποία είχε σαν αρμοδιότητα την επίλυση προβλημάτων που παρουσιάζονταν μέσα στον οικισμό, αντιπλημμυρικά έργα, τηλέφωνα, μαθήματα παιδιών, πολιτιστικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Μέλη από όλες τις επιτροπές των καταυλισμών δημιούργησαν το ΣΟΚ (Συντονιστικό Όργανο Καταυλισμών Καλαμάτας) το οποίο συντόνιζε την δράση των επιμέρους επιτροπών. Ο ρόλος της ομάδας σε αυτές τις επιτροπές ήταν συμβουλευτικός και συντονιστικός, μετέχοντας στο συμβούλιο.

Το πρόγραμμα που εφαρμόστηκε, απαιτούσε την εμπλοκή και των κατοίκων των οικισμών για να είναι αποτελεσματικό. Η συμμετοχή των κατοίκων ήταν ενεργητική; Πώς ανταποκρίθηκαν στις όλες ενέργειες της ομάδας δράσης;

Είναι γεγονός ότι η αποτελεσματικότητα ανάλογων δραστηριοτήτων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την συμμετοχή των ίδιων των ατόμων. Στην περίπτωση των πληγέντων, η δραστηριοποίηση και συμβολή τους ήταν αναγκαία. Στην αρχή η καχυποψία, δυσπιστία για αποτελέσματα, η απόσυρση από όλες τις προσπάθειες, αδράνεια και παθητικότητα ήταν έντονη. Χαρακτηριστικό ήταν ότι περίμεναν η τοπική αυτοδιοίκηση και ο κρατικός μηχανισμός ότι έπρεπε να λύσουν όλα τα δικά τους

προβλήματα. Το βασικό αυτό πρόβλημα ήταν απόρροια κυρίως της ψυχολογικής κατάστασης στην οποία βρίσκονταν, λόγω της καταστροφής, των συνθηκών διαβίωσης. Η ζωή τους είχε από την μια στιγμή στην άλλη αποδιοργανωθεί εντελώς και η ενεργητικότητα ήταν ανύπαρκτη. Η Υπηρεσία Συμβουλευτικής Βοήθειας οργανώνοντας τις ομάδες των παιδιών, βρήκε τον τρόπο να προσεγγίσει και τις οικογένειες τους, να προσφέρει βοήθεια και στα μέλη τους. Το πρώτο διάστημα η ανταπόκριση ήταν μικρή. Με τον κατάλληλο χειρισμό όμως η ομάδα δράσης κατάφερε να επιτευχθεί μεγαλύτερη συμμετοχή. Ιδιαίτερα σημαντική ήταν η Επιτροπή που λειτουργούσε σε κάθε οικισμό. Μέσω αυτής, που αποτελούνταν από μέλη του οικισμού, η επίδραση και προσέγγιση της ομάδας αυξήθηκε. Επίσης η συμμετοχή των κατοίκων στις διάφορες ομιλίες ήταν ικανοποιητική. Σιγά-σιγά άρχισαν οι ίδιοι πλέον να απευθύνονται στην Υπηρεσία Συμβουλευτικής Βοήθειας για προβλήματα που τους απασχολούσαν. Συμμετοχή δεν υπήρξε, σε ικανοποιητικό βαθμό, σε ψυχαγωγικές και πολιτιστικές δραστηριότητες που οργανώνονταν για αυτούς. Το πρόβλημα της αρχικής μη συμμετοχής και αδράνειας ξεπεράστηκε και η όλη δράση έγινε συλλογική.

Εκτός από την οργάνωση των καταυλισμών υπήρξε δράση της Υπηρεσίας σε άλλους τομείς και πώς επιτεύχθηκε αυτό;

Η Υπηρεσία Συμβουλευτικής Υπηρεσίας ανέπτυξε συνεργασία με άλλες υπηρεσίες της Καλαμάτας. Συνεργάστηκε σε μεγάλη κλίμακα με το Δήμο Καλαμάτας ο οποίος βοήθησε την ομάδα στην απαραίτητη συλλογή στοιχείων, στην ενημέρωση σε θέματα που αφορούσαν τον Δήμο της Καλαμάτας, έκανε παραπομπές περιπτώσεων στους κοινωνικούς λειτουργούς. Επίσης συνεργασία υπήρξε με το τμήμα Γεροντολογίας της Καλαμάτας. Καθώς και με τον ΟΑΕΔ με τον οποίο συνεργαζόταν η ομάδα για ανεύρεση εργασίας, οργάνωση ομιλιών για γονείς και παιδιά, ομιλίες προς δασκάλους, επαφές με τα σχολεία για θέματα που απασχολούσαν τα άτομα αυτά. Συνεργασία επίσης αναπτύχθηκε με την ΝΕΛΕ Καλαμάτας. Εφαρμόστηκαν προγράμματα από προσωπικό της ΝΕΛΕ, σε συνεργασία με την ομάδα δράσης, στους οικισμούς. Τα προγράμματα αυτά περιελάμβαναν χορό, ραπτική-κοπτική, στα οποία όμως η συμμετοχή ήταν μικρή, λόγω περιορισμένου ελεύθερου χρόνου, κυρίως των γυναικών, και του χαμηλού μορφωτικού επιπέδου. Συνεργασία υπήρχε σε μεγάλο βαθμό με την Πρόνοια της Καλαμάτας, σύλλογο γονέων συγκεκριμένου

σχολείου, και τέλος με το σύλλογο γονέων του ειδικού σχολείου Καλαμάτας.

Η συνεργασία που αναπτύχθηκε με τις παραπάνω υπηρεσίες, διεξάχθηκε σε ομαλό επίπεδο ή υπήρξαν προβλήματα και επικαλύψεις

Οι υπηρεσίες με τις οποίες συνεργάστηκε η Υπηρεσία Συμβουλευτικής Βοήθειας, βοήθησαν πάρα πολύ ώστε το κλίμα δράσης να είναι ικανοποιητικό. Δεν αντιμετωπίστηκαν ιδιαίτερα προβλήματα συνεργασίας. Μόνο η συνεργασία με τον Δήμο Καλαμάτας αρχικά δημιούργησε κάποια προβλήματα στην ομάδα δράσης. Υπήρχε βέβαια η διάθεση για δράση αλλά αρχικά το προσωπικό της νοιάζονταν, έδινε βαρύτητα σε θέματα μόνο που αφορούσαν στέγαση και τροφή. Με την σωστή προσέγγιση όμως από την πλευρά της ομάδας, ο Δήμος ευαισθητοποιήθηκε και η συνεργασία υπήρξε άψογη. Όσο για επικαλύψεις δεν υπήρξαν γιατί στον τομέα δράσης της Υπηρεσίας συμβουλευτικής Βοήθειας δεν λειτούργησε άλλη κρατική υπηρεσία ή τοπική αυτοδιοίκηση.

Αξιολογώντας τις υπηρεσίες που προσέφερε η ομάδα δράσης θα μπορούσατε να μιλήσετε για ικανοποιητικά αποτελέσματα της δράσης της και γιατί;

Αξιολογώντας την όλη δουλειά μας, στους καταυλισμούς, σε επίπεδο ομάδας, επιτεύχθηκαν οι στόχοι του προγράμματος. Συγκεκριμένα, στις επιτροπές τα μέλη συνειδητοποίησαν ότι αποτελούσαν ομάδα έργου. Στις ομάδες των παιδιών και των γονέων αυξάνονταν η συμμετοχή και η συνειδητοποίηση για οργάνωση του ελεύθερου χρόνου. Μετά κάποιο διάστημα απευθύνονταν οι ίδιοι στην Υπηρεσία και ζητούσαν περισσότερες δραστηριότητες. Οι γονείς επίσης σιγά-σιγά διαίσθανονταν τα προβλήματα και προέτρεπαν τα παιδιά για συμμετοχή στις ομάδες. Και στο επίπεδο της Κοινότητας επιτεύχθηκαν σε ικανοποιητικό βαθμό οι στόχοι της δράσης της ομάδας. Επιτεύχθηκε ευαισθητοποίηση ορισμένων τοπικών υπηρεσιών για τα προβλήματα των καταυλισμένων καθώς και εμπλοκή τους στην αντιμετώπιση με την εφαρμογή δικών τους προγραμμάτων. Επίσης, έγινε κινητοποίηση των κατοίκων των καταυλισμών για επίλυση κοινωνικών προβλημάτων, με την σύσταση της επιτροπής, την δημιουργία συλλόγου αστέγων, την οργάνωση του συντονιστικού οργάνου επιτροπών - καταυλισμών.

Κατά την γνώμη σας τα μέτρα που πάρθηκαν στην πληγείσα περιοχή,

ήταν ανάλογα με τις δυσκολίες των ατόμων, το βαθμό ικανότητάς τους για αυτοεξυπηρέτηση και αλληλοβοήθεια

Πιστεύω ότι τα μέτρα κάλυψαν τις ανάγκες των πληγέντων. Αρχικά, δεν εφαρμόζονταν στην Καλαμάτα Κοινωνική Εργασία με Ομάδα και Κοινότητα. Στο διάστημα δράσης της ομάδας έγινε εφαρμογή των μεθόδων με ικανοποιητικά αποτελέσματα. Δουλέψαμε με μεμονωμένες περιπτώσεις με έντονα κοινωνικά προβλήματα και βοηθήσαμε στο συντονισμό, οργάνωση των ατόμων σε αυτή την δύσκολη στιγμή.

Τέλος, η εργασία που προσέφερε ο Ψυχολόγος της ομάδας ήταν σημαντική. Οι κάτοικοι, που ήταν μέσου επιπέδου είχαν την ευκαιρία να έλθουν σε επαφή με αυτή την ειδικότητα, να βοηθηθούν σε προβλήματα ζωτικής σημασίας.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ

ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ PERT

ΓΕΓΟΝΟΤΑ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΧΡΟΝΟΣ
<p>1. Επιτροπή Τοπικών Φορέων και Υπηρεσία Συμβουλευτικής Βοήθειας Ε.Ε.Σ. Καλαμάτας</p>	<p>1. Επαφή με τοπικούς φορείς για συγκρότηση Επιτροπής για αντιμετώπιση προβλημάτων καταυλισμών. 2. Συνεργασία με τοπικό φορέα ξεχωριστά για επίτευξη της συμμετοχής στην Επιτροπή και καθορισμό εκπροσώπου. 3. Συγκέντρωση εκπροσώπων των Τοπικών Φορέων - Συγκρότηση Επιτροπών</p>	<p>X : 3 μήνες</p>
<p>2. Σχεδιασμός ενιαίου προγράμματος για αντιμετώπιση αναγκών καταυλισμών</p>	<p>1. Συνεδρίαση επιτροπής - Προτάσεις από μέλη Επιτροπής. 2. Ιεράρχηση αναγκών - Σχεδιασμός Προγράμματος</p>	<p>X : 2 μήνες</p>
<p>3. Καταυλισμός - Βελτίωση ανθρώπινων σχέσεων</p>	<p>Δημιουργία ομάδων γονέων - νέων - εφήβων - παιδιών - πολιτιστικές εκδηλώσεις</p>	<p>X : 2 μήνες</p>
<p>4. Δημιουργία Σώματος Εθελοντών Κοινωνικής Πρόνοιας Καλαμάτας</p>	<p>Αναγγελία στα μέσα μαζικής ενημέρωσης - Γνωριμία με τους υποψήφιους - Επιλογή - Εκπαίδευση με σεμινάρια - Εμπλοκή στο πρόγραμμα</p>	<p>X : 4 μήνες</p>
<p>5. Δημιουργία Τμήματος Νεότητας Ε.Ε.Σ. Καλαμάτας</p>	<p>- Αναγγελία στα μέσα μαζικής ενημέρωσης - Ευαισθητοποίηση των παιδιών στους καταυλισμούς για το Τμήμα Νεότητας</p>	<p>X : 2 μήνες</p>
<p>6. Συγκρότηση Τμήματος Νεότητας</p>	<p>Ομιλίες - δραστηριότητες</p>	<p>X : 4 μήνες</p>
<p>7. Προληπτική εργασία στους καταυλισμούς</p>	<p>1. Έρευνα για κοινωνικά-ψυχολογικά προβλήματα που απασχολούσαν άτομα. 2. Ομιλίες στους καταυλισμούς. 3. Ανοιχτές συζητήσεις στους καταυλισμούς. 4. Συνεργασία με φορείς για εξεύρεση ειδικών για ομιλίες - συζητήσεις. 5. Ομάδες συζητήσεις. 6. Κοινωνική εργασία με άτομα</p>	<p>X : από την αρχή του προγράμματος</p>

ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ PERT (Συνέχεια)

ΓΕΓΟΝΟΤΑ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΧΡΟΝΟΣ
<p>8. Βοήθεια προς ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες-αναπήρους</p>	<p>1. Συνεργασία με Τοπικούς Φορείς για στατιστικά στοιχεία. 2. Συνεργασία με Επιτροπή Τοπικών Φορέων. 3. Έρευνα στους καταυλισμούς. 4. Εφαρμογή Κοινωνικής Εργασίας με Άτομα και Οικογένειες 5. Συνεργασία με Σώμα Εθελοντών</p>	<p>X : από την αρχή του προγράμματος</p>
<p>9. Δημιουργία Κέντρων σε μεγάλους καταυλισμούς που θα απευθύνονταν σε όλες τις ηλικίες</p>	<p>1. Συνεργασία με Επιτροπή Τοπικών Φορέων. 2. Επάνδρωση κάθε χώρου. 3. Χρησιμοποίηση Εθελοντών Κοινωνικής Πρόνοιας στα Κέντρα και Επιτροπές. 4. Πολιτιστικές εκδηλώσεις στα Κέντρα που θα συμμετείχαν όλες οι ομάδες των καταυλισμών</p>	<p>X : από την αρχή του προγράμματος</p>
<p>10. Αξιολόγηση αποτελεσμάτων προγράμματος</p>		

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο V.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Μετά την συγκέντρωση στοιχείων από διάφορα συγγράμματα και μελέτες που αναφέρονται στο παρόν θέμα, το οποίο αναφέρεται στην αντιμετώπιση ειτάκτων αναγκών, καθώς και από την προσωπική επαφή μέσω συνεντεύξεων με επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς, που εμπλέχθηκαν και δραστηριοποιήθηκαν τόσο στο στάδιο της άμεσης βοήθειας όσο και στο στάδιο της προσπάθειας για επαναφορά στον κανονικό τρόπο ζωής των ατόμων που αντιμετώπισαν το γεγονός της καταστροφής, καταλήξαμε στα εξής συμπεράσματα:

Η πρόγνωση των σεισμών και η αντισεισμική πολιτική βασίζεται σήμερα κατά κύριο λόγο στο σχεδιασμό και κατασκευή των τεχνικών έργων κατά τέτοιο τρόπο ώστε να αντέχουν στις αναμενόμενες σεισμικές δονήσεις. Το πρόβλημα του καθορισμού της σεισμικής επικινδυνότητας είναι σχετικά εύκολο γιατί οι σεισμολόγοι παρέχουν τις απαιτούμενες επιστημονικές πληροφορίες στους μηχανικούς, που τους δίνουν τη δυνατότητα να σχεδιάσουν αντισεισμικές κατασκευές.

Στη χώρα μας όμως ο αντισεισμικός κανονισμός που ισχύει από το 1959 και είναι μερικώς αναθεωρημένος το 1984, δεν έχει λάβει υπόψη τις νέες σεισμολογικές γνώσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, ούτε τα σεισμολογικά στοιχεία της χώρας μας.

Γι' αυτό στο μέλλον θα πρέπει να δοθεί έμφαση στην ανάπτυξη ενός σύγχρονου αντισεισμικού κανονισμού, ο οποίος θα περιλαμβάνει οδηγίες για τον σχεδιασμό τεχνικών έργων και πληροφορίες για αναμενόμενες σεισμικές δυνάμεις. Παράλληλα, η θεσμοθέτηση μέτρων ετοιμότητας, τα οποία να μπορούν να εφαρμοσθούν γρήγορα και αποτελεσματικά σε περίπτωση καταστρεπτικού σεισμού, αποτελεί το εντελώς απαραίτητο συμπλήρωμα του αντισεισμικού κανονισμού.

Οι υγειονομικές αρχές έχουν την ευθύνη για όλα τα θέματα υγείας

ας σε μια καταστροφή, ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία και η υγεία του πληθυσμού. Στην περίπτωση του σεισμού της Καλαμάτας δραστηριοποιήθηκε ένας ικανοποιητικός αριθμός υγειονομικών υπαλλήλων, οι οποίοι ανέλαβαν την φροντίδα για ασφαλή τροφή, νερό, διάθεση λυμάτων, απορριμάτων, έλεγχο των μεταδοτικών ασθενειών και διατήρηση των υγειονομικών υπηρεσιών. Οι παραπάνω υπηρεσίες κάλυψαν τις ανάγκες που προέκυψαν στους οργανωμένους καταυλισμούς. Όπως αναφέρεται και στην δεύτερη συνέντευξη από τον υπάλληλο του Δήμου κ. Γαρατζιώτη: "Το αξιοσημείωτο είναι πως δεν παρατηρήθηκαν επιδημίες παρ' όλη αυτή την κατάσταση και μ' αυτές τις συνθήκες της ομαδικής διαβίωσης των κατοίκων. Υπήρξε από την αρχή βιολογικός καθαρισμός και υγειονομικός έλεγχος των πάντων". Υπήρχαν όμως και άτομα που δεν θέλησαν να ενταχθούν στους οργανωμένους καταυλισμούς, με αποτέλεσμα να μην απολαμβάνουν τις υγειονομικές υπηρεσίες. Όπως αναφέρεται και στην πρώτη συνέντευξη της κοινωνικής λειτουργού της Πρόνοιας κ. Σουλιμιώτη: "Οι σκηνές ήταν έξω από τους καταυλισμούς μεμονωμένες και επομένως χωρίς τις απαραίτητες προϋποθέσεις για υγιεινή και σωστή διαβίωση αυτών των οικογενειών αφού σ' αυτές τις σκηνές δεν υπήρχε παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, νερού και καθαριότητας. Έτσι αυτή η κατάσταση δημιουργούσε ένα αντιαισθητικό και ανθυγιεινό περιβάλλον". Επίσης θα πρέπει να αναφερθεί η απτοελεσματικότητα των σωστά συντονισμένων ενεργειών για την μεταφορά τραυματισμένων και αναπήρων ατόμων, μακριά από τα κατεστραμμένα ιδρύματα περίθαλψης σε χώρους που καλύφθηκαν οι ανάγκες περίθαλψης τους, όπως σε πλοία ή και έξω από την κοινότητα.

Όταν η κοινότητα της Καλαμάτας βρέθηκε στην κατάσταση της έκτακτης ανάγκης εξαιτίας του σεισμού, αρχικά έγινε εκτίμηση των αναγκών που προέκυψαν από το σεισμό και αξιοποιήθηκαν οι πηγές βοήθειας που θα μπορούσαν να συνεισφέρουν στην αντιμετώπιση των συνεπειών του σεισμού. Όπως αναφέρεται και στην δεύτερη συνέντευξη από τον κ. Γαρατζιώτη "Ο κρατικός μηχανισμός εργάστηκε αμέσως και στην πόλη κατέφθασαν συνεργεία διάσωσης, κινητά χειρουργεία, μονάδες αίματος, ο στρατός και τα καράβια. Μια μέρα μετά το σεισμό έφθασαν και οι πρώτες σκηνές για τους σεισμόπληκτους. Επίσης στάλθηκε ειδική επιτροπή από το ΥΠΕΧΩΔΕ και πραγματοποιήθηκε γενική καταγραφή των κτιρίων".

Άρα, θα πρέπει ο οικονομικός και κοινωνικός σχεδιασμός να γί-

νεται με βάση τις ανάγκες των θυμάτων ενός σεισμού και των σχεδιαστών. Ειδικότερα απαιτείται: ο κοινωνικός σχεδιασμός να είναι ρεαλιστικός. Τα προγράμματα που εφαρμόζονται και ιδιαίτερα τα μέτρα προστασίας πριν, κατά την διάρκεια της καταστροφής και κατά την διάρκεια της αποκατάστασης πρέπει να είναι ανάλογα με τις δυσκολίες των ομάδων και το βαθμό ικανότητάς τους για ανταπόκριση.

Από τις υπηρεσίες του Δήμου υπήρξε επίσης μια γρήγορη και καλά οργανωμένη προσπάθεια για την εξυπηρέτηση των κατοίκων. Αρχικά οι άμεσες ανάγκες τους καλύφθηκαν με ένα "γραφείο αρωγής" προς αυτούς. Ύστερα οργανώθηκε η Δ.Ε.Α.Κ. Οι άλλες υπηρεσίες του Δήμου που φάνηκαν χρήσιμες στην αντιμετώπιση των συνεπειών του σεισμού ήταν η Δ.Ε.Υ.Α.Κ., η Δ.Ε.Π.Α.Κ., μηχανικοί, ηλεκτρολόγοι και άλλοι ειδικοί του Δήμου. Επίσης βοηθητικό ήταν και το "σχέδιο της πόλης" αφού μέσα σε αυτό υπήρχαν αρκετές εκτάσεις για την εγκατάσταση των σεισμοπαθών (πάρκα, γήπεδα, χώροι αθλοπαιδιών). Πιστεύουμε ότι ο Δήμος της Καλαμάτας αντιμετώπισε την έκτακτη ανάγκη του σεισμού με όσα μέσα και πηγές βοήθειας είχε στην διάθεσή του, κατά τρόπο αποτελεσματικό.

Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι οι υπηρεσίες θα πρέπει να επαναπαύονται και να αδρανούν σε ότι ήδη υπάρχει, αλλά να δημιουργούν κίνητρα για νέες αξιολογήσεις στο τρόπο προσέγγισης προβλημάτων που δημιουργούνται από έκτακτες ανάγκες. Δηλαδή θα πρέπει να γίνονται συνεχής αξιολογήσεις των μέτρων προστασίας για επισήμανση νέων αναγκών και τρόπους αντιμετώπισής τους.

Πάντως γενική διαπίστωση είναι ότι τα προβλήματα που δημιουργούνται μετά από μια καταστροφή και στην προκειμένη περίπτωση μετά από ένα σεισμό, είναι έντονα και περίπλοκα, η επίλυση των οποίων απαιτεί την εφαρμογή ενοποιημένης μεθόδου - κοινωνικής εργασίας με άτομα, κοινωνικής εργασίας με ομάδα, κοινωνικής εργασίας με κοινότητα και έρευνας.

Μετά το γεγονός του σεισμού στην πόλη της Καλαμάτας έγινε επιτακτική η ανάγκη για την εφαρμογή των παραπάνω μεθόδων εργασίας από τους κοινωνικούς λειτουργούς της Πρόνοιας και του Ε.Ε.Σ. Όπως αναφέρεται και στην τρίτη συνέντευξη από την κοινωνική λειτουργό του Ε.Ε.Σ. κ. Δασκαλάκη "Μετά τον εντοπισμό των αναγκών των κατοίκων των καταυλισμών έγινε από την ομάδα έρευνας καταγραφή και μελέ-

τη οικογενειών. Εντοπίστηκαν πολλά κοινωνικά προβλήματα (παιδιά διαζευγμένων γονέων, εξώγαμα παιδιά, άτομα με ειδικές ανάγκες, ηλικιωμένοι χωρίς οικογένεια) τα οποία απαίτησαν την εφαρμογή μεθόδων της κοινωνικής εργασίας κυρίως με άτομα και οικογένειες. Σ' αυτό τον τομέα οι ομάδες εργάστηκαν εντατικά με κάθε περίπτωση ξεχωριστά. Συγχρόνως οι κοινωνικοί λειτουργοί για την επαναφορά του κανονικού ρυθμού ζωής στην κοινότητα, έβαλαν σε ενέργεια εκτός από τις μεθόδους της κοινωνικής εργασίας, τα διαθέσιμα μέσα των υπηρεσιών τους και της πληγείσας κοινότητας, πράγμα που απαιτούσε την συνεργασία με όλες τις οργανώσεις και τις δημόσιες υπηρεσίες ακόμα και έξω από την κοινότητα.

Πράγματι υπήρχε συνεργασία ανάμεσα σε διάφορες οργανώσεις βοήθειας όπως ο Ε.Ε.Σ., η Πρόνοια και άλλες οργανώσεις ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τα στοιχεία και οι πηγές βοήθειας να είναι προσιτά στην πληγείσα κοινότητα. Οι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί ήταν εκπαιδευμένοι και ενημερωμένοι πάνω σε θέματα αντιμετώπισης σεισμών. Έτσι ο μηχανισμός βοήθειας κινήθηκε άμεσα και με γρήγορο ρυθμό προκειμένου να αντιμετωπισθούν τα πρώτα προβλήματα. Εντοπίσθηκε όμως ο διπλός αντιφατικός και εξουθενωτικός ρόλος των κοινωνικών λειτουργών της Καλαμάτας αφού και οι ίδιοι είχαν υποστεί τις συνέπειες του σεισμού, ενώ συγχρόνως έπρεπε να λειτουργήσουν και σαν βοηθοί άλλων που επίσης επλήγησαν από τον σεισμό.

Θα πρέπει να τονισθεί ότι οι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί ήσαν μεν εκπαιδευμένοι και ενημερωμένοι πάνω σε θέματα αντιμετώπισης έκτακτων αναγκών αλλά στα μέλη της κοινότητας δεν είχε γίνει συστηματική προετοιμασία από πριν για την αντιμετώπιση ανάλογων έκτακτων αναγκών. Απαραίτητο λοιπόν προληπτικό μέτρο είναι η κατάρτιση προγράμματος εκπαίδευσης και ενημέρωσης των κατοίκων της κοινότητας από την Κοινωνική Υπηρεσία ώστε αυτοί να μπορούν να αντιμετωπίσουν έκτακτες ανάγκες που τυχόν παρουσιαστούν στο μέλλον.

Π Ι Ν Α Κ Ε Σ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Σελ. 14

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΤΟΝ 20ο ΑΙΩΝΑ

Ημερομ.	Τύπος	Χώρα	Θάνατοι	Τραυματισμοί	Άστεγοι
1908	Σεισμός	Ιταλία	160.000	-	-
1928	Πλημμύρες	Ολλανδία	100.000	-	-
1963	Κατάρρευση φραγμάτων	Ιταλία	1.189	-	-
1976	Χημικές	Σεβέζο	,	,	εκκένωση
1980	Σεισμός	Ιταλία	2.459	7.513	100.000
1986	Πυρηνική	Ρωσία	,	,	εκκένωση

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. ΣΕΛ. 29

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΕΚΤΑΚΤΩΝ
ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

ΑΜΕΣΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ (πρώτο διήμερο μετά τους σεισμούς)

- | | |
|--|--|
| 1) Σχέδιο δικτύων υδρευσης αποχέτευσης | |
| 2) Πόσιμο νερό | α) Υδροαγωγείο
β) Δίκτυο διανομής
γ) Διακοπή παροχής νερού |
| 3) Κατάλληλότητα πόσιμου νερού | α) Μικροβιολογικός έλεγχος
β) Έλεγχος ορισμένων χημ. παραμέτρων
γ) Έλεγχος υπολειμτικού χλωρίου
δ) Υπερχλωρίωση |
| 4) Μεταφορά πόσιμου νερού | |
| 5) Αποχέτευση | α) Έλεγχος κεντρικού αποχετευτ. αγωγού
β) Έλεγχος αποχετευτικού δικτύου
γ) Εγκριση επίθεσης αποβλήτων
δ) Σηπτικές και οξυγόνες έξιζόμενες |

ΒΡΑΧΥΠΡΟΘΕΣΜΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ (1η βδομάδα μετά τους σεισμούς)

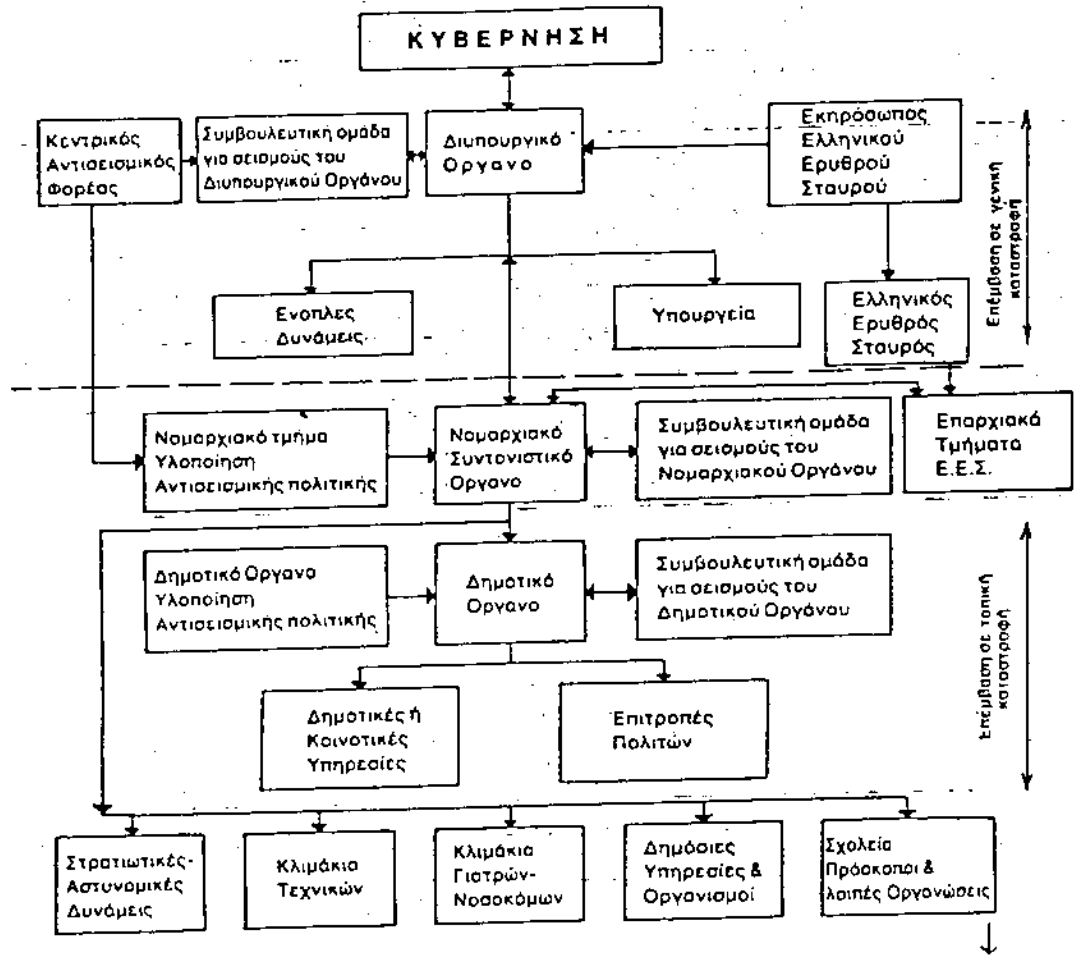
- | | |
|---|--|
| 1) Υγειονομική ενημέρωση στους κατοίκους | |
| 2) Παροχή πόσιμου νερού στους κατοίκους | |
| 3) Κατασκευή ήρακτηρών αποχωρητηρίων | α) Ήραδο αποχωρητήριο
β) Σιγγονό και σθητικό αποχωρητήριο
γ) Χημικό αποχωρητήριο |
| 4) Μελέτη κατασκευής συγκροτημάτων αποχωρητηρίων στους νιπτήρων | |
| 5) Συλλογή απορριμμάτων από τους κατοίκους | |
| 6) Χρήση μέσων μόχθης ενημέρωσης | |
| 7) Απολυμανση | |
| 8) Υγειονομικός έλεγχος τροφίμων αγοράς | |
| 9) Αποφροση ερεστών ομβρίων | |

ΜΕΣΙΟΠΡΟΘΕΣΜΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ (2η βδομάδα μετά τους σεισμούς)

- | | |
|--|--|
| 1) Επίλογη χώρων μονιμότερων κατοικιών | |
| 2) Συνθηκές υγιεινής διαβίωσης στους κατοίκους | α) Οξυγόνος για διαβίωση
β) Προστασία σκηνών
γ) Απορροση ομβρίων |

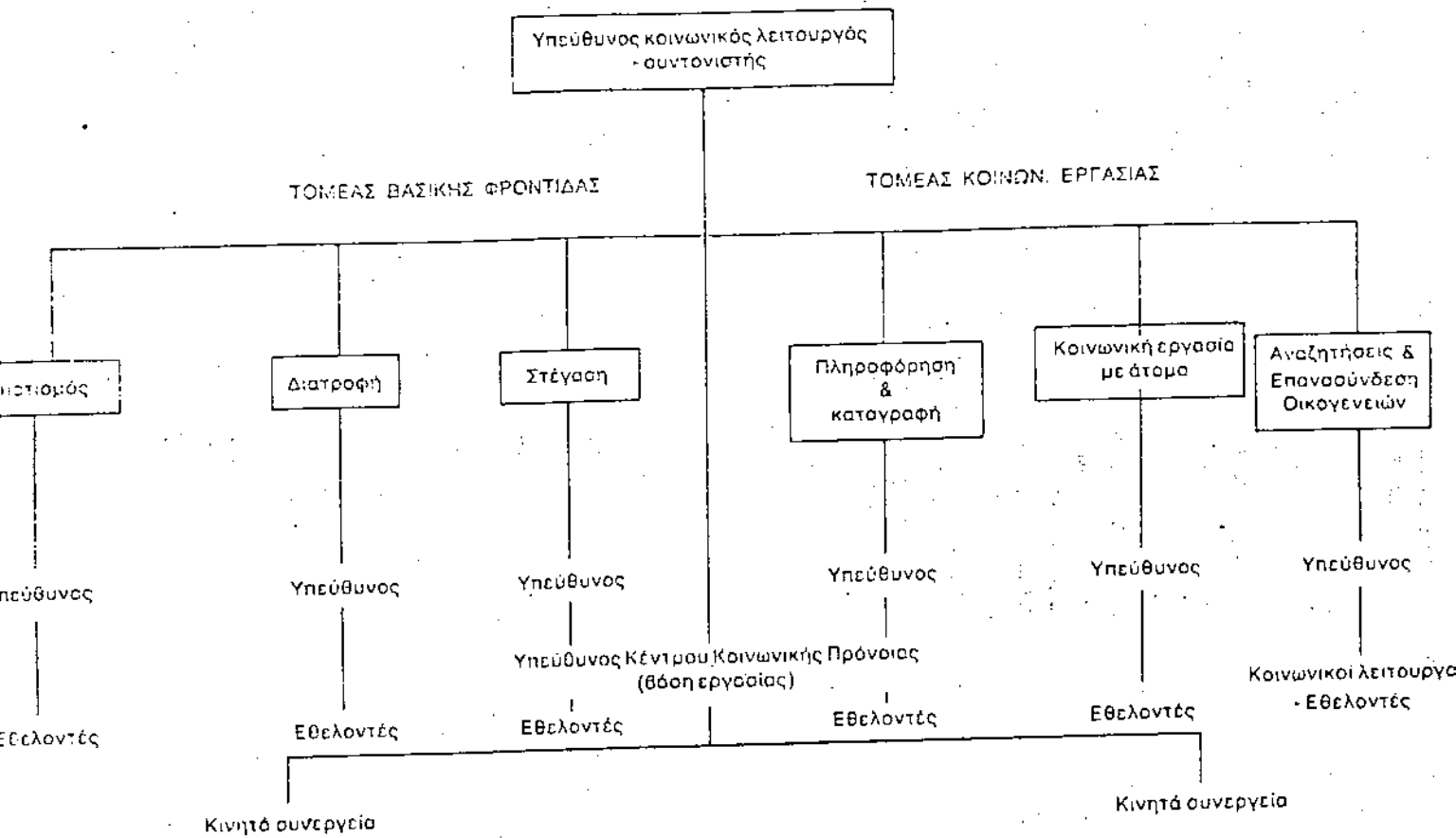
ΠΙΝΑΚΑΣ 3. ΣΕΛ. 48

Θέση Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού στο Σχέδιο Αντιμετώπισης
εκτάκτων αναγκών από σεισμούς



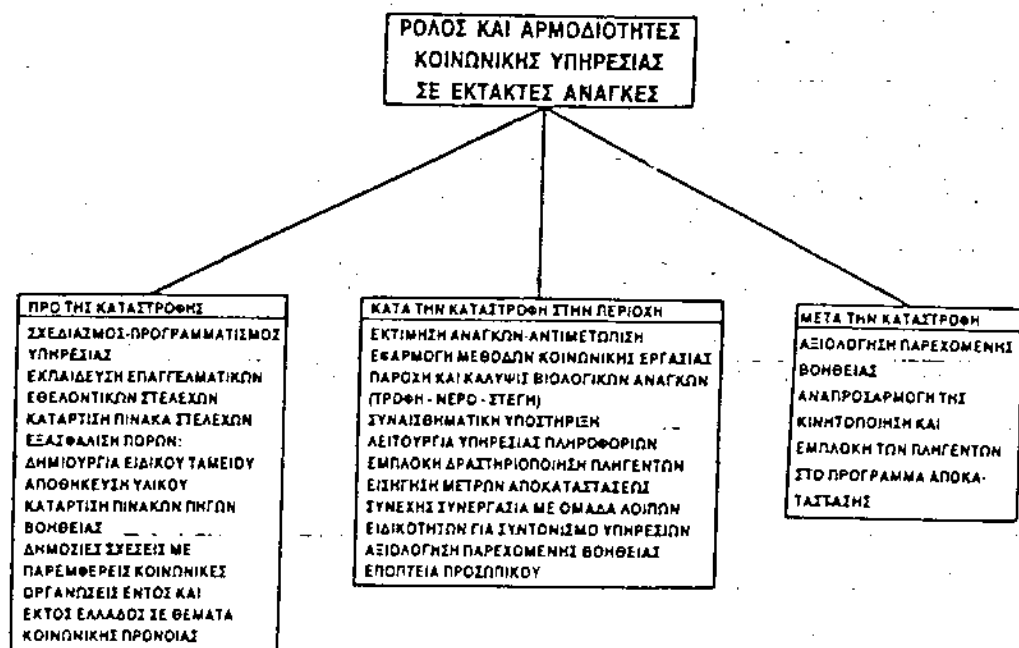
ΠΙΝΑΚΑΣ 4. ΞΕΛ. 50

Παράδειγμα οργάνωσης Υπηρεσίας Κοινωνικής Πρόνοιας
(τοπικό επίπεδο κατά την επίγυρα φάση)



ΠΙΝΑΚΑΣ 5. ΣΕΛ. 52

Αρμοδιότητες Κοινωνικής Υπηρεσίας σε έκτακτες ανάγκες



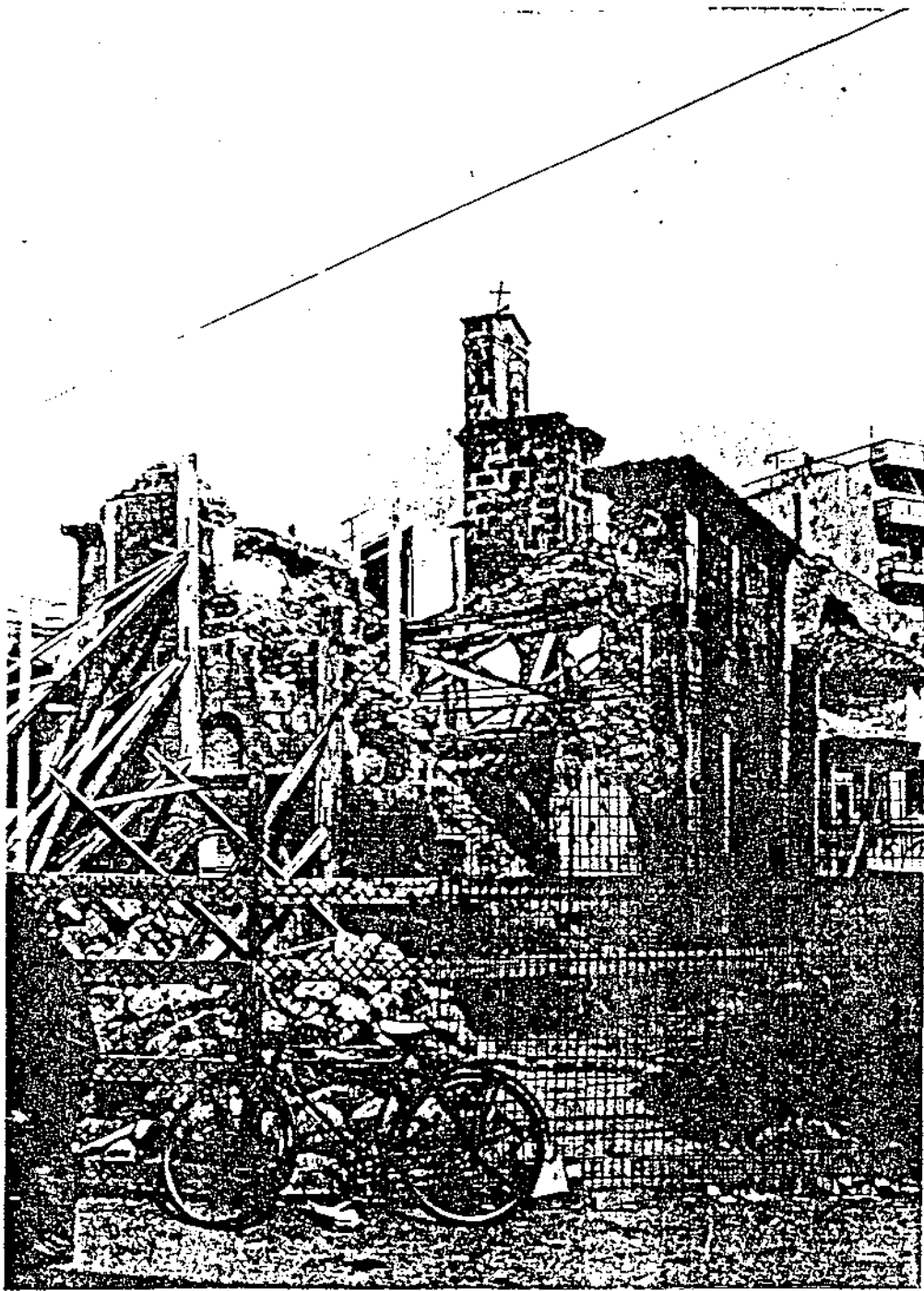
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

- Δ.Ε.Α.Κ. : Δημοτική Επιχείρηση Ανασυγκρότησης
Καλαμάτας
- Δ.Ε.Π.Α.Κ. : Δημοτική Επιχείρηση Πολιτιστικής Ανάπτυξης
Καλαμάτας
- Δ.Ε.Υ.Α.Κ. : Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης Αποχέτευσης
Καλαμάτας
- Ε.Ε.Σ. : Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός
- Π.Ο.Υ. : Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας
- Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. : Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και
Δημοσίων Έργων
- U.N.R.R.A. : United Nations Relief and Rehabilitation
Administration (Διοίκηση Περίθαλψης και
Αποκατάστασης των Ηνωμένων Εθνών).

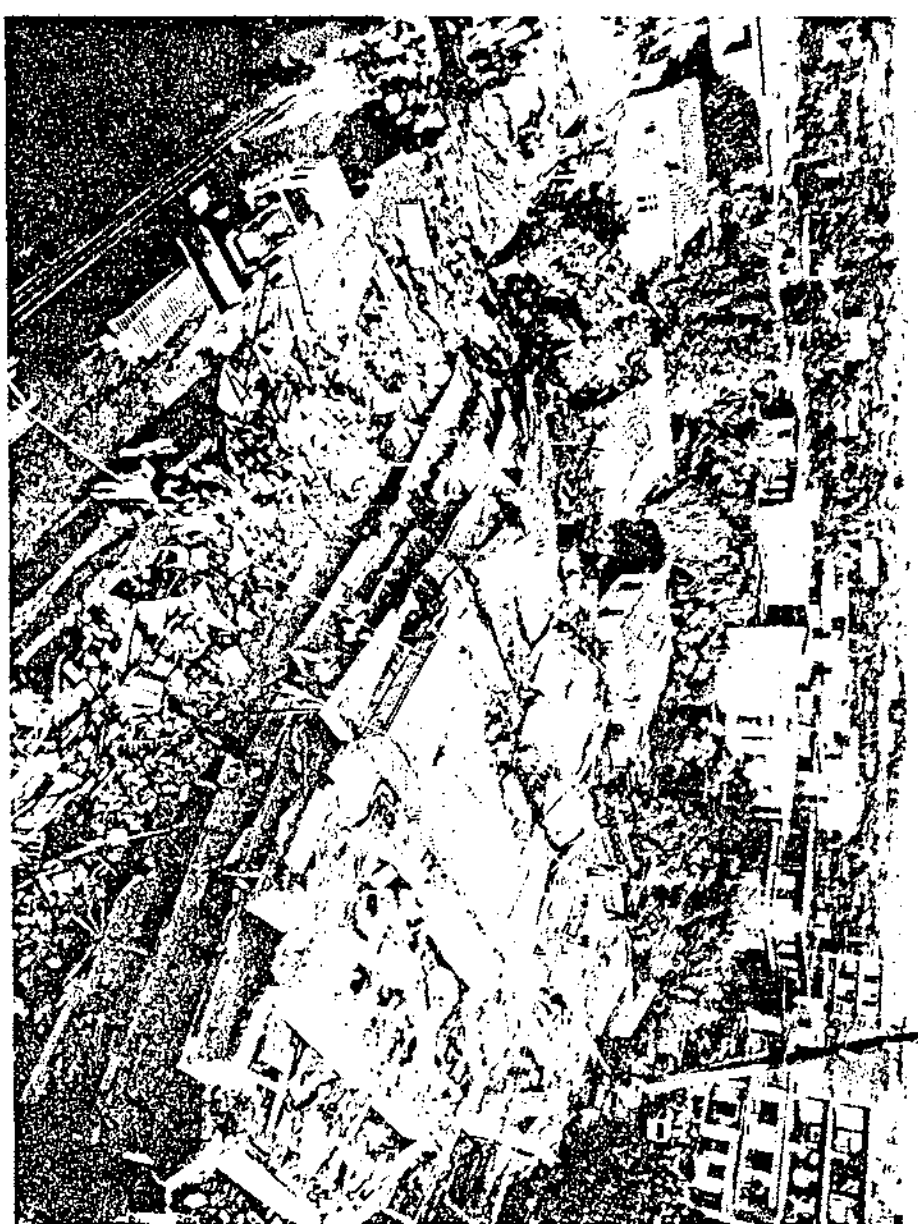
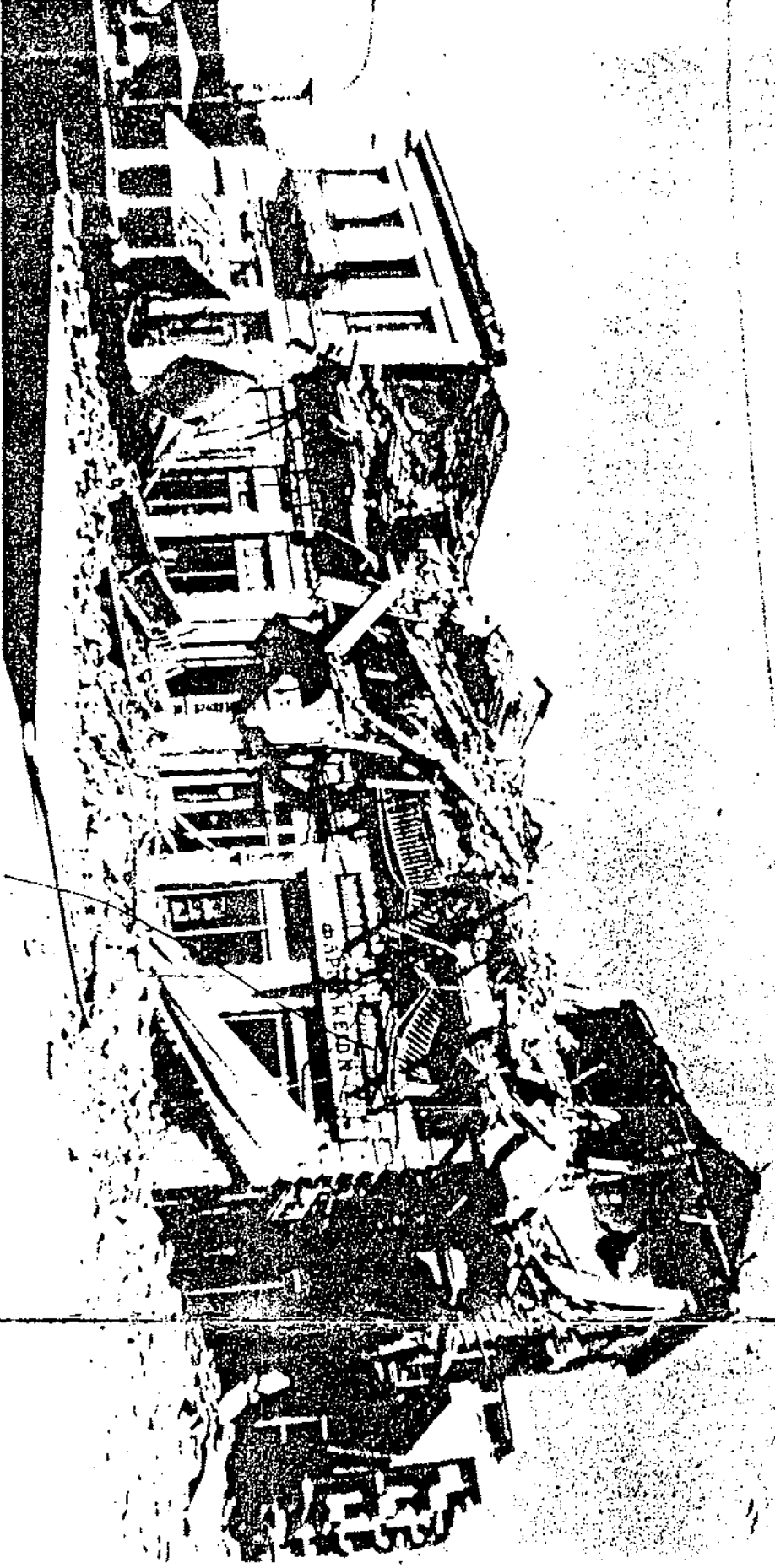
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Καμιζούλης Γ. "Αντιμετώπιση υγειονομικών προβλημάτων έκτακτης κατάστασης μετά από σεισμό", ανακοίνωση στο Σεμινάριο της Π.Ο.Υ. του Περιφερειακού γραφείου Ευρώπης, Αθήνα Οκτώβριος 1987, σελ. 2-13.
- Κόλλιερ Πήτερ "Αντιμετώπιση μεγάλων καταστροφών από πλευράς υγείας. Επιδημιολογία των καταστροφών", ανακοίνωση στο Σεμινάριο της Π.Ο.Υ. του Περιφερειακού Γραφείου Ευρώπης (μετάφραση: Φωτιάδου - Καμιζούλους), Αθήνα Οκτώβριος 1987, σελ. 1-19.
- Αημναίου Ν. "Ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες: μέτρα προστασίας και συστήματα υποστήριξης τους σε περιπτώσεις εκτάκτων αναγκών", Εκλογή Σεπτέμβριος 1986, τόμος Ζ', σελ. 59.
- Μαλικούτη Μ. "Ο ρόλος και οι αρμοδιότητες της Κοινωνικής Υπηρεσίας και των εθελοντών Κοινωνικής Πρόνοιας του Ε.Ε.Σ. σε έκτακτες ανάγκες", Εκλογή Σεπτέμβριος 1986, τόμος Ζ', σελ. 70. "Ο κοινωνικός λειτουργός στις καταστάσεις εκτάκτων αναγκών" ανακοίνωση στο 2ο Πανελλήνιο Συνέδριο κοινωνικών λειτουργών, Αθήνα Δεκέμβριος 15-17, 1978, σελ. 132-135.
- Παπαδοπούλου Δ. "Αντιδράσεις ατόμων και κοινοτήτων στις φυσικές καταστροφές", Εκλογή Απρίλης 1984, τόμος Στ', σελ. 21. "Αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών και κοινωνική εργασία" Εκλογή Σεπτέμβριος 1986, τόμος Ζ', σελ. 85.
- Παπαζάχος Β. "Οι σεισμοί της Ελλάδας", Εκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη 1989.
- Τάσος Σ. "Σεισμοί - Πανεπιστήμιο Αιγαίου - Τοπική Αυτοδιοίκηση", Αιολικά Φύλλα, περιοδικό λόγου και Τέχνης, εκδόσεις: εταιρείας Αιολικών μελετών Μυτιλήνης, Οκτώβριος 1989, τευχ. 15.

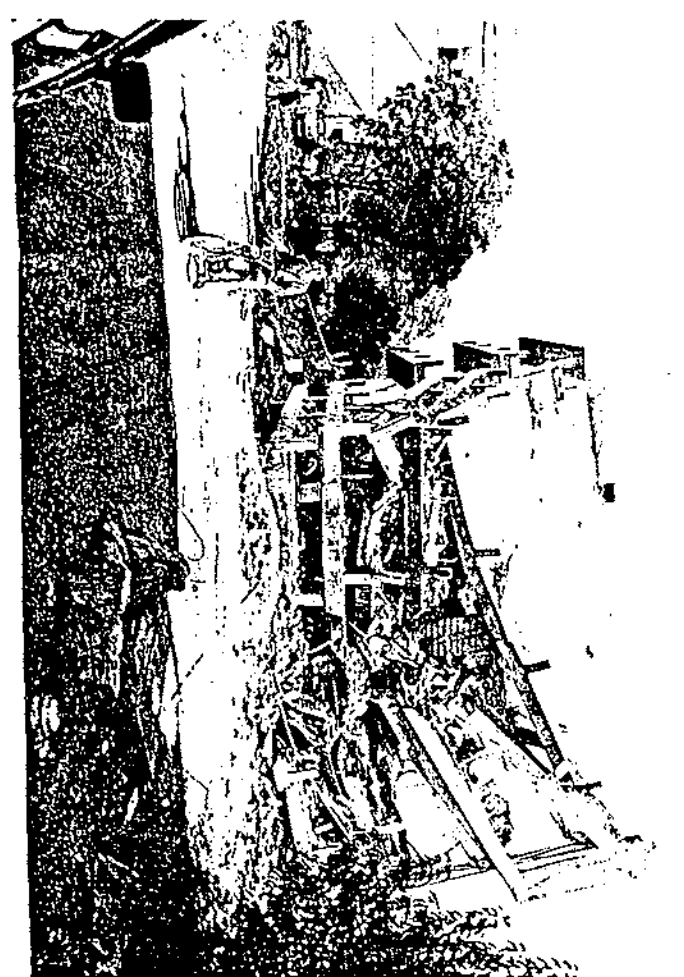
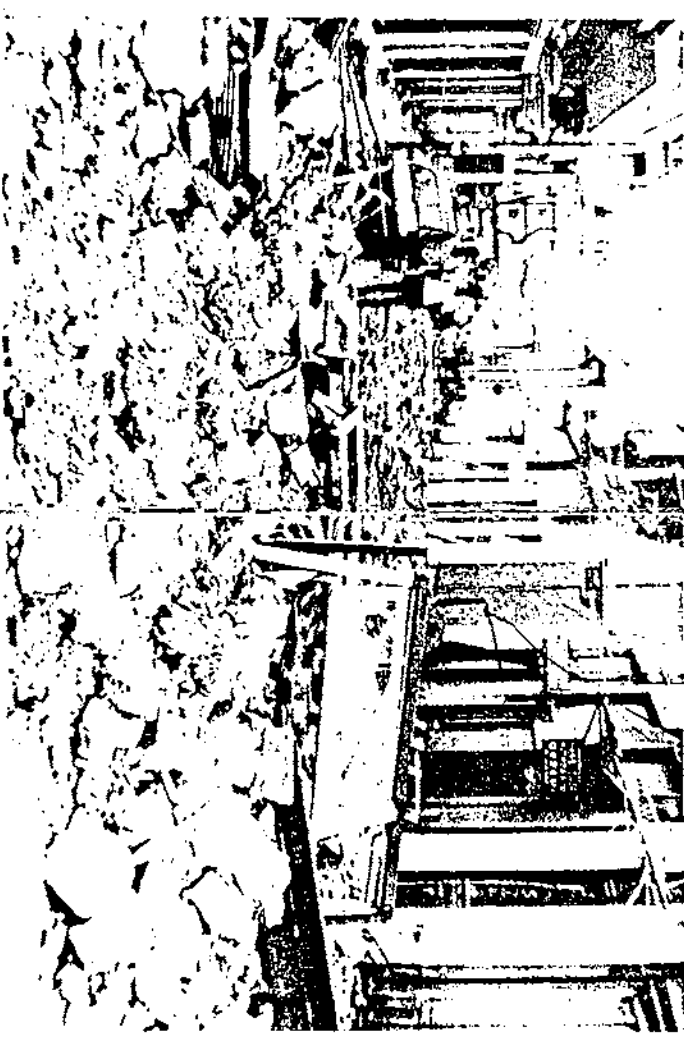
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ
ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΙΚΩΝ
ΣΕΙΣΜΩΝ ΤΗΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ



Ο ιστορικός ναός των Αγίων Αποστόλων της Καλυμνάς, μετά την καταστροφή



Φωτογραφίες από τις καταστροφές των σεισμών του Σεπτεμβρίου 1986 στην Καλαμάτα



Β' Διαδικασίες και Χρονικές φάσεις της ανασυγκρότησης της Καλαμάτας μετά τους σεισμούς

Η δλη προσπάθεια της ανασυγκρότησης χωρίστηκε σε 3 φάσεις:

1. Περίοδος σκηνών - α' φάση
2. Περίοδος Ανομένων οικιακών - β' φάση
3. Οριστική ανασυγκρότηση - γ' φάση

Από τις πρώτες κιόλας ώρες μετά τον σεισμό, τα συνεργεία τόσο του Δήμου όσο και της ΔΕΥΑΚ μαζί με βελγικές και με τους αλλοιούς πολίτες, το στρατό, τους προσκόπους κ.λπ. ανέλαβαν το έργο της εγκατάστασης του πληθυσμού στις σκηνές και την κατασκευή όλων των απαραίτητων έργων υποστήριξης της ζωής στους κατασλισμένους, όπως ύδρευση W.C, αποχέτευση κ.λπ. Ετσι εγκαταστάθηκαν συνολικά 10.000 περίπου σκηνές στις οποίες στεγάσθηκαν όλος ο πληθυσμός, καθώς όλες οι υπηρεσίες της σεισμόπληκτης πόλης (Διοίκηση, σχολεία, ατρεία, καταστήματα κ.λπ).

Το πρόγραμμα αυτό ολοκληρώθηκε μέσα σε 3-4 εβδομάδες.

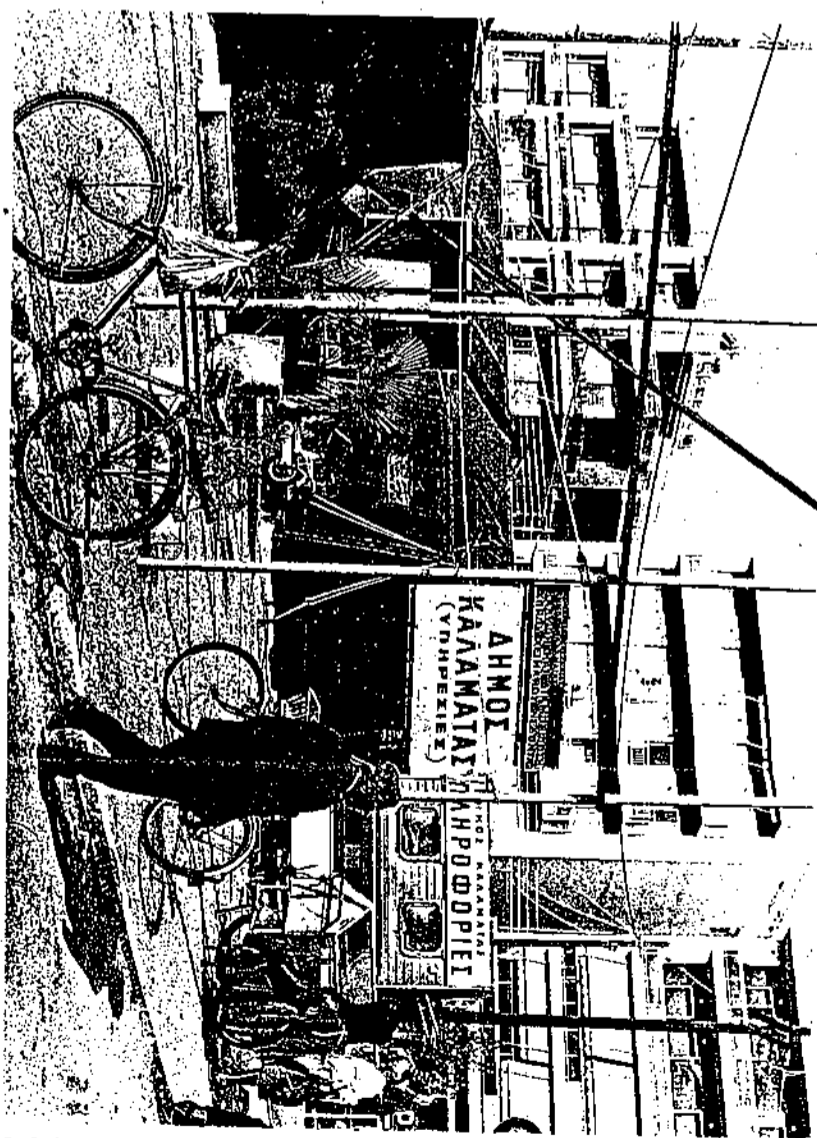
Ακολούθησε σταδιακή μετακίνηση των κατοικών από τις σκηνές σε Ανομένους οικιακούς, που ολοκληρώθηκε τελικά ένα χρόνο μετά τους σεισμούς.



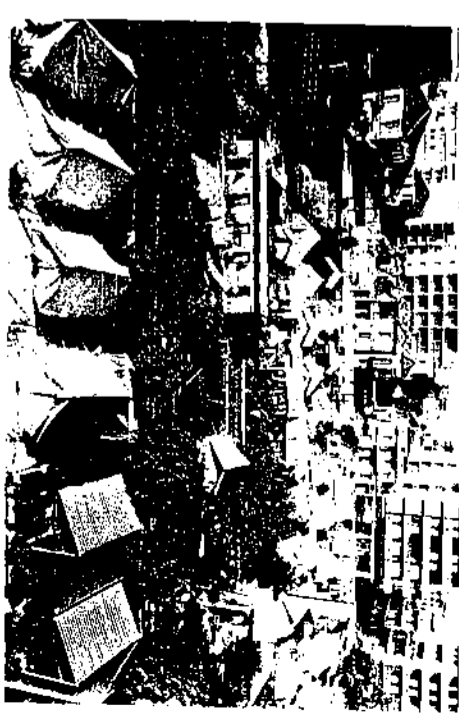
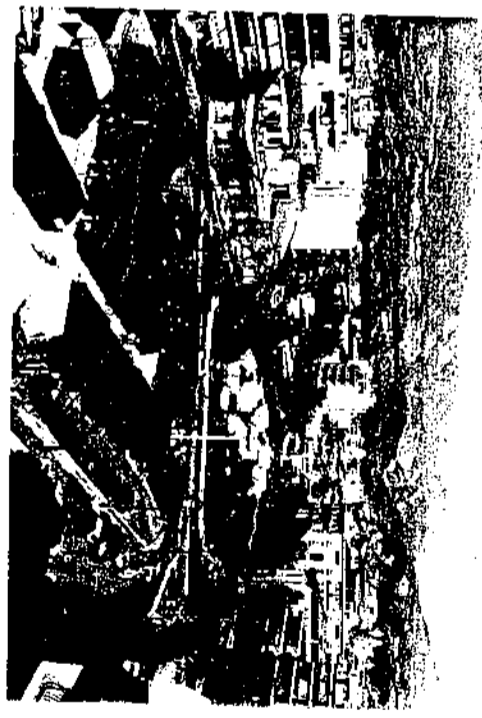
Καταλύματα σκηνών στο Δημοτικό Πάρκο.



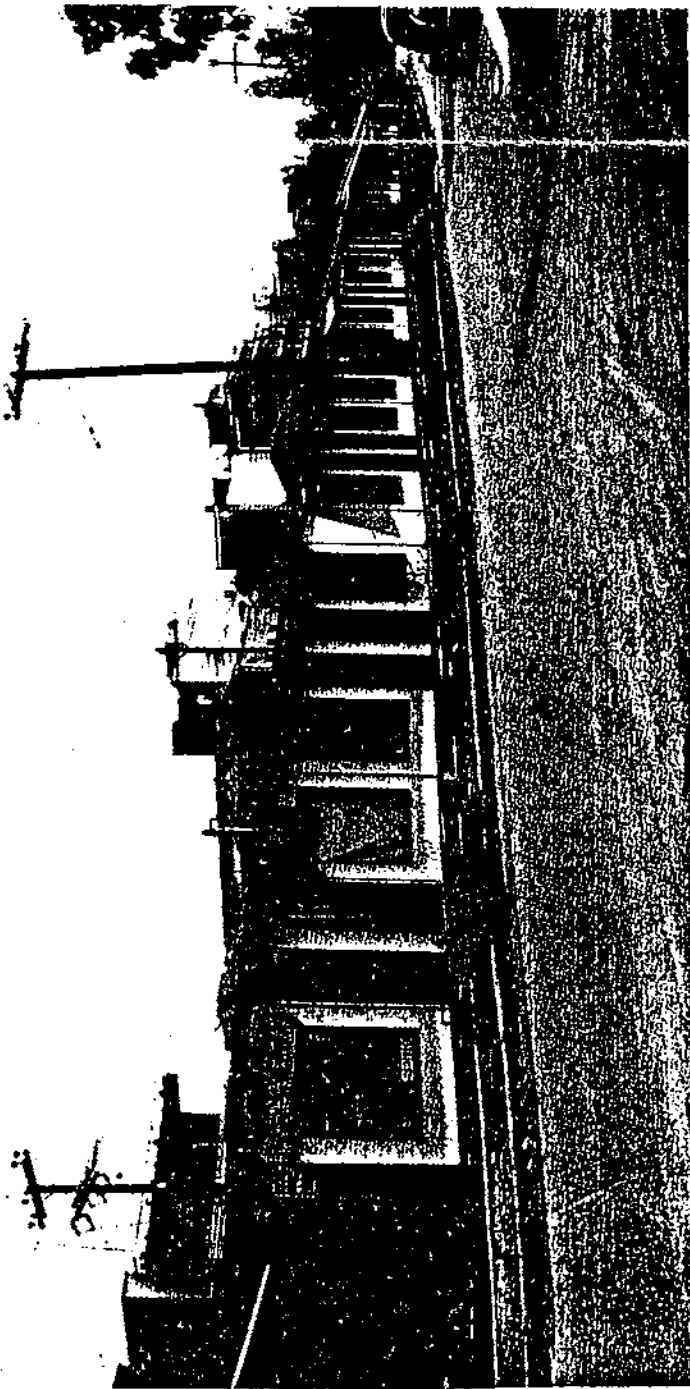
Σκηνές του Ερυθρού Σταυρού που χρησιμοποιήθηκαν τις πρώτες μέρες στον σχολικό αθλοσάλα.



Στρατιωτικές ομηρές που στέγασαν τις υπηρεσίες του δήμου για αρκετούς μήνες.



Κατοικητικές σκηνών και πρόχειρες κωλύσεις εγκαταστάσεις στον περιβάλλον του Διομητηρίου.



Συγκρότημα λυόμενων καταστημάτων στο εμπορικό κέντρο της πόλης.

Βραχυπρόθεσμο πρόγραμμα ανασυγκρότησης

Η βραχυπρόθεσμη φάση της ανασυγκρότησης της Καλαμάτας ήταν ένα πρόγραμμα που εφαρμόστηκε σε τέτοια κλίμακα για πρώτη φορά στην πατρίδα μας.

Πρόκειται για ένα οργανωμένο πρόγραμμα εγκατάστασης λυόμενων μαζί με τα απαραίτητα έργα υποδομής τους (ύδρευση, αποχέτευση, ηλεκτροφωτισμό, οδοποιία και διαμόρφωση χώρων) που περιλαμβάνει:

- 22 καταυλισμούς με συνολικά 3.000 περίπου λυόμενες κατοικίες.
- 4 συγκροτήματα με συνολικά 280 λυόμενα καταστήματα.
- 10 συγκροτήματα με συνολικά 200 περίπου λυόμενες αίθουσες σχολείων, νηπιαγωγείων, παιδικών σταθμών κ.λπ.

● λυόμενες αίθουσες για κοινωνικές δραστηριότητες αλλά και για στέγαση πολιτιστικών και άλλων δραστηριοτήτων (σχολή χορού, ωδείο, πρόβατοποι, ΚΑΠΗ, φροντιστήρια κ.λπ.).

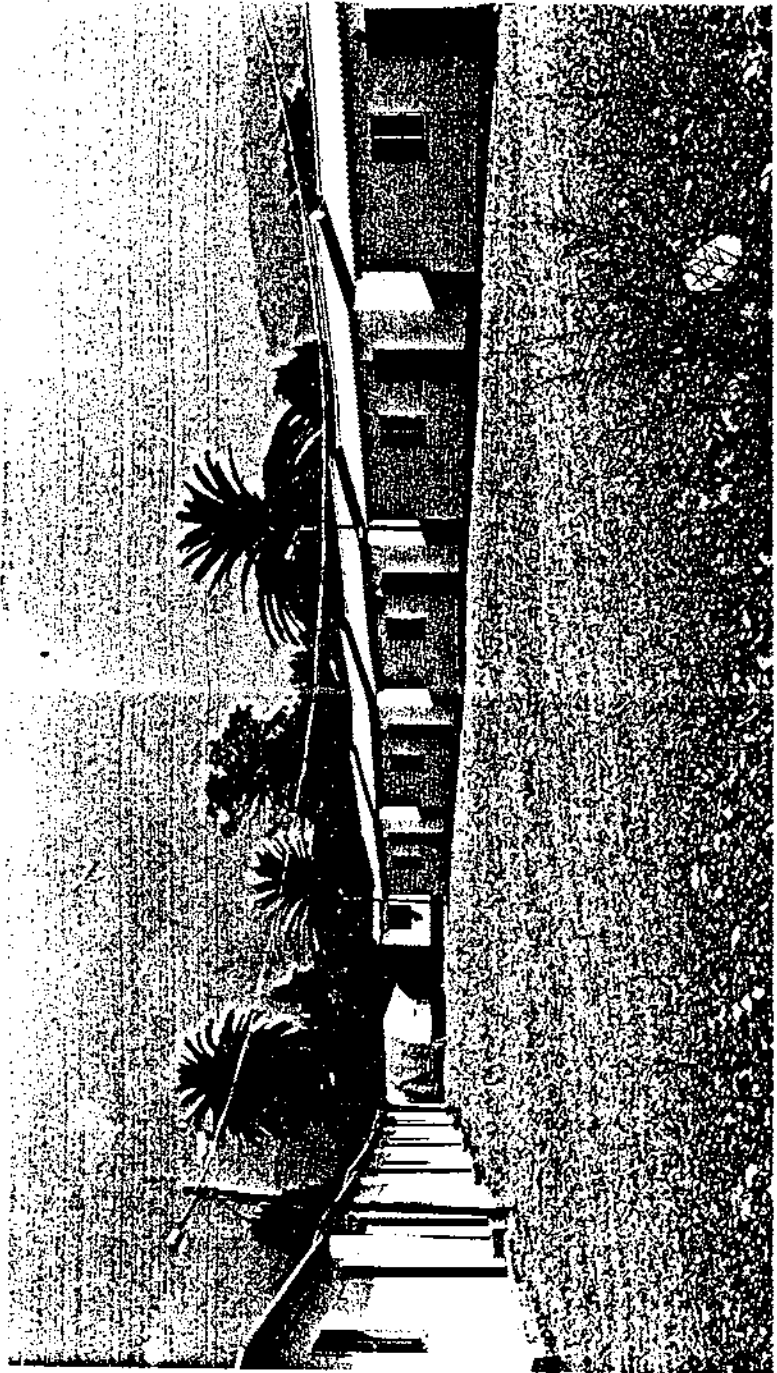
Το πρόγραμμα αυτό εκτελέστηκε σε διάστημα ενός έτους.

Ηδη έχει αρχίσει η σταδιακή μεταφορά των κατοίκων αλλά και των υπηρεσιών σε μόλις πια κατασκευές.

Ο στόχος είναι να ολοκληρωθεί η πλήρης μετακίνηση του πληθυσμού μέχρι τέλους 1989. Σ' αυτό θα βοηθήσει αποφασιστικά και το πρόσφατο κυβερνητικό μέτρο για την επιδότηση του ενοικίου» με 15.000 δρχ. ανά οικογένεια, για όσους παραδώσουν το λυόμενο τους.

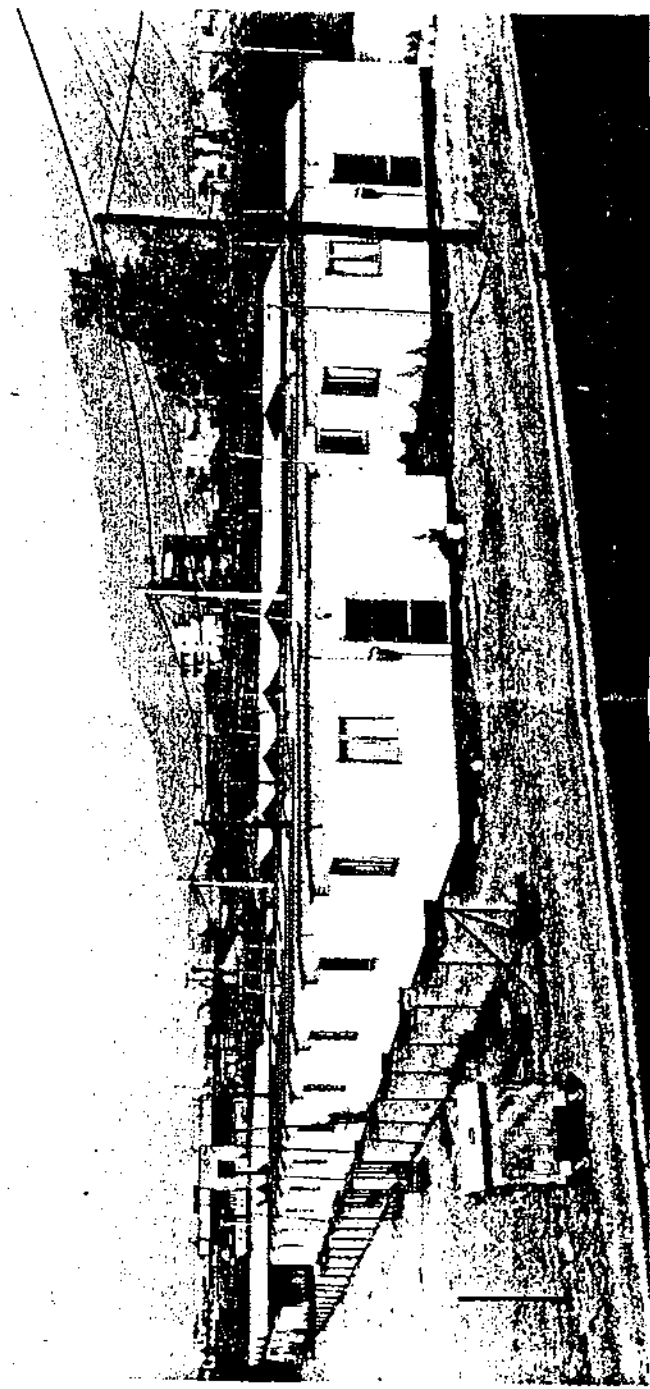
Τα λυόμενα αυτά θα συγκεντρωθούν μετά την παράδοση τους από τον ΟΑΣΠ και θα είναι σε ετοιμότητα προκειμένου να αντιμετωπισθεί μια νέα φυσική καταστροφή στην πατρίδα μας.

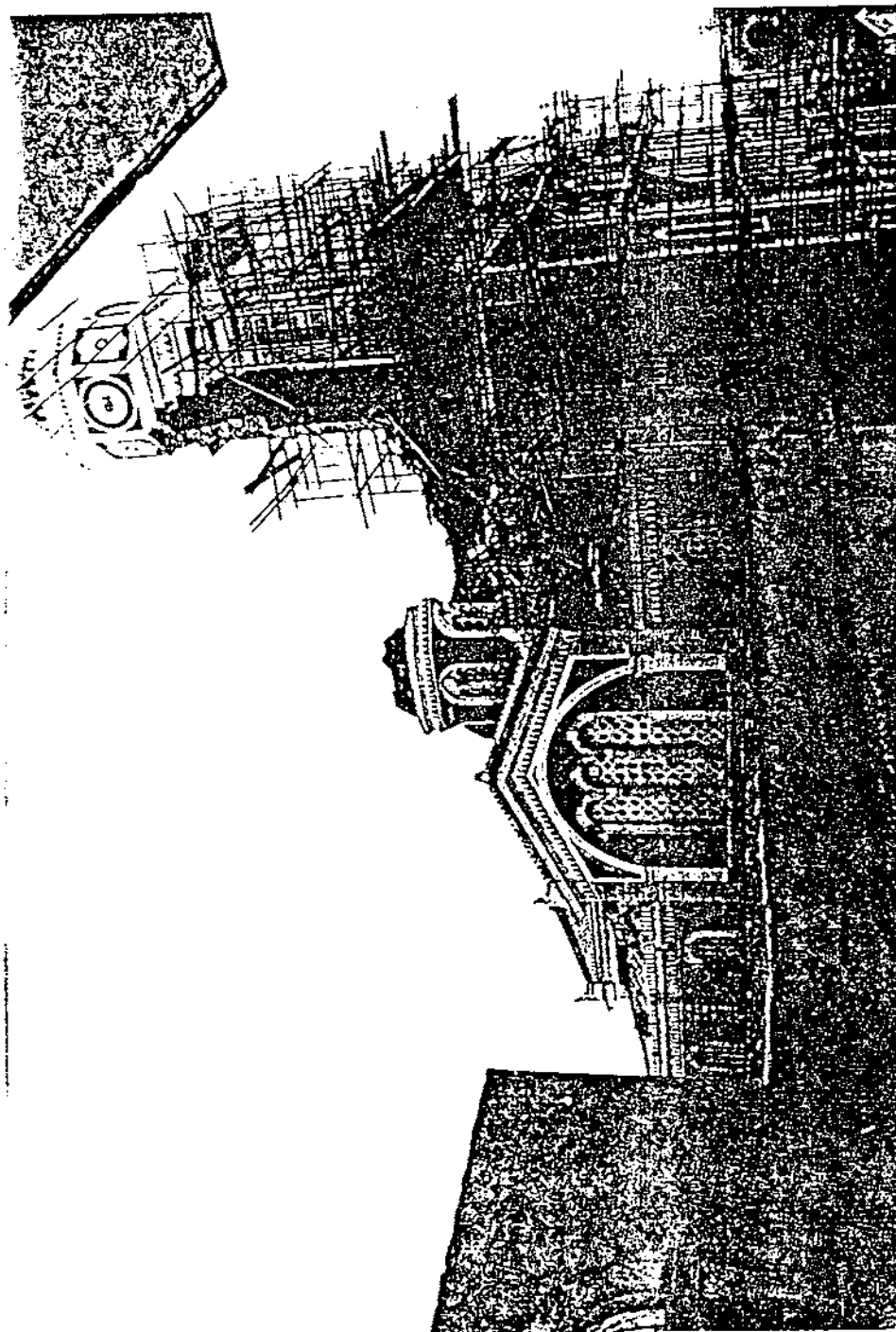
Ηδη 400 περίπου λυόμενα έχουν μεταφερθεί στην σεισμόπληκτη περιοχή της Ηλείας.



Συγκρότημα λυόμενων αίθουσών σχολείων.

Καταυλισμός λυόμενων κατοικιών.





Απόψη των επισκευών του Μητροπολιτικού Ναού της Υπαπαντής του Σωτήρος, στην Καλαμάτα

